

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

HUDEBNÍ A TANEČNÍ FAKULTA

Taneční umění

Taneční věda

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Spektrum a síť uměleckých tanečních škol v Praze mezi válkami

Ladislav Beneš

Vedoucí práce: prof. Mgr. Dorota Gremlicová, Ph.D.

Oponent práce: MgA. Elvíra Němečková, Ph.D.

Datum obhajoby: květen 2017

Přidělovaný akademický titul: Bakalář umění (BcA.)

Praha 2017

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

FACULTY OF MUSIC AND DANCE

Dance Art

Dance Theory

BACHELOR'S THESIS

**Spectrum and network of artistic dance schools in Prague
between the wars**

Ladislav Beneš

Thesis advisor: prof. Mgr. Dorota Gremlicová, Ph.D.

Examiner: MgA. Elvíra Němečková, Ph.D.

Date of thesis defense: June 2017

Academic title granted: Bachelor of Arts (BcA.)

Prague 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou/~~magisterskou~~/~~disertační~~ práci na téma

Spektrum a síť uměleckých tanečních škol v Praze mezi válkami

Vypracoval (a) samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne

.....

podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Abstrakt diplomové práce

Bakalářská práce podává přehled o vzniku a působení tanečních škol vyučujících výrazový tanec a klasický balet v období mezi první a druhou světovou válkou v Praze. V práci volně navazují na absolventskou a semestrální práci. V první části mapují z dostupných materiálů metodiku výuky v jednotlivých školách. Ve druhé části se zabývá geografickou lokací sídel škol v Praze a jejich případnými přesuny v průběhu času. Třetí část zpracovává organizační aspekty výuky - termíny výuky, četnost hodin, podávání přihlášek, školné a kurzovné a věkové rozpětí žáků ve školách. Dále se zabývá aktivitami škol na veřejnosti a uvádím příklady školních představení, vystupování žáků v divadelních inscenacích, vystupování škol na čajích, spolkových a společenských akcích. V závěru se zabývá Výstavou tanec v československém umění a fotografii v Mánesu a s ní souvisejícími tanečními večery, kde se školy prezentovaly.

Klíčová slova

Školy uměleckého tance, výrazový tanec, klasický tanec, Praha, meziválečné období

B.A. Thesis Summary

The bachelor thesis gives an overview of the creation and activities of dance schools teaching expressive dance and classical ballet between the first and the Second World War. I continue my works in graduate and semester works. In the first part, I study the available materials about teaching, methodology. The second part deals with the geographical location of the school headquarters in Prague and it's possible movements over the time. The third part deals with administrative aspects of teaching, the frequency of the hours, the filing of applications, the tuition and the age range of pupils in schools. I also deal with school performances in public, the performances of pupils in theater productions, the performance of schools on afternoon tea sittings, club and social events. In conclusion, I deal with the exhibition Dancing in Czechoslovakian Art and Photography in Manes and the accompanying dance evenings where the schools were presented. The aim of the thesis is to get a more complete look at the establishment and functioning of these schools in the given period.

Keywords

Dance, Expression Dance, Classical Dance, Dance Schools, School Methodology, Prague, Interwar

Poděkování

Na tomto místě bych rád vyjádřil díky vedoucí své práce prof. Mgr. Dorotě Gremlicové, Ph.D. za ochotnou pomoc a trpělivost, které si velmi vážím.

1 Obsah

1	Úvod	1
2	Spektrum škol podle metodiky výuky.....	4
2.1	Školy se zaměřením na klasický tanec.....	5
2.2	Školy společenského tance	7
2.3	Školy výrazového tance.....	7
2.4	Specifika ve výuce škol	12
3	Geografická lokace – sídla škol v Praze a jejich přesuny v průběhu času. ...	16
4	Termíny výuky v tanečních školách - dny, hodiny, četnost.....	25
4.1	Přijímání přihlášek a podávání informací.....	27
5	Školné, kurzovné	33
6	Věkové rozpětí dětí ve školách.....	35
7	Představení škol.....	40
7.1	Školy se zaměřením na výuku klasického tance.....	46
7.1.1	Pohádková představení škol	46
7.1.2	Matiné školy	48
7.1.3	Představení školy s ukázkou výuky.....	49
7.1.4	Inscenace klasických baletů.....	49
7.1.5	Komponované večery	51
7.2	Představení školy výrazového tance.....	52
7.2.1	Pohádková představení.....	52
7.2.2	Matiné školy	52
7.2.3	Představení školy s ukázkou výuky.....	53
7.2.4	Představení škol.....	53
8	Další formy prezentace baletních škol na veřejnosti Společenské čaje.....	57
8.1	Čaje národní jednoty pošumavské	60
8.2	Čaje „Národních listů“	61
8.3	Týden českého tance.....	62
9	Účinkování tanečních škol na akcích pražských spolků	63
9.1	Ženské spolky	63
9.2	Národně orientované spolky.....	65
9.3	Spolek Komenský	67
9.4	Osvětový sbor.....	68
9.5	Čtecí a zábavní spolek Hálek	68
9.6	Spolek Prázdninová výprava dětí k moři	68
9.7	Sokol	69

9.7.1	Sokolské slety	70
9.8	Československý červený kříž	72
10	Profesionální taneční dráha ženy z pohledu společnosti té doby	74
11	Účinkování tanečních škol v divadelních inscenacích.....	75
12	Účinkování tanečních škol na Mikulášských akcích	79
13	Představení komerčního charakteru – pohádky.....	81
14	Informační taneční večery v rámci Výstavy tanec v československém umění a fotografii v Mánesu	83
15	Závěr.....	89
16	Prameny a literatura	91
16.1	Archivní fondy	91
16.2	Knihy	91
16.3	Vysokoškolské kvalifikační práce.....	92
16.4	Periodika, sborníky.....	93
16.5	Elektronické dostupné zdroje.....	94
17	Přílohy	99
17.1	Tabulka metodika škol.....	99
17.2	Tabulka geografické lokace škol.....	102

1 Úvod

Cílem mé bakalářské práce je podrobněji zpracovat dostupné informace mapující spektrum a síť škol uměleckého tance v Praze v období mezi světovými válkami. V práci se v jednotlivých kapitolách zabývám dílčími tématy dokumentujícími jednotlivé aspekty vzniku, fungování, organizace a akcí škol uměleckého tance. Problematice soukromých tanečních škol se zatím věnovala jen dílčí pozornost a řada hledisek nebyla dosud zpracována. Navazuji na svou absolventskou práci na konzervatoři, v níž jsem zmapoval historii baletní přípravky Národního divadla v Praze, a posléze na seminární práci věnovanou soukromým tanečním školám v Praze v letech 1918-1945 (se zaměřením na školy Remislava Remislavského, Milči Mayerové, Elisabeth Duncanové).

Při bádání jsem se primárně opíral o časopis *Taneční revue* z let 1925-1932, dále jsem čerpal z časopisů *Rozpravy Aventina*, *Divadlo*, *Eva*, *Svět ve filmu a obrazech*, *Český filmový zpravodaj*. Také jsem vycházel z denního tisku (*Národní listy*, *Národní politika*, *Lidové noviny*). Informace jsem čerpal z inzerátů škol, upozornění na plánovaná vystoupení se objevovala v kulturních rubrikách periodik a v následných kritikách těchto představení.

Informace z inzerátů škol jsem zpracoval v kapitolách, které se zabývají geografickými lokacemi a sídly škol, termíny výuky nebo problematikou výše školného a kurzovného. Východiskem pro kapitoly o vystupování škol, o jejich účinkování v inscenacích divadel nebo v představeních komerčního charakteru byly kritiky. Bohužel jen výjimečně se podařilo dohledat kritiku jednoho a téhož představení od alespoň dvou nezávislých autorů. Jako poněkud sporná osobnost se jeví Sláva Kamilov, který psal kritiky baletních škol a věnoval jim na stránkách *Taneční revue* značný prostor. Stranil některým školám a pedagogům (Helena Štěpánková, Ema Geitlerová, Štěpánka Klimešová-Poláková, Remislav Remislavský) a ve svých hodnoceních zastával neobjektivní názory. Jako dobové klišé a zároveň projev pedagogické nesoudnosti zní jeho neustálé zdůrazňování dětské roztomilosti, jásání nad „zázračnými dětmi“ i zdůrazňování „apartních kostýmků“. Podotýkal však, že u malých a nejmenších nelze uplatnit kritická měřítká ve smyslu uměleckého hodnocení, ale mnohdy zdůrazňoval, že je třeba

ocenit, že i tyto malé děti mají chuť se hýbat, učit, podrobovat se kázni a drilu a nestydí se vystupovat.

Medailonky a články o tanečnicích a zároveň vedoucích tanečních škol byly zajímavým zdrojem bližších informací například o metodice výuky na jejich školách.

Současně jsem vycházel z článků informujících o kulturních a společenských akcích, na nichž školy často vystupovaly. Při jejich zpracování v kapitole Účinkování tanečních škol na akcích pražských spolků jsem měl na mysli nejen problematiku škol, ale i zasazení do dobového kontextu.

Výše uvedená periodika bylo nutné mnohdy projít v celém sledovaném období stranu po straně a následně roztrždit podle jednotlivých škol. Až na základě tohoto procesu bylo možno začít s těmito prameny pracovat a provádět analýzu. Z dostupných fondů jsem se zaměřil na Archiv hlavního města Prahy, ve kterém jsem objevil poměrně zajímavé fondy organizací zaštiťujících taneční pedagogy napříč celým spektrem a na závěr nový nikdy nezpracovaný fond o škole Elisabeth Duncanové, jehož objem a zaměření je v tuto chvíli nad rámec této práce. Nicméně většina těchto fondů byla doposud nepřístupná a komunikace s archivem velmi problematická. Informace jsem čerpal také z množství bakalářských a magisterských prací, z nichž většina se ale zabývá profesní kariérou a životem představitelů škol, nikoliv přímo školami, jejich existencí a činnostmi. Měl jsem možnost čerpat informace z dobových periodik, která mi věnovala prof. Božena Brodská, rovněž jsem vycházel z materiálů ze soukromého archivu prof. Doroty Gremlicové, která mi laskavě zapůjčila značné množství novinových, literárních i fotografických materiálů.

České literatury, ze které bych mohl čerpat, vyšlo pouze poskrovnu. Hlavními zdroji tak jsou díla Emanuela Siblíka *Tanec mimo nás i v nás* a Jana Raymosera *Jak se dívat na tanec*, Slávy Kamilova *Taneční umění v Československu*. Z novější literatury jsem čerpal z publikace Elišky Bláhové *Pohyb rytmus výraz*, Ivany Kloubkové *Výrazový tanec v ČSR*, Vladimíra Vašuta *Saša Machov*. Pracoval jsem také s publikací Doroty Gremlicové *Taneční umění na scénách Nového německého divadla v Praze (1888-1938)*, *Encyklopedií divadelních souborů Česká divadla* a obsáhlým *Českým tanečním slovníkem tanec, balet, pantomima*, jehož data bylo-li to možné jsem vždy prověřoval a porovnával s dalšími zdroji a korigoval případné nepřesnosti. Z online dostupných zdrojů jsem pracoval

s databází Národního divadla, dále internetovým *Českým hudebním slovníkem osob a institucí* a články fundovaných autorů ze stránek Tanečních aktualit.

2 Spektrum škol podle metodiky výuky

Taneční situace v Československu odrážela taneční dění v Evropě na začátku 20. století. V té době se u nás potkával klasický tanec, jednotlivé proudy tance výrazového, rytmiky, rytmické a zdravotní gymnastiky.

Boom soukromých škol výrazového a klasického tance ve sledovaném období souvisel se změnou dobového chápání kultury těla v rovnováze s kulturou duše, ale také tendencí, které navazovaly na širší emancipační hnutí směřující k výchově samostatné, vzdělané a sebevědomé ženy.¹ Na půdě jedné školy se nabízela široká škála pohybových aktivit od sportu po umělecký tanec. Do této doby probíhala výuka tance prostřednictvím specializovaných mistrů společenského tance nebo baletních mistrů, kteří vedli výuku v baletních školách při divadle. Ty ale byly určeny primárně pro potřeby divadel a cíleně vychovávaly budoucí profesionální tanečnický a tanečnice pro příslušné umělecké těleso. Pokrokem ve výuce tance se pak stal nový koncept soukromých škol, které navazovaly na dobové tendence a přinášely běžnému člověku na více, či méně komerční bázi možnosti vzdělání v uměleckém tanci na „amatérské“ (ve smyslu nesměřující k tanci jakožto profesi) úrovni. Postupem času docházelo k velkému nárůstu počtu takových škol v Praze. V současné době se podařilo doložit a dohledat 75 škol klasického a moderního tance v Praze v rozmezí 1918-1938.

V těchto školách se vyučovaly různé zaměřené styly výrazového tance, rytmika (obvykle vycházející z metody Émile Jacques-Dalcroze), četné varianty gymnastiky (estetická, esteticko-hygienická, zdravotní) a klasický tanec. Někdy se také přidávala akrobacie a některé sportovní disciplíny.

V souvislosti s tím se objevil nový problém v podobě kompetentnosti pedagogů, protože pro otevření taneční školy se nemusela prokazovat žádná odborná způsobilost.² V některých případech to také přineslo jistou míru amaterismu, v kombinaci s komerční bází některých škol, které se snažily vyhovět dobovému trendu, kdy se tanec těšil velké popularitě, a patřilo k dobrému tónu, aby děti,

¹ BEKOVÁ, Dorota. *Německá taneční kultura v Praze 1918-1939*. Praha, 1989.

Diplomová práce. HAMU. Vedoucí práce Božena Brodská. str. 139

Taneční revue, 1935, ročník V, číslo 10, str. 133

² Fond Svazu Tanec Rytmika Gymnastika, svazek II, dopis policejnímu ředitelství se seznamem

hlavně dívky docházely do taneční školy. Působením soukromých škol uměleckého tance však došlo ke vzniku celé generace poučených diváků a divaček schopných akceptovat a porozumět umělecké a taneční tvorbě.

S narůstajícím konkurenčním prostředím školy rozšiřovaly portfolio vyučovaných technik, směrů a metod, díky čemuž se postupně i těžiště výuky mohlo posouvat a měnit. Na půdě jedné školy se tak setkáváme s různými tanečními, cvičebními, pohybovými, zdravotními a dokonce sportovními aktivitami.

2.1 Školy se zaměřením na klasický tanec

Mezi školami baletu byli zástupci, kteří vyučovali podle italské, francouzské, nebo ruské školy. Dvě největší školy, Remislava Remislavského a Jelizavety Nikolské, vyučovaly podle ruské školy, stejně tak žák Remislavského František Bubla. Marie Klimešová-Máchová byla představitelkou italské školy³, Marie Dobromilová⁴ italské a ruské a Josef Fuksa s Marií Košťálovou vyučovali podle francouzské a italské školy.⁵ Marta Aubrechtová a Robert Braun se kromě výuky klasického tance věnovali také výuce stepu, Marta Aubrechtová také akrobacii a výcviku krasobruslařů.⁶

Jako baletní pedagogové se v inzerátech představovali Růžena Gottliebová, Nina Gordon Mládková, Bohumila Müllnerová, Vladimír Pirnikov, Marie Klimešová-Poláková, Věra Händelová, Zdena Zabylová, Helena Štěpánková-Žižlavská, Eduard Borovanský, Jaroslav Hladík, Anna Korecká, Loris Relský.

Anna Gromwellová svoji školu prezentovala jako *Školu tanečního umění a gymnastiky*. Zároveň v inzerátech nabízela také výuku „*klasického a charakterního baletního umění, taneční rytmiky, meloplastiky a gymnastiky dle velkého stylu osvědčené rusko-francouzské metody*“⁷, na jiných místech též mimiky a zvláštní kurz pro výuku revuálních hvězd. Z kritik pak víme, že repertoár představní její školy se skládal téměř výhradně z klasického tance až

³ Taneční revue 1925, září, str. 150

⁴ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 10, str. 130

⁵ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 5

⁶ HOLEŇOVÁ, Jana, ed. *Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima*. Praha: Divadelní ústav, 2001. ISBN 80-7008-112-0.

⁷ Národní politika, 29. 12. 1926, str. 8

na výjimky, které se u kritiky nesetkaly s dobrým přijetím. Také dobový tisk o ní ve veškerých zmínkách psal výhradně jako o baletní škole.

V článku, ve kterém se Anna Gromwellová věnovala problematice výchovy tanečnic, se zmínila i o specifice výuky nejmenšího tanečního dorostu v tanečních a baletních školách. „*Proto jest nutno, aby baletní a rytmické školy kladly důraz na to, aby i u těch malých již od začátku kdy nohy dostávají techniku, i jejich duše se rozvíjela. Není prospěšné pro žactvo baletních a rytmických škol cvičiti toto hned pro veřejné vystupování. Stává se tak často, že dotyčný umí pak jen tanec, který má nastudován a nic jiného. Nejprve musí žactvo pilně studovati a detailně zvládnouti základy než veřejně vystoupí. Právě tak chybuje se často. Když moří se batolátka hned na špičkách, což často působí značné potíže i velkým*“.⁸

Výuku klasického tance a tance na špičkách inzerovala Ema Geitlerová. Z kritik představení ale víme, že i ostatní pedagogové, Anna Gromwellová, Marie Klimešová-Máchová, Štěpánka Klimešová-Poláková, Bohumila Müllnerová, Jelizaveta Nikolská, Remislav Remislavský, Bronislav Szynglarský, Helena Štěpánková-Žižlavská, se věnovaly výuce techniky tance na špičkách. Někteří však stavěli na špičky malé děti předčasně bez ohledu na případné zdravotní komplikace. Emanuel Siblík vyčítal například Emě Geitlerové, „*že některé slabé žačky předčasně vyzdvihuje na špičky, takže tančí jen na demi pointe a zvykají si tak nepřipustné ledabylosti, o deformaci nohou ani nemluvě*“⁹ Kritika na nevhodnost tance na špičkách u malých dětí poukazovala i u Jelizavety Nikolské¹⁰ a Marie Klimešové-Máchové. Jedním z mála, kteří proti tomuto nešvaru aktivně brojili ve svých kritikách, byla Niké Joe Honsová. Z pedagogů se pak proti tomu vyslovila Anna Gromwellová a Valy Katzová.

Klasická technika byla součástí výuky u německých pedagožek, zejména Mizzi Zamarové, oblíbené primabaleríny Německého divadla v Praze a těšila se „*dobrému jménu v odborných kruzích*“¹¹. Ve své baletní škole, sídlící v baletním sále Nového německého divadla, vyučovala kromě meloplastiky, rytmiky

⁸ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 11

⁹ SIBLÍK, Emanuel. *Tanec mimo nás i v nás : historické poznatky a estetické soudy*. Praha: Václav Petr, 1937. 361 s · foto. str. 234

¹⁰ Taneční revue, 1925, červen

¹¹ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 10, str. 133-135

a gymnastiky i baletní pantomimu.¹² Při výuce kladla důraz na individuální schopnosti žáků a podle toho pak směřovala jejich taneční přípravu. Byla také zastánkyní důkladné taneční přípravy, „*proto nemají rodiče na učitele naléhati, aby jich děcko nechal hned vystupovati veřejně.*“¹³ Škola zanikla poté, co Mizzi Zamarová spáchala sebevraždu. (Po požití většího množství léku Veronalu zemřela 15. 7. 1933 ve Všeobecné nemocnici v Praze)¹⁴.

2.2 Školy společenského tance

K určitému posunu docházelo i u škol společenského tance. V několika případech víme, že známé školy společenského tance rozšířily svůj repertoár i o výuku jiných stylů. Například Emil Chalupa¹⁵ a Karel Šusser¹⁶ vyučovali vedle společenských tanců i rytmiku. Znamý taneční mistr společenských tanců Otakar Landa se na společenských čajích spolku Komenský představil společně s chotí a svojí „*baletní školou*“.¹⁷ Škola Josefa a jeho syna Eduarda Linhartových se v novinových člancích a inzerátech prezentovala jako „*soukromý taneční ústav a baletní škola*“¹⁸, ale nepodařilo se dohledat i přes časté zmínky o škole ani jediný důkaz o jiném než společenském tanci.

2.3 Školy výrazového tance

Vůdčími směry výrazového tance a rytmiky byly labanovský, duncanovský a jacques-dalcrozeovský. Posledně jmenovaný u nás byl v meziválečném období velmi silný. Jeho prvními diplomovanými učitelkami byly Anna Dubská a Marie Volková, z německých pedagožek Grette Eppingerová v Praze a Margarete Kallábová v Brně, které se u nás objevily již před první světovou válkou a krátce

¹² Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 10, str. 133-135

¹³ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 10, str. 133-135

¹⁴ Národní listy, 16. 7. 1933, str. 3

¹⁵ Taneční revue, 1925, září, str. 151

¹⁶ Národní listy, 15. 10. 1939, str. 12

¹⁷ Národní listy, 6. 11. 1939, str. 4

¹⁸ Národní politika, 21. 6. 1918, str. 4,
Národní politika, 14. 9. 1918, str. 4,
Národní politika, 19. 2. 1924, str. 7,
Národní listy, 12. 11. 1925, str. 4,
Národní listy, 9. 12. 1927, str. 3

po ní.. V Praze vznikl v roce 1912 spolek Jacques-Dalcroze. K večeru pražské školy Jacques-Dalcroze v Městském komorním divadle v Praze 13. 6. 1930 se vyslovil Emanuel Siblík, že „*cíl školy, kterým jest probouzení a upevnění smyslu pro hudební rytmus, výraz a formu a poznání tělesného rytmu pohybového a jeho souvislosti s rytmem hudebním, hodí se za základ jak školení hudebního tak školení tanečního. Slečna Dubská jest podporována ve své pedagogické činnosti neméně plavovlasou slečnou Lenzovou a p. prof. R. Veselý u klavíru doplňuje tradici dalcrozismu u nás*“¹⁹

Zdravotní gymnastika se u nás objevila již před první světovou válkou, v době, kdy si v Praze otevřela školu *Esteticko-hygienické gymnastiky* Gertrud Lenzbrucková-Wiechowská, jejíž škola patřila k nejstarším německým školám v Praze.²⁰ Následně se u nás v období první světové války ujala díky Heleně Vojáčkové zdravotní gymnastika Bess Mensendieckové.

Bertl Sommerová-Kalmanová vyučovala v „*Nové škole rytmiky, gymnastiky, kultury těla a tance*“, kde pracovala v dalcrozeovském stylu a kterou vedla společně s Jeanette Palzeffovou, „*bývalou žačkou skupiny školy Hellerau-Laxenburg.*“^{21 22} Vyučovala umělecký tanec, akrobacii, anatomii, z oblasti sportu lehkou atletiku, hry s míčem a na trávě a plavání. Nabízela také aktivity z oblasti hudebního vzdělání: výcvik hudebního sluchu, improvizace, hru na bicí nástroje, nabízela také zvláštní kurzy pro slabomyslné děti a odtučňování.²³

Jeanette Palzeffová ve výuce sledovala „dvojí princip“, všeobecný pedagogický a umělecký. Bertl Sommerová-Kalmanová od svých žáků vyžadovala samostatnou činnost, hudební a taneční improvizaci: „*Cílem jest vždy umění a nikoliv ješitnost jednotlivce, proto se žactvo musí učit a tvořit pro věc samu.*“²⁴ V debatách vedla žáky k otevřené kritice sebe samého i spolužáků, aby si tak zvykali kritiku přijímat. Bertl Sommerová-Kalmanová se své výuce se opírala o tvrzení, že hudba a tanec jsou úzce spjaty a na spojení hudebního a tělesného

¹⁹ Rozpravy Aventina, ročník V, 1929/30, str. 503

²⁰ GREMLICOVÁ, Dorota. *Taneční umění Nového německého divadla v Praze (1888-1938)*. Praha: Státní opera, 2002. ISBN 80-238-8488-3.

²¹ GREMLICOVÁ, Dorota. *Taneční umění Nového německého divadla v Praze (1888-1938)*. Praha: Státní opera, 2002. ISBN 80-238-8488-3. str. 15

²² GREMLICOVÁ, Dorota. *Taneční umění Nového německého divadla v Praze (1888-1938)*. Praha: Státní opera, 2002. ISBN 80-238-8488-3. str. 161

²³ Byla žačkou Grete Eppinger

²⁴ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 10, str. 133-135

rytmu byl vybudován program školy. Pro získání větší všestrannosti tvořila se svými žáky tanečně bez hudby a hudebně bez tance. Vycházela ale též z ideje, „že zdravá výchova těla má velký vliv nejen na tělo, nýbrž též na duševní stav člověka“ a proto je vhodné začít již v útlém věku dítěte.²⁵

Senta Bergmanová a Claire Königsfeldová-Neumannová patřily mezi několik málo německých škol, ve kterých se vyučoval také klasický tanec, ale hlavní těžiště jejich působnosti spočívalo ve výuce rytmiky a gymnastiky, uměleckého tance a akrobacie. Ve 20. letech v škole „*Moderne Schule für Körperbildung und Tanz*“ Claire Königsfeldové-Neumannové vyučovala Greta Kollmannová.^{26 27}

Grette Eppingerová, primárně představitelka jacques-dalcrozeovské školy byla značně ovlivněna i labanovským stylem a do výuky zařadila i Labanovu kinetografii.²⁸ Vyučovala rytmickou a sportovní gymnastiku, volejbal a další sportovní aktivity. Vedle vlastní školy vyučovala také rytmickou gymnastiku na Německé akademii hudby. Od 30. let usilovala o založení tanečního oddělení na této škole což se zřejmě povedlo v době války. „*Taneční večer žáků školy Gretty Eppingerové. Na Vinohradech v Radiosále tančilo žactvo ze třídy pro rytmiku a tělesnou výchovu, již vede při Pražské Německé akademii pro hudbu prof. Gret Eppinger. Potěšující je, že nás o existenci tohoto oboru na ústavu přesvědčují jeho adepti.*“²⁹

V meziválečném období i nadále posiloval Jacques-dalcrozeovský směr díky osobnostem Jarmily Kröschlové a Laurette Hrdinové, jejichž prostřednictvím se zde vyvíjel a vznikaly jeho nové odnože a varianty. Jarmila Kröschlová se pod vedením Heleny Vojáčkové seznámila se zdravotní gymnastikou Bess Mensendieckové. Přístup Jarmily Kröschlové k výuce nejlépe charakterizovala Bohumíra Cveklová, která vzpomíná: „*nepoznala jsem do té doby, kdy jsem pobývala s paní Jarmilou, ani potom člověka, který by tak dokonale sám ztělesňoval to, k čemu vedl své žáky. Nikdo také neformuloval tak přesně podstatu a složky správného držení těla, onu „vznosnost“ To byl nejvlastnější*

²⁵ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 10, str. 133-135

²⁶ Žačka Vídeňské školy Gertrudy Bodenwieser a jediná její zástupkyně v Praze.

²⁷ GREMLICOVÁ, Dorota. *Taneční umění Nového německého divadla v Praze (1888-1938)*. Praha: Státní opera, 2002. ISBN 80-238-8488-3. Str.

²⁸ BEKOVÁ, Dorota. *Německá taneční kultura v Praze 1918-1939*. Praha, 1989. Diplomová práce. HAMU. Vedoucí práce Prof. Božena Brodská. str. 142

²⁹ Svět ve filmu a obrazech, 1933, str. 9

*Jarmilin rys. Byla jí prostoupena veškerá její pedagogická práce, že Jarmila Kröschlová dokonale ztělesňovala to, k čemu vedla své žáky.*³⁰

Významnou osobností meziválečné avantgardy byla představitelka „*nového tanečního směru harmonické paralely těla s duchem a zakladatelka moderní tělovýchovné školy*“³¹ Míra Holzbachová, která vedla školu pod názvem *Tělovýchovný a taneční ústav*. Nejprve byla žačkou Anny Dubské, později absolvovala školení přímo u Jacques-Dalcroze, Rudolfa Labana, Kurta Josse³².

Škola rytmické gymnastiky Olly Lederové, která zřejmě také patřila ke stylu Émile Jacques Dalcroze se zaměřovala především na „*pěstování těla, štíhlé postavy a udržení dobré fyzické kondice*“. Zdůrazňovala také nutnost pěstovat rytmický tělocvik od útlého dětského věku s ohledem „*na anatomickou stavbu jeho tílka*“.³³

Další zastoupenou školou u nás byl labanovský směr. Jeho nejvýznamnější představitelkou byla Milča Mayerová, která po ročním školení v Jacques-Dalcrozeově škole v Hellerau přestoupila k Rudolfu Labanovi do Hamburku³⁴, kde získala pedagogický diplom; zároveň se hlásila k odkazu Duncanové³⁵.

Zajímavé je srovnání Milči Mayerové a Míry Holzbachové, jehož autorem je Otakar Štorch Marien, který u nich konstatoval zásadní rozdíly: „*Mayerová je talent abych tak řekl tragický, Holzbachová je ve svém živlu, interpretuje-li motiv komický, vlastně groteskní. Holzbachová se nemučí přemítáním, u Mayerové máte dojem úporného hlubokého studia. Holzbachová je vzdušnější, lehčí, povrchnější. Mayerová chápe svůj úkol u kořene. Holzbachová jako by trhala jen vesele kytky a přitom si notovala. Holzbachová je přístupnější, srozumitelnější,*

³⁰ CVEKLOVÁ, Bohumíra. *Vzpomínky na Jarmilu Kröschlovou: jedenáct dopisů Libuše*. Praha: NIPOS-ARTAMA Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2008. Pohyb. ISBN 978-80-7068-218-0. Str. 6

³¹ HOLEŇOVÁ, Jana, ed. *Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima*. Praha: Divadelní ústav, 2001. ISBN 80-7008-112-0. Str. 100

³² HOLEŇOVÁ, Jana, ed. *Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima*. Praha: Divadelní ústav, 2001. ISBN 80-7008-112-0. str. 100

³³ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 10, strana 138 (112/159)

³⁴ HOLEŇOVÁ, Jana, ed. *Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima*. Praha: Divadelní ústav, 2001. ISBN 80-7008-112-0.

³⁵ Rozpravy Aventina, 1931, r. VII, str. 310

*Mayerová je učenější. Holzbachová jako by jen tančila pro svoji radost, ale neřekl bych, že je zvlášť průbojnou: snad tím, že se nebojí být groteskní do důsledků.*³⁶

Jedinou představitelkou směru školy Grete Paluccy³⁷, která vycházela z labanovského stylu, v pojetí Mary Wigmannové, byla v meziválečném období Valy Katzová, sestra známého tanečníka Saši Leontjeva. Valy Katzová vyučovala vlastní metodou moderní taneční gymnastiku, moderní tanec, rytmiku, skupinový tanec, rytmiku zvukovými nástroji a akrobacii. Její inzeráty jsou psány v češtině i v němčině a vyučovala kromě češtiny též v němčině, francouzštině a angličtině.³⁸ Zvláštní pozornost věnovala sportovním cvičením s medicinbalem a patchimbalem, elektrizaci a vlastní cvičební metodě pro malé děti po nemoci. Věnovala se výuce společenských tanců a zvláště novinek.³⁹ V roce 1930 nesla škola název *Taneční škola Valy Katzové-Greta Freundová*.⁴⁰ Její spolupracovnice Gerta Freundová byla žačkou Mary Wigmanové.

Duncanovský styl se u nás ve větší míře objevil až v roce 1931, kdy se z Klessheimu u Salzburgu do Prahy přestěhovala škola Elisabeth Duncanové. Jarmila Jeřábková byla společně s dalšími vyslána v roce 1929 do školy Duncanové, později zde i vyučovala a v pedagogické činnosti pokračovala i po přesídlení školy do Prahy. Následně pak od roku 1934, kdy tím byla Elisabeth Duncanovou pověřena, vedla školu samostatně.⁴¹ V letech 1936-1938 vedla letní taneční kurzy pro děti, dívky a ženy na zámku ve Velkých Opatovicích.⁴² Na výuku v její škole vzpomínala Libuše Kurková takto: *„Hodiny prostupovala přitažlivá motivace, používání krásných předmětů, působivé náměty pro improvizaci, inspirující klavírní doprovod. Usilovalo se o krásný přirozený pohyb, oproštěný od jakékoli laciné manýry a mondénní líbivosti. Těmito ideály nabitá osobnost Jarmily Jeřábkové „dolovala“ maximum z každé žačky. To obrovské*

³⁶ Rozpravy Aventina, ročník II, 1926, březen, str. 96

³⁷ GREMLICOVÁ, Dorota. *Taneční umění Nového německého divadla v Praze (1888-1938)*. Praha: Státní opera, 2002. ISBN 80-238-8488-3. str. 161

³⁸ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 10, str. 133-135

³⁹ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 10, str. 138

⁴⁰ Byla žačkou Mary Wigman

⁴¹ BENEŠ, Ladislav. *Soukromé taneční školy v Praze v letech 1918-1945*. Praha, 2015. Seminární práce. HAMU. Vedoucí práce Dorota Gremlicová.

⁴² HOLEŇOVÁ, Jana, ed. *Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima*. Praha: Divadelní ústav, 2001. ISBN 80-7008-112-0. Str. 124

*osobní nasazení, ta opravdovost pedagogického úsilí prostupovala každou hodinou.*⁴³

Významnou představitelkou německých soukromých tanečních škol byla Camilla Steinhartová, tanečnice Nového německého divadla v Praze. Taneční vzdělání získala u Grette Wiesenthalové a Haralda Kreutzberga.

Na rytmiku a gymnastiku se zaměřovaly také školy Mileny Pilátové, Anity Denkové, Františka Kamenáře, a *Škola rytmické gymnastiky a rytmického tance* Mary Carenové, Rytmická škola Máši Trnkové Liewaldové a škola rytmické plastiky Ireny Lexové-Škodové. U nich však není možné jednoznačně identifikovat, z jakého stylu, metody vycházeli.

Tabulka škol (viz. příloha), je sestavena na základě informací o náplni a zaměření jednotlivých škol v inzerátech uveřejněných v dobovém tisku, dále na složení tanečních čísel během vystoupení škol, výročních představení, aj. U pedagogů nejsou-li k dispozici jednoznačné informace předpokládám na základě jejich životopisných údajů o získaném tanečním vzdělání a složení repertoáru jejich představení jejich škol, následný styl a způsob výuky ve škole, kde vyučovali.

2.4 Specifika ve výuce škol

Jedním ze specifík tanečních škol je vyučování hluchoněmých⁴⁴ dívek, jemuž se věnovaly Máša Trnková a Štěpánka Klimešová-Poláková, které pedagogicky

⁴³ CVEKLOVÁ, Bohumíra. *Vzpomínky na Jarmilu Kröschlovou: jedenáct dopisů Libuše*. Praha: NIPOS-ARTAMA Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2008. Pohyb. ISBN 978-80-7068-218-0. Str. 15

⁴⁴ Archaický výraz hluchoněmý, který je dnes považován spíše za hanlivý, byl nahrazen výrazem neslyšící a lidé s tímto postižením se dnes mohou věnovat díky změnám společenského klimatu po roce 1989 jakékoliv umělecké činnosti. Výjimkou nejsou kurzy tance pro neslyšící, kdy vedoucí sám ovládá znakovou řeč, nebo je do hodiny přizván tlumočník. Některé taneční školy výslovně nabízejí na svých stránkách kurzy tance, gymnastiky, společenských tanců, Zumby, aj. přizpůsobené pro tuto skupinu lidí.

Na Divadelní fakultě JAMU v Brně je od akademického roku 1992/1993 pravidelně otevírán studijní obor Výchovná Dramatika Neslyšících (Divadelní fakulta Janáčkovy akademie múzických umění v Brně: Ateliér výchovné

vedly Mobi Urbanovou a Ema Geitlerová, u níž získaly školení Marie Kopecká a Melitta Guthová. Vystoupení hluchoněmých tanečnic byla považována za určitou senzaci a jako taková přitahovala pozornost veřejnosti a vzbuzovala řadu otázek. Jak může někdo tančit, jestliže necítí inspiraci hudby? K tomuto tématu se obsírněji vyjádřila v rozhovoru na stránkách Taneční revue Emma Geitlerová.: „Nedávám si s nimi o mnoho více práce než s ostatními. Jsou však také pozornější než jiní žáci, dávají dobře pozor na každý jednotlivý pohyb, který se pak snaží ihned věrně napodobit. Chyby, jichž se dopustí, opravují tím, že krok několikrát ukáží a při zřetelném vyslovování, kdy pozorují moje ústa, často i pak karikováním a zvětšením chyby, kterou učinili, docílím snadno porozumění i žádaného výsledku.“⁴⁵ Tajemství úspěchu Ema Geitlerová spatřovala v individuálním přístupu, v porozumění pro dívky samé, nezbytné bylo i naprosto přesné počítání. Nastudované taneční číslo bylo výsledkem sepětí a interakce mezi žákem a pedagogem, který tanečnici pomocí pokynu i výrazů tváře vedl a usměrňoval v rytmu hudby. Ema Geitlerová také ale zdůrazňovala, že hluchoněmá není pouze „loutkou“ v rukou učitele, ale sama může svým vlastním talentem a osobitostí projevu vložit do tance emoce a zastřešit svým uměleckým cítěním technickou formu, kterou ji může učitel předat. Též Štěpánka Klimešová vyučovala svoji hluchoněmou svěřenkyňu pomocí odezírání, výpočtů rytmu a navíc uváděla použití dynamických znamének⁴⁶. Metody a přístup Geitlerové a Klimešové-Polákové si byly formou a způsobem výuky velice podobné.

Kamilov tvrdil, že jsou na světě zdokumentovány pouze tři případy hluchoněmých tanečniců (americké tanečnice Miss Hellen Hechamnová, primabalerína Vídeňské opery Adelina a americké tanečnice David Marwell), jejichž pokračovatelkou by měla být právě Mobi Urbanová. V tom se však mýlil, neboť mj. v té době již působila v Brně hluchoněmá tanečnice známá jako Madame Laura Guggenmosová⁴⁷, v jejíž taneční škole získala taneční základy Markéta Kyliánová⁴⁸.

dramatiky Neslyšících. JAMU [online]. [cit. 2017-03-24]. Dostupné z: <http://difa.jamu.cz/obory-a-ateliery/atelier-vychovne-dramatiky-neslysicich.html>)

⁴⁵ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 2, str. 12

⁴⁶ Taneční revue, 1927, ročník III., číslo 7, str. 53

⁴⁷ Na škole působil také její manžel, sídlila na adrese Bratislavská 39 a mezi válkami zajišťovala výuku společenských tanců také v Německém domě v Brně.

Mobi Urbanová⁴⁹ se narodila 28. července 1914 do slyšící úřednické rodiny⁵⁰, jiný zdroj uvádí, že matka byla zpěvačkou⁵⁴. Již v necelých třech letech začala projevovat sklony k pohybovým a tanečním aktivitám. Základy rytmiky získala v rytmické škole Máši Trnkové, která ale nevyhovovala jejímu zaměření a v roce 1926 přestoupila do baletní školy Štěpánky Klimešové-Polákové^{51 52}. Z této doby máme o vystupování Mobi Urbanové množství záznamů⁵³.

Školní vzdělání získala v pražském Ústavu pro hluchoněmé⁵⁴, kde později také sama vyučovala místní chovanky. Svoji vlastní školu pro neslyšící dívky otevřela 3. 12. 1942⁵⁵.

Nosková, Jana: „Proč to vyprávíme.“ První polovina 20. století v písemných vzpomínkách německých obyvatel Brna. Brno: Etnologický ústav AV ČR – Pracoviště Brno; Statutární město Brno – Archiv města Brna 2016, s. 525.

⁴⁸ Zemřela Markéta Kyliánová. *Taneční aktuality* [online]. Praha, 2016 [cit. 2017-02-19]. Dostupné z: <http://www.tanecniaktuality.cz/zemrela-marketa-kylianova/>

⁴⁹ Na první pohled by se mohlo zdát, že se jedná o umělecký pseudonym, ale jméno Mobi bylo údajně odvozené ode dne jejího narození, prvního mobilizačního dne v roce 1914 (Taneční revue, 1933, ročník IX, číslo 4-5, strana)

⁵⁰ Taneční revue, 1927, ročník III., číslo 10 Listopad, str. 85

⁵¹ Taneční revue, 1927, ročník III., číslo Listopad

⁵² Taneční revue, 1926, ročník II., číslo 5 únor

⁵³ V roce 1927 se uskutečnilo její sólové vystoupení v pražském Radio paláci (Taneční revue, 1927, ročník III, květen, číslo 7, strana 60), kde uvedla tance *Serenáda* (Moritz Moszkowki), tanec *Slováčka* (Jindřich Kàan), *Norma* (Vincernzo Belini), *Valčík* (Richard Strauss). Dále také vystoupila v největším koncertním sále v rámci mezinárodního sjezdu hluchoněmých v Hamburku – „Coventgarten“ (Coventgarten. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2017-04-28]. Dostupné z: <https://de.wikipedia.org/wiki/Conventgarten>), Jedná se o velké koncertní a kongresové centrum otevřené 24.juli.1853. s kapacitou 1500 míst, zničené při náletech 24. 7. 1943) V roce 1929 mj. proběhl umělecký večer Mobi Urbanové ve Velkém sále Paláce Lucerna. Kritika si nejvíce chválila charakterní tance, v nichž „může uplatnit svůj živý temperament“ pod vedením Heleny Štěpánkové. Do svých tanců se měla vžít takovým způsobem, „že divák zapomene, že nejhlavnější pro tanec, hudba, této mladičké umělkyni není dopřána- (Taneční revue, 1927, ročník III., číslo 10 Listopad, strana 85) O rok později pak kratičká novinová zpráva konstatuje, že její představení v Mozarteu je již zcela vyprodané (Taneční revue, 1930, ročník VI, číslo 3, strana 27)

⁵⁴ Přednáška na FFUK „Výuka na Pražském ústavu pro hluchoněmé“ přilákala spoustu lidí. *Tiche zprávy* [online]. [cit. 2017-02-18]. Dostupné z: <http://www.tichezpravy.cz/prednaska-na-ffuk-vyuka-na-prazskem-ustavu-pro-hluchoneme-prilakala-spoustu-lidi/>

Soukromé hodiny v baletní škole Emy Geitlerové navštěvovala Marie Kopecká. Narodila se v roce 1919 a ohluchla v šesti měsících po meningitidě. Vystupovala v představeních Emy Geitlerové⁵⁶ a krátce tančila v baletním souboru Národního divadla a ve Velké operetě.⁵⁵ Zajímavý je fakt že Marie Kopecká vždy tančila s dalšími dívkami, zatímco v případě Moby Urbanové se jednalo až na výjimky o sólové výstupy.

Další neslyšící žačkou Emy Geitlerové byla Melitta Guthová, která se narodila 25. 8. 1921⁵⁷ jako neslyšící dítě neslyšících rodičů. Tančit se učila od svých osmi let. Později působila jako tanečnice a taneční akrobatka v souboru Divadla na Vinohradech a byla členkou tanečního souboru Velké operety v Praze. „*Velkým úspěchem pí Geitlerové jsou výsledky, které ukázala hluchoněmá tanečnice Milka Guthová ve špičkovém valčíku a čardáši, který zatančila ve správném rytmu přesně dle hudby.*“^{58 59}

⁵⁵ SVATOŠOVÁ, Martina. *Kultura neslyšících*. Praha, 2009. Bakalářská práce. UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE Husitská teologická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Marie Dvorná. Str. 33.

⁵⁶ V baletním představení školy Emmy Geitlerové vystoupila 13. 5. 1933 v Osvobozeném divadle. Zatančila spolu s ostatními „*vyspělými žačkami*“ klasickou fantasií *Jocquonda* tvořící rámec pro hlavní úlohu ztvárněnou Emou Geitlerovou. Pochvalná zmínka o M. Kopecké se vztahuje k výročnímu večeru školy v Osvobozeném divadle v roce 1934. „*...u níž akcent těla kryje se v orientálním tanci naprosto s akcentem hudebním.*“ (Národní listy 23. 5. 1934 str. 3)

⁵⁷ V roce 1942 byla převezena do Terezína a v tomtéž roce umírá v koncentračním táboře v Osvětimi (Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 1, strana 7)

⁵⁸ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 1, str. 7

⁵⁹ Melitta Guthová reprezentovala školu Emy Geitlerové na společenských čajích 26. 12. 1932 ve Velkorestaurantu Praha

3 Geografická lokace – sídla škol v Praze a jejich přesuny v průběhu času.

Z dobových inzerátů můžeme získat adresy jednotlivých škol. Bohužel v průběhu let došlo v mnoha případech k přečíslování a bylo nutno dohledat k adresám s čísly orientačními čísla popisná – podle Tabulky popisných čísel všech katastrálních obcí Velké Prahy z roku 1938 a k tomu dohledat dnešní adresy.

K nejoblíbenějším patřily lokace v centru Prahy, zejména pak Václavské náměstí, ulice Vodičkova, Na Poříčí, čtvrť Vinohrady a blízké přilehlé okolí. Majitelé provozovali své školy často v moderních nově postavených budovách nebo naopak v historických objektech, které prošly celkovou rekonstrukcí a modernizací. Školy bychom našli např. v nových multifunkčních budovách U Nováků, v paláci Lucerna, Fénix, palác Sušický, atp. Rekonstrukcí prošel např. Pöttingský palác, dům U Kočků, oba v Karlově ulici, nebo puristicky přestavěný dům v Melantrichově ulici č. 5.

Rozbor se zabývá sídly, v nichž se ve sledovaném časovém období vystřídal více škol, popřípadě budovami, které se podařilo zařadit do historického kontextu. Školy se jednotlivě objevovaly i na jiných adresách, například Remislav Remislavský sídlil ve Strakově akademii, škola Ireny Lexové-Škodové v budově dívčí koleje Budeč, Wenzigova 20⁶⁰, Praha XII, postavené ve dvacátých letech 20. století jako ubytovna pro začínající učitele a učitelky. Některé školy sídlily v „anonymních“ budovách, o nichž se nepodařilo zjistit nic bližšího. Např. škola Mileny Pilátové sídlila v Badeniho ulici v Dejvicích a později v ulici dr. Wintera v Bubenči. Dále je to Gertruda Lenzbrucková-Wiechowská, která vyučovala v budově spolku Ženský pokrok (Frauenfortschritt) v Krakovské ulici⁶¹ a patřila k nejstarším německým školám v Praze. Stejně je tomu u školy Grett Eppingerové, která provozovala školu v Revoluční ulici⁶² a Valy Katzové jejíž

⁶⁰ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 5

⁶¹ BEKOVÁ, Dorota. *Německá taneční kultura v Praze 1918-1939*. Praha, 1989. Diplomová práce. HAMU. Vedoucí práce Prof. Božena Brodská. Str. 141

⁶² BEKOVÁ, Dorota. *Německá taneční kultura v Praze 1918-1939*. Praha, 1989. Diplomová práce. HAMU. Vedoucí práce Prof. Božena Brodská. Str. 142

škola sídlila v Lazarské ulici⁶³. Bohužel tyto budovy se také nepodařilo identifikovat.

Bližší informace poskytuje přiložená tabulka.

Taneční školy zakládali a vedli aktivně tančící osobnosti, případně bývalí tanečníci a primabaleríny. Například Marie Klimešová-Máchová založila svoji školu v roce 1919, kdy byl zrušen baletní soubor v Městském divadle na Královských Vinohradech, kde působila jako primabalerína a baletní mistryně. Pokračovala pak ještě krátce ve Vinohradské zpěvohře 1919 až 1921 a založení baletní školy jako takové mohlo být určitým východiskem z nastalé existenční situace.

Štěpánka Klimešová-Poláková založila svoji školu v roce 1920 poté, co se v roce 1921 rozhodla opustit Národní divadlo „v okamžiku, kdy podlehl dávné své touze po osamostatnění.“ V této roční pauze se seznamovala s novými tanečními směry, prošla moderní francouzskou a ruskou školou klasického tance i údajně německé rytmiky.⁶⁴ Můžeme uvést i zajímavou epizodku, která měla údajně uspišit její rozhodnutí ukončit angažmá v Národním divadle.: *„Bylo to po baletu Bajaja, právě jsem svlékala svoji Tarantelu, když kdosi zaklepal na šatnu a v zápětí na to vešel. Neznámá, hezká židovička přišla mne obdivovati a současně požádati, aby mohla býti mojí žačkou. Přijala jsem ji a tak za první žákyni posla mi osud židovku. Říká se, že po židech jest štěstí, podala jsem tedy ruku pověře, až dosud mne vedla opravdu ku štěstí.“*⁶⁵

Většina škol té doby si nemohla dovolit svůj vlastní sál určený čistě pro jejich vlastní potřebu. Některé se tak o sál dělily, což vyplývá ze stejné adresy, kterou školy uvádějí v inzerátech. Sestry Štěpánka⁶⁶ a Marie Klimešovy⁶⁷ sídlily v letech 1924 až 1925 ve Švédské ulici na Smíchově.⁶⁸

Dalším příkladem je společná adresa Melantrichova 5 pro školy Jarmily Kröschlové a Laurette Hrdinové⁶⁹, které v domě, kde zároveň Jarmila Kröschlová

⁶³ BEKOVÁ, Dorota. *Německá taneční kultura v Praze 1918-1939*. Praha, 1989. Diplomová práce. HAMU. Vedoucí práce Prof. Božena Brodská. Str. 141

⁶⁴ Taneční revue, 1927, ročník III, květen, číslo 7, str. 53

⁶⁵ Taneční revue, 1927, ročník III, květen, číslo 7, str. 53

⁶⁶ Taneční revue 1924, ročník I, str. 13

⁶⁷ Taneční revue 1924, ročník I, str. 14

⁶⁸ Dnes stojí na místě původní budovy nový rozsáhlý obytný komplex a nic bližšího se nepodařilo zjistit.

⁶⁹ Národní listy 15. 10. 1939

žila, sídlily v roce 1939. Některé školy našly útočiště při větších tanečně pohybových organizacích. Například škola Eduarda Borovanského se stala součástí tělovýchovného ústavu Marathon v budově Střediska vysokoškolského sportu, dříve Černá 7, v současnosti Černá 9, kde dnes sídlí Evangelická teologická fakulta Univerzity Karlovy.

Marie Košťálová a Josef Fuksa pro změnu otevřeli svoji baletní školu v roce 1932 při škole Kaskově⁷⁰ v budově Měšťanské besedy, Vladislavova 20, Praha II.

Vyučování ve vlastních nově zařízených místnostech ve Štěpánské ulici 59 vedle Lucerny inzerovala v roce 1929-33 Milča Mayerová. Mělo se jednat o „*dva hygienické, přívětivé sály s ústředním topením, sprchami a šatnami.*“⁷¹ Později, od roku 1939, působila ve vlastních prostorách v Bubenci Na Zátorce 4, ve vile původně patřící jejímu strýci Hugo Boettingerovi^{72 73}.

Remislav Remislavský, využíval sál v paláci Metro. *"Jest málo baletních škol v Praze, které mají svůj vlastní sál, sloužící jen pro potřebu školy. Mistru Remislavskému podařilo se získati v paláci Metro na Národní třídě velký, komfortní a vzdušný sál, v němž cvičí své žactvo od prvních baletních krůčků až k dokonalosti."*⁷⁴ Později školu přestěhoval do vily (ul. Mladoňovicova 1774 – dnes ulice Na Parukářce), kde s rodinou bydlel a nechal zřídit cvičební místnosti a sál s jevištěm.

Ve své, pro účely školy, postavené vile v Břevnově (Šultysova 613, Břevnov) od r. 1926⁷⁵ vyučovala i Štěpánka Klimešová⁷⁶. Na dobové fotografii v časopise Taneční revue je přes celou čelní stranu budovy vyveden velký nápis: „*Akademie baletního a rytmického umění,*“ menšími písmeny pak: „*postaveno léta páně*

⁷⁰ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 5, strana

⁷¹ Taneční revue, 1929, číslo 10, str. 134

⁷² Hugo Boettinger. *Wikipedia.org* [online]. [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Hugo_Boettinger

⁷³ Hugo Boettinger 30. 4. 1880-9. 12. 1934 český malíř, grafik, karikaturista a ilustrátor. Známé jsou jeho studie tanečnic a dívčích aktů například Mayerové. Jeho kresby se mj. objevily i na taneční výstavě v Mánesu v roce 1936.

⁷⁴ Taneční revue, 1931, ročník VII, číslo 5

⁷⁵ Taneční revue, 1927, ročník III, číslo 7

⁷⁶ Na adrese Šultysova 613 Břevnov.

1926 majitelka prof. Štěpánka Klimešová, bývalým člen Národního divadla v Praze.^{77 78}

V Ženském domě ve Smečkách 30 našla zázemí v letech 1931-33 škola Elisabeth Duncanové. Stavba spolkového domu pro Ženský klub český vznikla v roce 1931. Budova se nacházela v centru na dohled od Václavského náměstí s dobrou dopravní dostupností a přitom lze předpokládat, že nájemné bylo menší, než například v přilehlé Lucerně, pokud nebylo přímo jen symbolické. Nacházelo se zde kromě divadelního sálu, který sloužil také jako přednáškový, i několik kluboven, knihovna, restaurace, ubytovna a „cvičenky“ měly k dispozici i sprchy. Od roku 1965 sídlí v suterénních prostorách Činoherní klub.

Ema Geitlerová zahájila v roce 1930 vyučování ve vzdušném divadelním sále na Anenském náměstí. V té době získala vlastnické právo Jednota katolických tovaryšů – katolická nadace založená na křesťanských ideálech. Poskytovala zdarma ubytování a stravu pro pracující mládež z chudých rodin. Také Jednota katolických tovaryšů měla svůj vlastní divadelní spolek a hráli různá mravoučná představení s biblickou tematikou. Z tohoto důvodu také zbudovali ve velkém sále jeviště, kde s největší pravděpodobností Geitlerová vyučovala. V současné době zde hraje Divadlo Na zábradlí.

Nové divadlo Velká opereta bylo otevřeno 4. 12. 1929 v paláci Sušický v Dlouhé třídě. Moderní palác ve stylu art deco byl postaven ve 20. letech minulého století velkopodnikatelem Ottomarem Sušickým na místě starých domů v Dlouhé a Hradební ulici. V suterénu se původně počítalo s velkým kinosálem, ale na návrh divadelního podnikatele Bedřicha Jeřábka došlo ke změnám v projektu a vznikl sál divadelní. První sezonu divadlo zahájilo americkou operetou – Píseň pouště Sigmunda Romberga. V roce 1932, kdy ve Velké operetě působil jako choreograf⁷⁹ Remislav Remislavský, zde otevřel i svoji školu.⁸⁰ V paláci Sušický

⁷⁷ Taneční revue, 1927, ročník III, číslo 7

⁷⁸ Do té doby bydlela o několik bloků níže na adrese Břevnov, Náš domov 585, dnes Ulice 8. listopadu 585/25.

⁷⁹ HOLEŇOVÁ, Jana, ed. *Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima*. Praha: Divadelní ústav, 2001. ISBN 80-7008-112-0. Str. 278

⁸⁰ Národní listy 30. 8. 1932 str. 4

našla zázemí i Claire Konigsfeldová-Neumannová⁸¹. (Bez bližších údajů.) Dnes zde sídlí Divadlo v Dlouhé.

Škola Anny Gromwellové-Mufové vyučovala v roce 1926 v Uranii sídlící v zahradě Měšťanského pivovaru v Holešovicích. Dřevěná budova „Lidového divadla Uránie“ původně vznikla pro Výstavu architektury a inženýrství v roce 1898 a stála na Pražském výstavišti, kde byla později rozebrána a přenesena do Holešovic. Časem prošla celou řadou stavebních úprav a byla postupně rozšiřována. Divadlo zaniklo po velkém požáru v roce 1946, kdy vyhořelo do základů. Dnes je připomíná pouze pamětní deska na rohu ulice u Uránie a Ortenova náměstí v Holešovicích. V roce, kdy zde Anna Gromwellová Muffová otevřela svoji školu, její manžel Francisco Gromwell působil v Uranii jako choreograf a baletní mistr.⁸²

Po radikální přestavbě Pöttingského paláce v Karlově ulici číslo 8 v roce 1929 v něm byl v roce 1932 slavnostně otevřen palác Unitárie s velkým sálem prostupujícím dvě podlaží. Z počátku sloužil sál jako koncertní a přednášková síň a dostal jméno po Charlottě Masarykové, významné člence unitářského hnutí. Velkorysé prostorové řešení sálu mělo zcela divadelní charakter. Nízké a nehluboké podium uzavíralo velké okno v zadní stěně vedoucí do Anenské ulice. Součástí vybavení jeviště byly i malé varhany. Menší sál s estrádním podiem se nacházel v suterénu, pod hledištěm velkého sálu, další spolkové místnosti pak byly umístěny zejména v zadním traktu. V Unitárii je doložené vánoční vystoupení Bublovy školy ve spolupráci s Národním hnutím čl. žen⁸³, od roku 1938 tam působil škola baletu a stepu Roberta Brauna⁸⁴ a škola Elisabeth Duncanové⁸⁵.

Dalším místem, kde se vystřídalo několik škol, byl palác Bajkal, dnes Vítězné náměstí 4, na rozhraní Dejvic a Bubenče. Jednalo se o legionářský dům nazvaný jménem východosibiřského bojiště Bajkal. Nacházela se v něm restaurace,

⁸¹ GREMLICOVÁ, Dorota. *Taneční umění Nového německého divadla v Praze (1888-1938)*. Praha: Státní opera, 2002. ISBN 80-238-8488-3.

⁸² Národní politika, 22. 9. 1926, str. 8

⁸³ Národní politika 17. 12. 1937 str. 7

⁸⁴ Český filmový zpravodaj, ročník 1938, 14. 9. 1938, str. 1

Český filmový zpravodaj, ročník 1938, 17. 9. 1938, str. 6

⁸⁵ SIBLÍK, Emanuel. *Tanec mimo nás i v nás: Historické poznatky a estetické soudy*. 1. Praha: Václav Petr, 1937. Str. 119

kavárna, biograf a dole v suterénu tančírna. V letech 1931-33 v jeho prostorách otevřela školu klasického tance Bohumila Müllnerová a její žáci zde zároveň vystupovali⁸⁶. S palácem Bajkal byla v roce 1939 spjata i škola Emy Geitlerové-Braunové⁸⁷.

Sentu Bergmannovou bychom ve 20. letech a později v roce 1931 našli v Klimentské ulici, ale vždy v jiném čísle popisném.⁸⁸⁸⁹

Zdena Zabylová sídlila v roce 1932 v moderní budově paláce Olympic, dnes Spálená ulice č. 16, jedné z prvních funkcionalistických staveb u nás⁹⁰. Původně se v plánech počítalo s patrovým shora osvětleným tanečním sálem s otáčivou scénou, místo něhož byl otevřen v roce 1927 velký kinosál. Následně sídlila v rozmezí let 1936-39 v Hlaholu na Riegrově nábřeží 18⁹¹.

V případě domu U Kočků v Karlově ulici 147, kde sídlila v roce 1929 Bertl Kallmannová⁹², se jedná o rozsáhlý objekt na nároží Jilské a Karlovy ulice, jehož vznik se datuje do 11. století. V letech 1927 až 1930 dům prošel rekonstrukcí a ze dvou třetin byl provozován jako nebytový.

V roce 1929 škola Míry Holzbachové inzerovala sídlo v Mansfeldském paláci v Karlově ulici 147⁹³, v tomto čísle popisném se však nacházel dům U Kočků. Nemůžeme tedy spolehlivě říci, kde přesně škola v roce 1929 sídlila. V říjnu 1930 mohla škola být ve Vladislavově ulici 38⁹⁴, o dva měsíce později ve Vodičkově ulici 38.⁹⁵

V paláci U Nováků vedla kurzy v roce 1929 Běla Friedländerová.⁹⁶ V inzerátu se upřesňuje, že se jedná o vchod "Z Jámy", stejně tak Alexandra Ljubecká v roce 1933⁹⁷. Vyučování v ulici v Jámě inzeruje v roce 1934 i Valy Katzová.⁹⁸

⁸⁶ Taneční revue, 1931, ročník VII, číslo 8

⁸⁷ Národní listy, 15. 10. 1939, str. 12

⁸⁸ Rozvoj, 13. 11. 1931, str. 3

⁸⁹ Rozvoj, 6. 9. 1935, str. 4

⁹⁰ Národní politika, 15. 9. 1932, str. 8

⁹¹ Národní listy, 14. 9. 1936, str. 4

Národní politika, 21. 9. 1939

⁹² Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 10, str. 134

⁹³ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 9

⁹⁴ Taneční revue, 1930, ročník VI, číslo 10

⁹⁵ Taneční revue, 1930, ročník VI, číslo 12

⁹⁶ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 10, str. 132

⁹⁷ Národní listy, 30. 9. 1933, str. 4

Pravděpodobně se jednalo opět o boční vchod do paláce U Nováků, ale mohla to být i jiná budova v této ulici. V jámě 5, v budově Ženského spolku českého, vyučovala Mary Carenová⁹⁹. Jednalo se o budovu naproti paláci, na opačném konci ulice.

Palác U Nováků byl vystavěn v letech 1927 až 1929. Ve své době jednalo o největší a nejmodernější komplex s řadou obchodů, restaurací a kaváren. Již v roce 1928 před dokončením stavby bylo v Taneční revue avizováno, že se U Nováku staví nová: "*Gymnastická škola pro ženy moderně zařízená, s asfaltovými terasami o 4 etážích pro cvičení na volném vzduchu.*"¹⁰⁰ Bohužel jedině škola Alexandry Ljubecké v jednom z inzerátů z roku 1933 nabízela cvičení na těchto terasách¹⁰¹. Také Marta Aubrechtová v roce 1932 zvala zájemkyně o cvičení do paláce U Nováků ve Vodičkově ulici.¹⁰² V roce 1935 oznamovala, že školu "*má nyní v nově zařízených místnostech v domě u Myšáků 32*"¹⁰³. Narazil jsem i na zmínku, že v tomto domě Aubrechtová zároveň bydlela.¹⁰⁴

*„Budova čp. 655, zvaná Norbertinum, z let 1637 - 1640, původně seminář a gymnasium premonstrátů, byla od roku 1787 sídlem Ústavu šlechticů. Budova byla zbořena v r. 1928 a na místě vznikly v linii nové uliční čáry funkcionalistické novostavby s nárožním palácem Kotva od J. Žáka. Obchodní dům Kotva byl dostavěn v roce 1975 podle projektu V. a V. Machoninových.*¹⁰⁵ V paláci Kotva, dnes Revoluční 1¹⁰⁶, sídlila v roce 1929 Olly Ledererová, která zde také inzeruje „*Cvičení na vzduchu a na prachuprosté terase, vlastní tenisový dvorec.*"¹⁰⁷ a v roce 1935 Senta Bergmannová.¹⁰⁸ O několik bloků dále na adrese Revoluční 3 (dnes Revoluční 5) sídlila v roce 1925 Anna Korecká.¹⁰⁹ Naopak u Oly Ledererové

⁹⁸ Nár politika, 12. 9. 1934, str. 5

⁹⁹ Národní politika, 14. 9. 1926, str. 11

¹⁰⁰ Taneční revue, 1928, ročník IV, číslo 9

¹⁰¹ Národní listy, 30. 9. 1933, str. 4

¹⁰² Národní politika, 11. 9. 1932, str. 7

¹⁰³ Národní politika, 3. 2. 1935, str. 10

¹⁰⁴ Marta Aubrechtová. *Tomashradecky.cz* [online]. [cit. 2017-04-27]. Dostupné z: <http://www.tomashradecky.cz/Marta-Aubrechtova-.html>

¹⁰⁵ Historie a budoucnost OD Kotva. *Fyi.cz* [online]. [cit. 2017-04-27]. Dostupné z: <http://www.fyi.cz/historie-a-budoucnost-od-kotva/>

¹⁰⁶ Na této adrese bylo po založení AMU první sídlo katedry tance

¹⁰⁷ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 10, str. 143

¹⁰⁸ Rozvoj, 6. 9. 1935, str. 4

¹⁰⁹ Národní politika, 2. 9. 1925, str. 8

máme pouze obecnou zmínku bez bližšího určení, že ve 30. letech v této ulici vyučovala.¹¹⁰

V Paláci Lucerna (dnes Vodičkova 36), přímo v sále divadla Komédie, vyučovala v letech 1924 až 1925 Jelizaveta Nikolská.¹¹¹ Ve Vodičkově 38 (dnes 34) vedle Lucerny vyučovala v letech 1930 až 33 Míra Holzbachová.¹¹²¹¹³¹¹⁴

Jedinou konkrétní adresou Františka Bubly bylo Václavské náměstí, Pasáž Rokoko.¹¹⁵ Na stejné adrese sídlila v roce 1929 až 1930 také Valy Katzová s upřesněním, že se jedná o první poschodí.¹¹⁶¹¹⁷

Na Václavském náměstí, tentokrát v paláci Fénix v 1. patře, bychom v roce 1931 našli školu Jarmily Kröschlové.¹¹⁸

Škola Mizzi Zamarové sídlila v baletním sále Nového německého divadla¹¹⁹.

Na Královských Vinohradech se vystřídalo v námi sledovaném období několik škol:

Anna Gromwellová-Mufová vyučovala v roce 1929 v paláci Česká koruna (nyní Korunní 30).¹²⁰ Dnes je v této budově Divadlo Korunní.¹²¹

Škola R. Semanové v rozpětí let 1924 až 1929 vyučovala v Heinovce - Fochova třída 25 (dnes Vinohradská)¹²²¹²³, odkud se v září roku 1929 přestěhovala, do „přepychových sálů“ Palais Passage, na Václavském náměstí č. 11 - tzv. Malá Alhambra.¹²⁴

¹¹⁰ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 10, str. 143

¹¹¹ Taneční Revue, 1924, ročník I, str. 12

¹¹² Národní listy, 20. 9. 1930, str. 4

¹¹³ Národní listy, 27. 9. 1932, str. 4

¹¹⁴ Národní listy, 19. 9. 1933, str. 4

¹¹⁵ Národní listy, 15. 10. 1939, str. 12

¹¹⁶ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 10 str. 138

¹¹⁷ Taneční revue, 1930, ročník VI, číslo 9

¹¹⁸ Národní listy, 15. 10. 1939, str. 12

¹¹⁹ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 10, strana 133-135

¹²⁰ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 9

¹²¹ Divadlo Korunní je domovskou scénou Mezinárodní konzervatoře Praha

¹²² Taneční revue, 1924, ročník I, str. 32

¹²³ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 6

¹²⁴ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 9

V Radiopaláci (dnes Vinohradská 40) sídlila v roce 1924 mme. Szynglarski¹²⁵ a Bronislav Szynglarski zahájil v roce 1931 činnost v Paláci jednoty soukromých úředníků Francouzská 4.¹²⁶

Škola Heleny Štěpánkové-Žižlavské sídlila v roce 1931 až 1932 v sále Hlaholu na Riegrově nábřeží 38¹²⁷¹²⁸ a od 3. 10. 1932 působila v „Zelenkově sále“ ve Francouzské 4¹²⁹.

Škola rytmické gymnastiky, kultury těla a tance Bertl Sommerové Kallmannové¹³⁰ sídlila v budově YWCA (Praha II, Žitná 8)¹³¹ (do listopadu 1929, kdy byla výuka přenesena do výše uvedené Karlovy ulice 147 tzv. Kočkovy pasáže¹³².)

U školy Camilly Steinhartové, která od roku 1934 působila v Lützowgasse, dnes Opletalově ulici¹³³, nemáme bližší lokalizaci.

Podobně je tomu u Školy Claire Königsfeldové-Neumannové „*Moderne Schule für Körperbildung und Tanz*“ sídlila v domě U Zlatého kříže v Nekázance.¹³⁴ Tento dům se nepodařilo identifikovat, neboť dům U Zlatého kříže, pocházející z 11. století, má adresu Lodecká 4 a palác Zlatý kříž má adresu Jungmanova 34.

¹²⁵ Taneční revue, 1924, ročník I, str. 32

¹²⁶ Taneční revue, 1931, ročník VII, číslo 9

¹²⁷ Taneční revue, 1931, ročník VII, číslo 8

¹²⁸ Národní listy, 27. 9. 1932, str. 4

¹²⁹ Národní listy, 27. 9. 1932, str. 4

¹³⁰ Byla žačkou Grete Eppinger

¹³¹ Taneční revue, 1929, číslo 10, str. 134

¹³² Taneční revue, 1929, číslo 10, str. 134

¹³³ Gremlíková ve své publikaci *Taneční umění Nového německého divadla v Praze* uvádí na straně 15 název: „Nová škola rytmiky, gymnastiky a tance“

¹³⁴ Gremlíková ve své publikaci *Taneční umění Nového německého divadla v Praze* uvádí na straně 15 název: „Nová škola rytmiky, gymnastiky a tance“

4 Termíny výuky v tanečních školách - dny, hodiny, četnost

V největším počtu se inzeráty škol objevovaly v září a říjnu, kdy školy po prázdninách zahajovaly výuku v nové sezoně. Občas se objevovaly velké (10x15cm) inzeráty s orámováním a výraznou grafickou úpravou, popřípadě i fotografií. Na fotografiích byly většinou zachyceny tanečnice v kostýmu nebo cvičebním úboru v taneční póze. Podobný má například i Helena Štěpánková¹³⁵, Milča Mayerová (fotografie ve skoku)¹³⁶, na stejné stránce je také inzerát na „*Novou školu rytmické gymnastiky, kultury těla a tance dle systému Dalcroze Hellerau-Laxenbourg Kalman - Palzeff*“¹³⁷ s perokresbou tanečnice.

Za inzerát lze považovat i celostránkové oznámení doplněné dvěma fotografiemi, v němž Josef Fuksa a Marie Košťálová oznamovali, že po návratu z turné po Francii otevírají svoji novou školu¹³⁸, nebo půlstránkovou fotografii o rozměrech 14x10cm zachycující novostavbu vily akademie baletního a rytmického umění Štěpánky Klimešové-Polákové.¹³⁹

Většinou se však jednalo o drobnou poměrně nenápadnou, dvou až tří řádkovou zprávičku. Reklama a inzerce sama nebyla překvapivě až tak častá, jak bychom mohli očekávat vzhledem k velké konkurenci, a primárně se objevovala pouze u několika nejznámějších škol. V menší míře inzerovaly školy i během roku, a to obvykle ve spojitosti s ukončením kurzu a zahájením dalšího, popřípadě ve spojitosti se změnou sídla. V časopisech a na stránkách novin vedle sebe inzerovaly pražské i mimopražské taneční školy. Například škola rytmiky a gymnastiky Karly Hladké v Brně¹⁴⁰, rytmická škola Maryny Hradilové, žačky Elisabeth Duncan, v Hradci Králové¹⁴⁰ nebo Máji Ptašinské sídlící v YWCE na Dominikánském náměstí v Brně¹⁴¹.

¹³⁵ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 6

¹³⁶ Taneční revue, 1929, ročník X, str. 134

¹³⁷ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 10, str. 134

¹³⁸ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 5

¹³⁹ Taneční revue, květen 1927, titulní strana

¹⁴⁰ Národní listy, 15. 10. 1939, str. 12

¹⁴¹ Lidové noviny 29. 9. 1940, str. 6

U inzerátů se často musíme prokousat dlouhým výčtem titulů, funkcí, profesních úspěchů a angažmá, jimiž se daní pedagogové zdůrazňovali svoji profesionalitu, informovali, kde získali odbornost a zda vyučují podle ruské, italské nebo francouzské školy. Remislav Remislavský byl v inzerátech na svoji školu zpočátku uváděn jako baletní mistr a choreograf českého Zemského Národního divadla v Praze a bývalý baletní mistr státních ruských divadel a baletních škol.¹⁴² Podobně rozsáhle byla také titulována i Emma Geitlerová, která v inzerátech uvádí „Vysokým zemským úřadem povolená baletní škola Emmy Geitlerové, členky baletu Národního divadla v Praze, bývalé primabalerína divadla v Košicích a předních pražských divadel.“¹⁴³ Stejně se prezentovala i R. Semanová „Baletní mistr pí R. Semanová, choť po profesoru, diplomovaný člen akademie tance v Paříži a všech nejčelnějších odborových svazů.“¹⁴⁴

V inzerátech následoval výčet vyučovaných tanečních a pohybových směrů, zdůrazněno bylo i to, čím se nabídka odlišovala od ostatních: kurzy pro slabomyslné děti, zakrslá dítě, dámy s nadváhou, speciální výuka malých chlapců, choreografie, hry na trávě a s míčem, plavání.

Dále byla uváděna adresa sídla školy a termíny pro poskytování informací zájemcům o výuku. Ne vždy se ale adresa kryla se sídlem školy. Příkladem jsou inzeráty školy Remislava Remislavského, kde byly informace poskytovány osobně vrátným v Národním divadle. Irena Lexová naopak podávala informace ve svém bytě (Kodaňská 11 Praha XII)¹⁴⁵, Valy Katzová vydávala informační letáky pouze na výslovné vyžádání. Milča Mayerová zvala zájemce k nezávaznému zhlédnutí hodiny.¹⁴⁶ Kupodivu inzeráty, až na výjimky, neobsahovaly údaje o dnech a hodinách výuky, ani přehled o jednotlivých kurzech. Školy se chlubily novými vlastními prostory, sály a zázemím v podobě teplých sprch, sauny nebo výuky na střešní „bezprašné“ terase¹⁴⁷. Od počátku 30. let bývají inzeráty doplněny o telefonní číslo a bankovní účet. Až na malé výjimky z inzerátů nevyčteme cenu kurzovního, a pokud ano, pak poplatek býval pro dámy vyšší než pro pány a objevovala se i sleva pro studující.

¹⁴² Taneční revue, ročník 1, 1924, číslo 1, str. 1

¹⁴³ Taneční revue, 1930, ročník VI, číslo 12

Taneční revue, 1930, ročník VI, číslo 9

¹⁴⁴ Taneční revue 1925, září, str. 151

¹⁴⁵ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 5

¹⁴⁶ Národní politika, 10. 2. 1929, str. 10

¹⁴⁷ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 10, str. 143

4.1 Přijímání přihlášek a podávání informací

Robert Braun v roce 1938 vyučoval 2x týdně v úterý a pátek od 15 do 17 hodin v Paláci Unitária.^{148 149}

Zápis do školy Mary Carenová probíhal od 15. 9. 1926 na adrese V jámě 5 v úterý a ve čtvrtek od 4 do 18:30.¹⁵⁰

Anna Dubská v roce 1922 vedla kurzy Spolku Dalcroze v Lobkovickém paláci na Hradčanech. *„Přihlášky přijímají se do 1.10 v Umělecké Besedě (Praha II, Jungmannova 39), odpoledne od 2-5h, od 1.10 pak v úterý a ve čtvrtek odpoledne od 3h v Lobkovickém paláci na Hradčanech (proti Daliborce) a ve středu a pátek odpoledne od 3h v dívčí průmyslové škole na nábřeží (proti sněmovně). Vyučování se začne v říjnu“*¹⁵¹

Porovnáme-li inzerát školy Emy Geitlerové z roku 1930 („Vyučování v úterý a v pátek od 2 do 6 h“¹⁵².), kdy jsou uvedeny vyučovací hodiny a z roku 1931 („Informace a přihlášky út a pá od 3 do 6 hod“¹⁵³), kdy se hovoří o podávání informací a přihlášek, můžeme usuzovat, že se tyto informace kryjí. Tj. informace a přihlášky byly podávány v době, kdy ve škole probíhala výuka.

Škola Anny Gromwellové přijímala v roce 1929¹⁵⁴ přihlášky denně mimo úterý od 11 do 5 hod. na adrese Legerova 39/II.P, Praha II, což znamená, že přihlášky byly podávány na jinou adresu, než kde v této době škola sídlila (Palác Koruna – Korunní 32, Královské Vinohrady.) V roce 1931 se pak již škola v inzerátech chlubila vlastním sálem a přihlášky bylo možné podávat denně od 4 do 7 hod¹⁵⁵, o rok později se objevila ještě poznámka „mimo sobot“.

¹⁴⁸ Český filmový zpravodaj, 17. 9. 1938, str. 6

¹⁴⁹ Pressa, 14. 9. 1938, str. 1

¹⁵⁰ Národní politika, 14. 9. 1926, str. 11

¹⁵¹ Národní listy, 29. 9. 1922, str. 1

¹⁵² Taneční revue, 1930, ročník VI, číslo 9

¹⁵³ Taneční revue, 1931, ročník VII, číslo 9

¹⁵⁴ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 9

¹⁵⁵ Taneční revue, 1931, ročník VII, číslo 8

U školy Marie Klimešové-Máchové byla v roce 1924 v inzerátech uváděna doba návštěv denně od 9 do 10 hodin dopoledne¹⁵⁶. Jednalo se tedy pravděpodobně o dobu před začátkem výuky. O rok později (1925) se již doba návštěv měnila: „od 10 do 11 hod. a od 16 do 17 hod.“¹⁵⁷

Škola Milči Mayerové inzeruje vyučování celý den ve „vlastních nově zařízených prostorách“. Zápis a informace denně 9 - 12 a 16-19 mimo středu a sobotu¹⁵⁸. V únoru 1929 pak škola zahajuje II. Pololetí kurzů taneční gymnastiky a zve případné zájemce k závaznému zhlédnutí vyučovací hodiny a to každé úterý a pátek mezi 16 a 17 hodinou.

Nina Gordon Mládková v roce 1933, kdy sídlila na adrese Korunní 32, Praha XII, organizovala zápis do kurzů na adrese Mánesova 57, Praha XII.¹⁵⁹ V roce 1936 vyučování počínalo 15.9, zápis a informace byly podávány denně od 3 do 5 ve škole (Římská 45)¹⁶⁰.

U školy Anny Korecké máme o vyučování celkově velmi málo materiálů. Jedna z mála zmínek z roku 1925 byla o zápisu denně mezi 2 až 4 hod. odpoledne¹⁶¹.

Škola Ireny Lexové – Škodové uváděla v roce 1932 v jednom ze svých inzerátů: „Přihlášky během září a října ve škole vždy v úterý 15-16, ve středu a v pátek 16-19, nebo v bytě Praha XIII., Kodaňská 11, denně od 14-15, kromě nedělí a svátků.“¹⁶²

O škole Vladimira Pirnikova byla nalezena pouhá jediná zmínka z roku 1926, kdy přijímal přihlášky do své školy v karlínském divadle Varieté od 10 do 12h dopoledne¹⁶³

Škola Mileny Pilátové zahájila v roce 1936 vyučování 1.9. Přihlášky a informace byly podávány denně od 9 do 12 a od 3 do 5 odpoledne, telefon 54539¹⁶⁴.

¹⁵⁶ Taneční revue 1924, ročník I, str. 13

¹⁵⁷ Taneční revue 1925, září, str. 150

¹⁵⁸ Taneční revue, 1929, číslo 10, str. 134

¹⁵⁹ Národní politika 13. 10. 1933, str. 8

¹⁶⁰ Národní politika 14. 9. 1936, str. 4

¹⁶¹ Národní politika 2. 9. 1925 str. 8

¹⁶² Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 5

¹⁶³ Národní listy 26. 11. 1926 str. 7

¹⁶⁴ Nár listy 6. 9. 1936, str. 4

U školy Remislava Remislavského víme, že v lednu roku 1924, kdy sídlila na Střeleckém ostrově, probíhalo vyučování v pondělí, v úterý a ve čtvrtek od 15 do 17 hod. Informace bylo také možno získat u vrátného Národního divadla od 14 do 17 hodin a v baletní škole v době výuky¹⁶⁵ ¹⁶⁶. Stejně probíhala výuka a hodiny zápisů i v roce 1925¹⁶⁷. V roce 1926 se na veřejné cvičební hodině předvedlo 81 žáků školy¹⁶⁸ rozdělených do 3 kurzů¹⁶⁹. Z toho lze vyvodit, že škola Remislava Remislavského byla již v této době členěna na 4 kurzy, kdy poslední kurz navštěvovaly nejmenší děti, u kterých veřejná prezentace nebyla možná.

V roce 1931 se škola Remislava Remislavského vyučovala v paláci Metro, „v němž cvičí své žactvo od prvních baletních krůčků až k dokonalosti. Milo jest strávit několik hodin při vyučování, kde za odpoledne vystřídají se malinké balerinky až po sólové tanečnice divadel, které stále cvičí a zdokonalují svoji techniku.¹⁷⁰“ Informace byly podávány út a čt 4-7 hodin¹⁷¹.

U R. Semanové si nejsem jist, zda se nejednalo pouze o společenské tance, ale v inzerátech se prezentovala jako baletní mistr a diplomovaný mistr Pařížské akademie tance¹⁷². V roce 1924 byl uváděn zápis a informace denně od 17 do 21 hodin¹⁷², v lednu následujícího roku pak od 17 do 18 hodin¹⁷³, aby v zářijovém čísle Taneční revue opět došlo ke změně hodin pro zápis denně od 11 do 13 hod. a od 17 do 19hod¹⁷⁴. O rok později (1926) byly termíny od 11 do 13 hod. a od 15 do 17 hod¹⁷⁵. Výuka probíhala v roce 1928 každé úterý a neděli od 20 do

¹⁶⁵ Taneční revue, Leden 1924, ročník I, číslo 1, strana 1

¹⁶⁶ Taneční revue, 1924, ročník I, strana 14

¹⁶⁷ Taneční revue 1925, září, strana 150

¹⁶⁸ „Velice dobré výkony podala skupina pánská, z nichž upoutal hlavně P. Bubla. Bylo patrné, že u pánů, přesto, že pro svůj řídký počet (asi 10) mají mnohem menší konkurenci než dámy, patrná jest technická vyspělost. Poměrně větší než u dam. Jsou si patrně vědomy toho, že dámám usnadňuje cestu ke kariéře hezký zjev, který muž musí nahraditi úplně uměním.“

¹⁶⁹ Taneční revue, 1926, str. 40

¹⁷⁰ Taneční revue, 1931, ročník VII, číslo 5

¹⁷¹ Taneční revue, 1931, ročník VII, číslo 9

¹⁷² Taneční revue, 1924, ročník I, str. 32

¹⁷³ Taneční revue, 1925, Leden, str. 52

¹⁷⁴ Taneční revue, 1925, září, str. 148

¹⁷⁵ Taneční revue, 1926, str. 4

24 hodin¹⁷⁶. V tomto případě se ale s určitostí jednalo o společenské tance. Informace byly podávány od 11 do 13 hodin a od 17 do 20 hodin¹⁷⁷. Po přestěhování do Pallais passage na Václavském náměstí v roce 1929 probíhal zápis denně od 10 do 12 hodin dopoledne a od 4 do 8 hodin večer¹⁷⁸. Kurzovné v roce 1927 činilo 120 Kč dámy, 70 Kč páni. Levnější byly nedělní kurzy, kdy školné činilo 70 Kč bez rozdílu¹⁷⁹.

U Szynglarské-Škodové (Mme Szynglarskich) víme, že v letech 1924-1925, její škola sídlila ve velkém sále paláce Radio, kde také podávala informace denně od 17 do 19 hodin^{180 181}.

Helena Štěpánková rozená Žižlavské v roce 1931 podle dobových inzerátů vyučovala ve své škole 4 dny v týdnu s tím, že informace byly zájemcům podávány každé úterý a čtvrtek od 3 do 5h odpoledne¹⁸². O rok později (1932) byly pak uváděné vyučovací hodiny v úterý a čtvrtek od 3 do 6h odpoledne¹⁸³. V roce 1936 přihlášky v úterý a pátek od 3 do 6 nebo na telefonním čísle 47893.¹⁸⁴

Zdeňka Zabylová vyučovala ve své škole stabilně v úterý a pátek, termíny hodin se měnily pouze minimálně od 4 do 6 hodin odpoledne¹⁸⁵ (1932) a od 3 do 5 odpoledne¹⁸⁶ (1940). V roce 1936 začalo vyučování 15.9 ve 3h odpoledne a přihlášky byly přijímány pouze telefonicky na telefonním čísle 45247.¹⁸⁷

V době svého působení v paláci Avalon přijímala škola Modi Bílé přihlášky denně od 10 do 4 hodin odpoledne¹⁸⁸.

¹⁷⁶ V inzerátu se zde explicitně hovoří o výuce společenských tanců.

¹⁷⁷ Taneční revue, 1928, zvláštní vydání

¹⁷⁸ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 9

¹⁷⁹ Taneční revue, 1925, říjen

¹⁸⁰ Taneční listy, 1924, ročník I, str. 32

¹⁸¹ Taneční revue, 1925, strana 52

¹⁸² Taneční revue, 1931, ročník VII, číslo 8

¹⁸³ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 5

¹⁸⁴ Národní politika 14. 9. 1936, str. 4

¹⁸⁵ Národní politika 15. 9. 1932 str. 8

¹⁸⁶ Národní politika 4. 10. 1940 str. 4

¹⁸⁷ Národní politika 14. 9. 1936, str. 4

¹⁸⁸ Lidové noviny 15. 9. 1935 str. 5

O škole Emila Chalupy máme pouze jedinou zmínku v podobě velkého inzerátu v Taneční revue. Informoval v něm o otevření své nové taneční školy, která vyučovala nejen společenské tance (I. Kurz čtvrtky od 20h, II. Kurz neděle a svátky 15 až 18 hodin, III – začátečnický kurz úterý a pátky od 20h), ale také hodiny rytmiky každou středu a sobotu od 15 hodin. Informace byly poskytovány denně bez uvedení času.¹⁸⁹

Škola Josefa Linharta a později i jeho syna Eduarda se v tisku honosila přídomek jako nejstarší taneční a baletní škola v Praze založená roku 1885. V roce 1918 probíhala výuka v neděli od 2 do 4 hodin odpoledne, ve čtvrtek od 7 do 10 hodin dopoledne.¹⁹⁰ Národní listy z 12. 11. 1925 informují o zahájení kurzů „7. a 14. ledna / čtvrtky od 8 hod/. Jednoměsíční nedělní odpolední kursy moderních tanců základní i pokračovací. Zahájení 10. ledna / neděle 10-12/¹⁹¹

Škola Marie Macháčové (později provdané Dobromilové, Čeledřové a Zermanové.) prováděla v roce 1929 zápis do hodin denně od 9 do 15 hod odpoledne na adrese Fochova třída 58, vedle paláce Radio¹⁹².

Pouze jedinou zmínku jsem našel u školy „Bertl Sommer Kalmannové a Jeanette Palzeffové“ v roce 1929 o poskytování informací denně mezi 5 a 7 hod. odpoledne na adrese Žitná 8¹⁹³.

U školy Mizzi Zamarové, víme pouze, že v roce 1929 přijímala přihlášky vždy v pondělí, ve středu a v pátek od 4 do 6 hodin odpoledne v baletním sále Německého divadla v Praze¹⁹⁴.

Větší část inzerátů uvádí hodiny, kdy jsou podávány informace a lze předpokládat, že tyto termíny jsou totožné s termíny výuky. Pouze menší část inzerátů jmenovitě uvádí dny a hodiny výuky. Téměř polovina škol uvádí výuku denně, druhá polovina škol vyučovala jen několik dní týdně. Nejčastěji probíhá výuka v úterý, méně často ve čtvrtek a v pátek, nejméně v neděli a vůbec není uvedena jmenovitě sobota. Bylo by vhodné dalším studiem prokázat, zda inzerovaná každodenní výuka probíhala i o víkendu, nebo ne. Stanovené hodiny

¹⁸⁹ Taneční revue 1925, září, str. 151

¹⁹⁰ Národní politika 21. 6. 1918 str. 4

¹⁹¹ Národní listy 12. 11. 1925 str. 4

¹⁹² Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 10, str. 130

¹⁹³ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 10, str. 134

¹⁹⁴ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 10, str. 134

jsou nejčastěji od 15 do 16 nebo 17 hodin. Přibližně čtvrtina inzerátů nabízí i dopolední hodiny a večerní cvičení, které se konalo mezi 19. a 21. hodinou. Zde je pravděpodobné, že se ale jednalo o hodiny společenských tanců.

5 Školné, kurzovné

V dostupných zdrojích nejsou až na výjimky uváděny ceny kurzovného a školného a to ani v rozsáhlých celostránkových inzerátech a odkaz je vždy na místo, kde bylo možno získat bližší informace. Současný objem mnou objevených materiálů a dokumentů neobsahuje dostatečné množství údajů pro komplexnější rozbor.

U školy Jelizavety Nikolské máme paradoxně, vzhledem k významu této školy, velmi kusé informace o školném. Bývalá členka její školy a pozdější sólistka baletu Národního divadla Naděžda Sobotková v jednom z rozhovorů s autorem této práce vzpomínala, že školné u Nikolské bývalo na svoji dobu velmi vysoké. Kolem roku 1935 se měsíční školné pohybovalo kolem 300 Kč, což potvrzuje Vladimír Vašut ve své knize *Saša Machov*¹⁹⁵. Zároveň také Naďa Sobotková dodala, že Nikolská přihlížela k sociální situaci studenta a občas u talentovaných žáček i školné snížila nebo zcela prominula.

Naďa Sobotková měla nejprve možnost platit snížené školné ve výši 100 Kč a později jí Jelizaveta Nikolská školné zcela odpustila¹⁹⁶. Pro srovnání, Věra Händelova, jejíž školu Naděžda Sobotková nejprve navštěvovala, brala oproti Nikolské ve stejné době 10x méně, tedy 30 Kč. Adéla Pollertová ve své magisterské práci uvádí, že žačky Nikolské bývaly také hojně obsazovány do nejrůznějších oper a baletů, u kterých se honorář za představení pohyboval kolem 5 až 20 Kč¹⁹⁷.

Stejně jako Jelizaveta Nikolská i Remislav Remislavský přihlížel k sociálnímu postavení svých žáků a „*chudšímu žactvu poskytoval i slevu na školném*“¹⁹⁸

Také se podařilo dohledat ceník pro hodiny školy Olly Ledererové, které činily v roce 1929 při cvičení 1x týdně 30 Kč za měsíc, 2x týdně 50 Kč za měsíc, 3x týdně 90 Kč za měsíc¹⁹⁹.

V roce 1929, kdy škola Míry Holzbachové údajně sídlila v Mansfeldském paláci v Karlově ulici 147, platba za večerní lidové kurzy, které byly v rozsahu 2 hodiny týdně (8 hodin měsíčně), činila 35 Kč²⁰⁰ měsíčně.

¹⁹⁵ VAŠUT, Vladimír. *Saša Machov*. 1986. Praha: Panorama, 1986. Str. 13

¹⁹⁶ SOBOTKOVÁ, Naděžda a Alena ŠLOUFOVÁ. *Národní divadlo? Alfa i omega mého života!*. V Praze: Sabongui Production, 2013. ISBN 9788026043713.

¹⁹⁷ POLLERTOVÁ, Adéla. *Jelizaveta Nikolská*. Praha, 2012. Magisterská práce. HAMU. Vedoucí práce Helena Kazárová

¹⁹⁸ Taneční revue, 1931, ročník VII, číslo 112

¹⁹⁹ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo. 10, str. 143

Škola Ireny Lexové–Škodové měla školné: 30 Kč měsíčně při 1 hodině týdně — 50 Kč měsíčně při 2 hodinách týdně.²⁰¹“

V roce 1929 nabízela škola Valy Katzové zvláštní kurzy společenských tanců pro pokročilé. Kurz byl v rozsahu 4 hodiny týdně po dobu jednoho měsíce, tedy celkem 16 hodin. Poplatek pro dámy byl 120 Kč, páni platili o 20 korun méně a byla zde i nabídka slevy pro studující²⁰².

Podobnou výši školného jako Valy Katzová nabízela v roce 1925 i škola R. Semanové. Školné za celý kurz činilo pro dámy 120 Kč, páni platili 70 Kč. Kromě slevy pro studující poskytovala slevu i pro státní zaměstnance. Nedělní kurzy stály pro dámy i pány stejně a to 70 Kč.²⁰³ U R. Semanové není uveden údaj o počtu hodin za danou cenu.

Údajů o školném máme málo pro podrobnější rozbor. V podstatě je možno říci, že většina škol měla sazbu 30 Kč za měsíc při 1 hodině týdně, přibližně dvojnásobek za dvě hodiny týdně, trojnásobek za tři hodiny týdně a 120 Kč za 4 hodiny týdně. Páni platili méně, byly poskytovány slevy pro studenty. Nižší cenu má jen Míra Holzbachová. Naopak nejvyšší cenu měla škola J. Nikolské, která byla považována za prestižní a směřovala do ní řada žáků, kteří se později prosadili i na profesionální úrovni.

²⁰⁰ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 9

²⁰¹ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 5

²⁰² Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 10, str. 138

²⁰³ Taneční revue 1925, říjen, strana není uvedena

6 Věkové rozpětí dětí ve školách

Ve školách se setkáváme s celou řadou žáků od těch nejmenších až po vyspělé. V inzerátech škol vidíme, že se některé školy přímo cíleně zaměřily na výchovu malých dětí, tedy již od předškolního věku.

Například z kritiky II. baletního představení²⁰⁴ 17.5 v Městském Komorním divadle se mimo jiného dozvídáme i něco málo o složení žactva Bublovy školy. Kamilov konstatuje fakt, že Bublova škola měla většinou žactvo nižšího věku a právě mezi těmi nejmenšími lze nalézt i několik slibných talentů. Konkrétně se zmiňuje o „mladičké“ žačce Nině Rychtaříkové a „z nejmenších“ jmenuje nejmladší žačku školy - čtyřletou Věrušku Nohlovou, která zaujala obecenstvo nejen svoji roztomilostí, ale na svůj věk mimořádným výkonem. Kritiku měl zaujmout i maličký desetiletý Pepíček Škoda, později významný tanečník a choreograf: ²⁰⁵ „Maličký Pepíček Škoda jest nesporným talentem, ať již se ukáže jako venkovský kluk, voják nebo excentrický tanečník.“²⁰⁶

Obdobně v roce 1927, kdy měla škola Štěpánky Klimešové Polákové 100²⁰⁷ žáků, můžeme získat představu o složení žáků její školy díky představení „Velikonoční pohádka“, konaném 11. 5. 1927 v divadle na Královských Vinohradech²⁰⁸. Baletní pantomimu o třech jednáních napsala Štěpánka Klimešová.²⁰⁹ Z 83 vystupujících žáků školy můžeme v programu nalézt 14 chlapců a 69 dívek.²¹⁰ Mubi Urbanová, která zde tančila mužskou roli Pastevce, bylo v té době 13 let, takže lze předpokládat, že chlapci, kteří měli role pasáčků, museli být mladší. Za starší lze

²⁰⁴ Taneční revue, 1931, ročník VII, číslo 7

²⁰⁵ HOLEŇOVÁ, Jana, ed. *Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima*. Praha: Divadelní ústav, 2001. ISBN 80-7008-112-0. Str. 317

²⁰⁶ Taneční revue, 1931, ročník VII, číslo 7, strana N/A(41/115)

²⁰⁷ Taneční revue, 1927, květen, ročník III, číslo 7, str. 65

²⁰⁸ Taneční revue, 1927, květen, ročník III, číslo 7, str. 56

²⁰⁹ Štěpánka Klimešová je též autorkou choreografie, režie a návrhu kostýmů. V představení použila hudbu Antonína Dvořáka a Marenca pod taktovkou dirigenta Antonína N. Nademlejnského. Žáci vystupovali současně v několika rolích a z dochované fotodokumentace v tištěném programu k tomuto představení vyčteme nejen přesný obsah pohádky, ale i jmenovité obsazení jednotlivých tanečních rolí.

²¹⁰ Zajímavé je, že příjmení žáků se v 12 případech objevuje shoda. Pokud by tomu tak bylo jednou nebo dvakrát, mohlo by se jednat o zcela náhodnou shodu. V tomto případě se domnívám, že se jedná o více sourozenců z téže rodiny.

naopak považovat M. Piláta a M. Pilátovou pro rozsah a obtížnost jejich tanečních partů hlavních postav a charakter role. (Dva mladí zamilovaní lidé.)

Jak vyplývá z představení uspořádaného školou Bohumily Müllnerové 6. 12. 1932 v paláci Bajkal, „největší počet žactva tvoří děcka a děťátka, jímž ku úspěchu pomáhá hlavně jejich dětská roztomilost, které se odpouští i to, co dospělým by nebylo lze prominouti.“²¹¹ Zaměření repertoáru na hravé a přitažlivé motivy ukazuje orientaci školy především na děti předškolního až školního věku (*Macešky, Špačci, Berušky*). Výuka pravděpodobně probíhala v různých kurzech podle věku a vyspělosti dětí. Z představení se dozvídáme především o číslech malých žáčků, kteří měli také v její škole největší zastoupení, např. 4. letá Danička Ittnerová a zázračná akrobatka Janička Řehořková. Na závěr se ²¹² zmiňuje o tanci *Španělek* dospělých tanečnic a muže zastupoval J. Roskovec společně se svými „dvěma malými partnery“ Matrasem a Řehořkem v *Kozáckém tanci*.²¹³

Výuka ve škole Štěpánky Klimešové-Máchové se také pohybovala od nejmenších až po dospělé. Menší děti byly zastoupeny většinou, což lze vyvodit ze skladby repertoáru jednotlivých představení. Například na *Večeru baletního umění* její školy v divadelním sále Národního domu na Královských Vinohradech v roce 1924 „předtančily roztomilé tanečnice čtyř až pěti leté.“²¹⁴ Ve zprávě o 10. výročním představení školy je zmínka o tehdy devatenáctiletém Feri Kopovi²⁷⁵. Kamilov u téhož představení také uvedl, že podle předvedených tanců lze žactvo školy dělit na tři skupiny. „1. skupinou jsou roztomilá batolátka, která se již statečně staví na špičky“²⁷⁵, druhou pak byly podle jeho mínění již starší žačky, „jichž výkony lze již kritizovat, protože u prvních pomáhá mnoho dětská roztomilost, která často vítězí“. Poslední třetí skupinou pak byly starší žačky „neobyčejného“ talentu.

Sem můžeme zařadit např. školu Anny Gromwellové, která pracovala podle opakovaných zmínek s dětmi předškolního i školního věku. V některých kritikách

²¹¹ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 8

²¹² Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 8

²¹³ Jako medvědář s medvídkem zde vystoupil Robert Braun, kterého můžeme s velkou pravděpodobností ztotožnit s pozdějším tanečníkem, choreografem a pedagogem Robertem Braunem, jehož však Český taneční slovník uvádí jako žáka Klimešové, Geitlerové a Nikolské. Z chlapců zde pak jsou jmenovitě také zmiňováni J. Roskovec a J. Matras.

²¹⁴ Taneční revue 1924, ročník I, str. 7

byla uváděna jména žaček i s jejich věkem. V roce 1932²¹⁵ jmenovitě Olinka Špillingová sedm let, Zdenička Valentová osm let. Za zajímavost stojí také zmínka z Národních listů, kde se objevil odstavec o matiné školy Gromwellové, kterého se účastnilo 56 dětí a dospělých²¹⁶.

Škola Emy Geitlerové pracovala s dětmi napříč věkovým rozpětím. Věnovala se dětem od jejich prvních tanečních krůčků. V představení 13. 5. 1933²¹⁷ členěném na několik obrazů, vystoupily v obraze „Život v lese“ žáci do šesti let, ve čtvrtém obraze – „Hračkářský obchod“ vystupovala 14. letá hluchoněmá tanečnice Marie Kopecká. (Představení bylo pravděpodobně členěno do částí podle věku a tomu odpovídající taneční vyspělosti.) Na další věkovou kategorii (školní děti) lze usuzovat, z výročního představení z roku 1934²¹⁸, kde Geitlerová na program zařadila lehounké taneční kompozice „Sněhulák s rejem školních dětí“. V roce 1937 měla škola 60 dětí.²¹⁹

Tolik ukázky kritik školních představení, ze kterých vidíme, že vystupovaly již čtyř leté děti. U jiných škol máme dolní věkovou hranici danou již v inzerátech.

V roce 1929 se škola Milči Mayerové, pořádala odpolední kurzy pro skupinu dětí 4 až 9 let a druhou skupinu od 9 do 13 let. Pro dívky nabízí zařazení do tanečního nebo gymnastického oddělení.²²⁰

Škola Remislava Remislavského měla v roce 1927 60 žáků, z toho „45 dam a 15 pánů ve věku 3-25 let.“²²¹

U dalších škol na nejnižší věk můžeme usuzovat pouze nepřímo. Podle článku v Národní politice se také škola Věry Händlové zaměřovala především na „*dítka věku nejútlejšího, takže její produkce má převahou ráz interní*“²²², což by také vysvětlovalo jinak naprostý nedostatek informací o této škole.

²¹⁵ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 6, str. 51

Národní listy, 25. 5. 1932, str. 5,

Národní listy, 25. 5. 1932, str. 4

²¹⁶ Národní listy, 24. 4. 1937, str. 2

²¹⁷ Taneční revue, 1933, ročník IX, číslo 4-5, str. 29

²¹⁸ Národní listy, 23. 5. 1934, str. 3

²¹⁹ Národní listy, 17. 4. 1937, str. 3

²²⁰ Taneční revue, 1929, číslo 10, str. 134

²²¹ Taneční revue, duben 1927, ročník III, číslo 6, str. 1

²²² Národní politika, 28. 11. 1934, str. 4

Škola Heleny Štěpánkové, rozené Žižlavské patří mezi další školy mající žáky napříč celým věkovým spektrem. Provozovala kurzy pro děti, začátečníky, ale i školení tanečního přednesu pro pokročilé. Dolní věkovou hranici nejsme schopni přímo doložit a lze jen z výběru repertoáru a skladby tanečních čísel na vystoupeních školy můžeme usuzovat širší věkové rozpětí s převahou malých dětí²²³. (Viz. Kapitola představení škol). Naopak u starších žáků známe jména, která se často objevují v souvislosti s vystupováním školy, například velmi známou hluchoněmou tanečnicí Mobi Urbanovou, která navštěvovala její školu od roku 1929 jako 15 letá. Dále víme z kritik o sourozencích Karhánkových²²⁴ (František Karhánek tehdy 16 letý) nebo 14 letém Jaroslavu Bergerovi – vnuku Augustina Bergera, který byl ve své době považován kritikou za nadějný talent.

Obdobně škola Ireny Lexové-Škodové v roce 1932 opakovaně inzerovala kurzy pro dámy, dívky a děti s důrazem na zvláštní kurz pro malé chlapce¹⁶². O rok později předvedla škola výsledky své práce na výročním představení 31. 5. v pražském Mozarteu. Děti všech ročníků se představily v první části, která byla koncipována jako cvičební hodina, následovala rytmická čísla pro dospělé. Ve druhé části pak Lexová zvolila jako doprovod dětských tanečků Kříčkovy dětské písničky, což svědčí o účasti malých dětí, jejich skutečný věk ale nemůžeme určit.

Škola Zdeňky Zabylové. Z maličkých dětí pak víme pouze o Věrušce Petákové, u které máme i její fotografii^{225 226}. (Přibližný věk kolem 6 let.)

Škola Máši Trnkové-Liewaldové. Na základě dostupných kusých informací můžeme předpokládat rozdělení žáků do kurzů napříč věkovým spektrem. Kamilov ve svém příspěvku hodnotí vystoupení malých dětí slovy: „*předvedly tanečky málo propracované a byly závislé na nápovědě.*“²²⁷. Dalším střípkem do neúplné mozaiky by mohly být fotografie Věry Beztahovské²²⁸ (asi 5 leté) a Evy

²²³ Taneční revue, 1933, ročník IX, číslo 4-5, str. 31

²²⁴ Taneční revue, 1930, ročník VI, číslo 11, str. 125

²²⁵ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 3, str. 21

²²⁶ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 3, str. 21

²²⁷ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 4, str. 29

²²⁸ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 4, str. 34

Volencové²²⁹, popřípadě zmínka o sedmileté K. Böhmové, která reprezentovala školu na akci Ženského klubu²³⁰.

Naopak u školy Jelizavety Nikolské víme, že se zaměřovala primárně na starší žáky, ale i na žáky, kteří přicházeli z ostatních pražských škol, kde již získali určité znalosti a jistou technickou vyspělost. Tato škola poskytovala více příležitostí k vystupování a jméno Nikolské samé bylo ve své době považováno za jistou záruku kvality a profesionality.

U řady škol jsou informace jen velice neúplné.

Škola Marie Macháčové, později postupně provdané Dobromilové, Čeledové a Zermanové v roce 1929 nabízela kurzy pro děti, začátečníky ale i dospělé²³¹.

Škola rytmické gymnastiky, rytmiky a improvizace Kalmannové a Palzeffové uvádí v roce 1929 hodiny pro děti a speciální pohybové kurzy pro slabomyslné.²³²

Škola Olly Ledererové uvádí každodenně kurzy švédské gymnastiky a meloplastiky pro malé děti, hochy, dívky, dámy a pány.²³³

²²⁹ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 4, str. 28

²³⁰ Národní politika, 26. 4. 1931

²³¹ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 10, str. 130

²³² Taneční revue, 1929, číslo 10, str. 134

²³³ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 10, str. 143

7 Představení škol

Školy o sobě dávaly vědět během celého roku, větší dokázaly pro svá představení vyprodat kamenná divadla, menší se spokojily s komornější scénou například Švandova divadla, nebo vystupovaly jen v prostorách některého z pražských Sokolů.

Nejhojnějšími byla upozornění na plánovaná vystoupení, již méně časté byly pak kritiky konkrétních představení, tanečních vystoupení a koncertů těchto škol, následované články a medailonky věnovanými osobnostem naší tehdejší taneční scény. Z nich občas vyplývaly zajímavé informace o pedagogické činnosti v jejich školách.

Některé majitelky baletních škol (Štěpánka Klimešová-Poláková, Marie Klimešová Máchová, Anna Gromwellová) byly členkami rady Taneční revue a přispívaly články o tanci, baletu a psaly také referáty na představení svých kolegyň. Tyto články celkově vyznívaly ve vztahu k baletnímu umění příznivě. Myslím, že i proto je třeba je brát s určitou rezervou, byť tyto prameny jsou dobrým zdrojem informací o složení repertoáru a činnosti jednotlivých škol. Již méně loajální pak byli přispěvatelé Taneční revue k představitelkám moderních škol. V těchto negativních hodnoceních lze vysledovat jistou formu skryté reklamy ve prospěch baletního umění.

Výuka ve školách probíhala většinou od září, v některých školách od října do května. Na závěr sezony před začátkem divadelních prázdnin byla školami pořádána vystoupení v některém z kamenných divadel, která byla nejen ukázkou celoroční pedagogické činnosti školy a výsledků práce žáků, ale i reklamou školy samé. U škol Emy Geitlerové (1934²³⁴, 1937²³⁵), Ireny Lexové (1933²³⁶), Jelizavety Nikolské (1935²³⁷), Remislava Remislavského (1924-36²³⁸), Heleny Štěpánkové (II. 1931²³⁹, III. 1932²⁴⁰, IV. 1933²⁴¹, VIII. 1938²⁴²), byla tato

²³⁴ Národní listy, 23. 5. 1934, str. 3

²³⁵ Národní listy, 17. 4. 1937, str. 3

²³⁶ Taneční revue, 1933, ročník IX, číslo 4-5, str. 32

²³⁷ Viz. Odstavec Jelizaveta Nikolská

²³⁸ Viz. Odstavec Remislav Remislavský

²³⁹ Taneční revue, 1931, ročník VII, číslo 7

²⁴⁰ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 4, str. 30

²⁴¹ Taneční revue, 1933, ročník IX, číslo 4-5, str. 31

představení přímo v tisku označována jako výroční i s uvedením pořadového čísla. Někdy byl také použit výraz závěrečná produkce nebo jubilejní představení. U dalších škol se můžeme jen domnívat, že se jednalo o představení tohoto druhu. Školy kromě závěrečných představení pořádaly matiné, ukázkové hodiny a veřejná cvičení, která většinou probíhala přímo ve výukových prostorách školy^{243 244}. Jednalo se o taneční večery složené ze sólových čísel nebo z několika částí s tématicky laděnými čísly. Školy si v několika málo případech troufaly i na nastudování částí nebo dokonce celých baletů. (Helena Štěpánková – balet o čtyřech dějstvích *Slunce a země* v originále „Sonne und Erde“ v roce 1931²⁴⁵, Jelizaveta Nikolská – balet *Giselle*, Ema Geitlerová uvedla ve své choreografii *Louskáčka* a Remislav Remislavský balet *Začarovaný les a Karneval*).

To, jaká divadla si školy pronajímaly na svá představení, záleželo na celé řadě faktorů, na míře prestiže na veřejnosti, velikosti, úrovni taneční vyspělosti, zaměření, věkovém složení a z toho vyplývající volbě repertoáru a v neposlední řadě i na finanční situaci. Důležité bylo také, zda se školy mohly chlubit úspěšnými absolventy, kteří již byli v angažmá na profesionálních scénách a přijali účast na představení školy. Hostování bývalých žáků byla reklamou výsledků práce dané školy a ukázkou toho, čeho lze pod vedením daného učitele dosáhnout. Záleželo i na osobních kontaktech vedoucího školy, zda oslovil své současné nebo bývalé kolegy z divadel pro hostování. V letech 1923-1927, kdy byl Remislav Remislavský sólistou, šéfem baletu a choreografem Národního divadla, škola pořádala představení ve Stavovském divadle. Jednalo se především o výroční představení. V době, kdy spolupracoval s Velkou operetou a divadlem Varieté, v rozmezí let 1930 až 1935, se představení školy konala střídavě právě v těchto divadlech. Z toho lze usuzovat, že místa konání představení přímo souvisela s jeho profesním působením a získanými konexemi.

V závislosti na zaměření škol a současně na výše uvedených faktorech používaly školy i hudební doprovod svých představení. Velkých orchestrů využívaly při svých vystoupeních především velké a prestižní školy.

²⁴² Národní politika, 12. 6. 1938, str. 9

²⁴³ Taneční revue, duben 1927, ročník III, číslo 6, str. 1

²⁴⁴ Taneční revue, 1926, str. 40

²⁴⁵ Taneční revue, 1931, ročník VII, číslo 7

Milča Mayerová ztvárnila se svojí školou v roce 1930 *Vltavu* za doprovodu České filharmonie pod taktovkou Václava Talicha²⁴⁶, představení 6. 12. 1930 v Městském divadle na Královských Vinohradech doprovázel orchestr České filharmonie.²⁴⁷

Elisabeth Duncanová v roce 1933 uvedla v Městském divadle na Královských Vinohradech se svojí školou *Sen noci svatojánské* na hudbu Felixe Mendelssohna Bartholdyho ve spolupráci s orchestrem České filharmonie.²⁴⁸

S Českou filharmonií při uvedení baletu *Gizella* ve Stavovském divadle v roce 1935 spolupracovala Jelizaveta Nikolská se svojí školou.²⁴⁹ Na prkna Stavovského divadla se škola vrátila s baletem *Naše srdce* 24. 6. 1938, tentokrát za doprovodu orchestru FOK.²⁵⁰ ²⁵¹ Orchester FOK doprovodil balet *Louskáček*, který se svojí školou nastudovala Ema Geitlerové v roce 1937 v Městském divadle na Královských Vinohradech.²⁵²

Remislav Remislavský v letech 1923-1927, kdy působil v Národním divadle jako tanečník a baletní mistr, pořádal pravidelná výroční představení své školy ve Stavovském divadle. Nemáme, i přes množství materiálů k vystupování jeho školy, žádné zmínky o rozsahu a složení orchestru. Můžeme se pouze domnívat, že se jednalo o orchestr Stavovského divadla. Pouze v kritice představení školy Remislava Remislavského v divadle Varieté v roce 1933 máme krátkou zmínku, že „úspěch zvyšoval orchestr, plně obsazený všemi nástroji“²⁵³

Klavírní doprovod využívaly především některé školy se zaměřením na výrazový tanec nebo školy, které byly svým rozsahem menšího charakteru a nemohly si dovolit na představení angažovat větší hudební těleso.

²⁴⁶ Rozpravy Aventina, 1930/31, číslo 6, str. 130

²⁴⁷ Taneční revue, 1930, ročník VI, číslo 11, str. 125

²⁴⁸ Národní politika, 4. 5. 1933

²⁴⁹ Národní politika, 31. 5. 1935, str. 9

²⁵⁰ Národní listy, 20. 2. 1937, str. 4

²⁵¹ Představení školy Jelizavety Nikolské: *Naše srdce*. *Online archiv ND* [online]. [cit. 2017-02-02]. Dostupné

z: <http://archiv.narodnidivadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=Inscenace.aspx&ic=6079&pn=256affcc-f002-2000-15af-c913k3315dpc>

²⁵² Geitlerová podala známý balet ve své vlastní choreografii a spojila se při nastudování s dramatickým odborem Sokola Dejvice I., jehož členové v představení ztvárňovali netaneční role.

²⁵³ Taneční revue, 1933, ročník IX, číslo 4-5, strana 31

Škola Elisabeth Duncanové vystupovala často za klavírního doprovodu Maxe Merze, ale Emanuel Siblík zmiňuje, že na přestavení v Unitárii žáci školy tančili také za doprovodu varhan.²⁵⁴ O představení Míry Holzbachové ze 20. 3. 1930 v Městském divadle na Královských Vinohradech je zmínka, že „klavírní hudba byla pro některá čísla příliš málo barvitá a ztrácela se v tak velkém divadle.“²⁵⁵

Klavírní doprovod některých představení Jarmily Kröschlové zajišťovala korepetitorka Josefína Grossová²⁵⁶, která patřila mezi rodinné přátele, je ale doložena i spolupráce s harfenistkou „Nesinkou Bechrovou.“²⁵⁷ Na představení skupiny Jarmily Kröschlové *Večer Divadla pohybu* v Umělecké Besedě 28. 4. 1927 byla některá čísla tančena bez hudby.²⁵⁸ V představení Míry Holzbachové byla hudba nahrazena zpěvem, například zpívanou básní *Panenka*.²⁵⁹ Děti školy Elisabeth Duncanové cvičili na matiné školy v Městském divadle na Královských Vinohradech v roce 1932 „za zpěvu různých dětských a národních písní“.²⁶⁰

Kromě klavírního doprovodu školy využívaly i doprovod z gramofonových desek. Škola Míry Holzbachové použila 9. 5. 1932 v Mozarteu hudební doprovod, z gramofonových desek, který „u některých rytmických čísel kontrastoval svými moderními, citově neprohloubenými šlágry, k nimž by se mnohem lépe hodil jemný klavírní doprovod.“²⁶¹

Klavírní doprovod také používala Milča Mayerová (Alois Hába, Ervín Schulhoff) a pražská škola Jacques-Dalcroze.

²⁵⁴ Rozpravy Aventina, 14. 9. 1931

²⁵⁵ Taneční revue, 1930, ročník VI, číslo 6, str. 68

²⁵⁶ Sbližování těla s duší Eva Kröschlová. In: *Divadelni-noviny.cz: Kulturní čtrnáctideník pro divadelníky a jejich diváky*. [online]. [cit. 2017-04-28]. Dostupné z: <http://www.divadelni-noviny.cz/sblizovani-tela-s-dusi-eva-kroschlova>)

²⁵⁷ Sbližování těla s duší Eva Kröschlová. In: *Divadelni-noviny.cz: Kulturní čtrnáctideník pro divadelníky a jejich diváky*. [online]. [cit. 2017-04-28]. Dostupné z: <http://www.divadelni-noviny.cz/sblizovani-tela-s-dusi-eva-kroschlova>)

²⁵⁸ Rozpravy Aventina, ročník 1925/26, str. 210

²⁵⁹ Taneční revue, 1930, ročník VI, číslo 6, str. 68

²⁶⁰ Národní politika 11. 5. 1932)

²⁶¹ Taneční revue 1932, ročník VIII, číslo 4, str. 30

Máme ale doložen i jiný druh hudebního doprovodu. Například škola Niké Joe Honsové vystoupila na třetím informačním večeru v Mánesu²⁶², kde její žačky zatančily za zvuku „*bicích nástrojů*“²⁶³

V představeních měli obvykle příležitost vystoupit všichni žáci, protože škola měla ekonomický zájem na jejich setrvání ve výuce, nejlepší v sólových partech, začátečníci potom ve sboru. Nelze říci, že sóla tančili starší a ti mladší sbor, protože mezi sólisty se často objevovaly děti i čtyřleté, kritikami označované za nadané a nejednou byl použit i výraz „*zázračné dítě*“²⁶⁴. Spolu se svými žáky vystupovali i jejich učitelé například: František Bubla, Remislav Remislavský, Jelizaveta Nikolská, Milča Mayerová, Míra Holzbachová, Irena Lexová-Škodová, Jarmila Kröschlová, aj. Někteří z pedagogů zároveň vedli taneční školu a aktivně tančili a žáci jejich škol vystupovali v jejich sólových představeních. Příkladem toho může být večer, který se konal 16. 2. 1926 v Městském divadle na Královských Vinohradech a kde společně s Jelizavetou Nikolskou vystoupily i žačky její školy.

Také Milča Mayerová stavěla taneční projekty jako společná vystoupení své skupiny a absolventek kurzů. Nejčastěji však vystupovala se svojí skupinou, která byla tvořena nejnadanějšími žačkami. Tuto skutečnost však lze někdy těžko odlišit a nabízí se otázka, zda i tyto večery zařadit do kategorie vystoupení škol. Jako taneční partner bývá zmiňován Peter Schork. Například na představení v Osvobozeném divadle obecnost volala: „*Schork, Schork*“ a vyvolávalo ho tak bouřlivě, že si Ivo Richard Stuchlý neodpustil povzdechnutí, zda se jednalo o večer Mayerové, nebo Schorkův.²⁶⁵

Stejně jako Mayerová kombinovala skupinu a kurzy ve svých vystoupeních i Míra Holzbachová, Irena Lexová, Jarmila Kröschlová, Jelizaveta Nikolská a Jarmila Jeřábková a Laurette Hrdinová.

Taneční partnerkou Remislava Remislavského byla jeho žačka Irma Stomeová, později manželka a pedagožka školy. V představeních vystupoval v sólových partech, ale také jako taneční partner svých dalších žaček. „*V tanci Cikánském*

²⁶² viz. kapitola Informační večery v rámci výstavy tanec v československém umění a fotografii v Mánesu

²⁶³ Národní listy 30. 1. 1936 str. 5

²⁶⁴ „...zázračné dítě Jelenka Řehořková...“ (Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 7)

²⁶⁵ Taneční revue, 1933, ročník IX, číslo 4-5, strana 34

*excelovala Věra Střílková svým temperamentem a bylo by jej možno zařadit mezi její nejlepší tance, kdyby nebylo toho nemilého Faux pas, které mistr Remislavský mistrně zaretušoval*²⁶⁶.

Marie Klimešová-Máchová, Bohumila Müllnerová, Helena Štěpánková-Žižlavská, tančily charakterní tance, sólové party nebo hlavní role v baletech, které škola nastudovala. Vždy záleželo, na výběru repertoáru pro to dané představení. Sólová čísla byla většinou zařazovaná na závěr, byla považována za „vyvrcholení“ celého představení.

Tanečním partnerem Bohumily Müllnerové byl Miloslav Šťastný²⁶⁷. *„Sl. Müllnerová dokonalou technikou, svědomitostí a ladností pohybů zatančila s P. Šťastným, jenž byl pozorným partnerem hlavní role obou pohádek*²⁶⁸ Jindy Kamilov vyslovil politování, že toto duo nezařadilo český nebo slovácký tanec, *„...jehož je Bohumila Müllnerová výbornou interpretkou.*²⁶⁹“

U Štěpánky Klimešové-Polákové a Marie Klimešové-Máchové se nepodařilo doložit přítomnost tanečního partnera v představeních školy. *„Paní Klimešová (Poláková) byla se svým vlastním uměním velmi skoupá, zatančila jedinou variaci vily Dobromily a zvděčila se jí obecenstvu, jež litovalo, že netančila více.*²⁷⁰“

Ve spojitosti se školou Františka Bubly byla zmiňována Růžena Píšová²⁷¹.

Naopak Ema Geitlerová si ve školním představení v Osvobozeném divadle v roce 1933 zatančila se svými žačkami temperamentní cikánské tance a společně s tanečním partnerem Jiřím Šourkem předvedli pas de deux²⁷².

S Jelizavetou Nikolskou vystupoval jako její partner Andrej Drozdov²⁷³, který je uváděn jako pedagog školy, což potvrzovala Naďa Sobotková ve svých

²⁶⁶ Taneční revue, 1931, ročník VII, číslo 7

²⁶⁷ Miloslav Šťastný archiv ND. *Národní divadlo* [online]. [cit. 2017-03-13].

Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=Umelec.aspx&ju=5185&pn=256affcc-f002-2000-15af-c913k3315dpc>

²⁶⁸ *Národní listy*, 19. 5. 1933, str. 5

²⁶⁹ Taneční revue, 1933, ročník IX, číslo 4-5, str. 30

²⁷⁰ *Národní politika*, 30. 5. 1928, str. 10-11

²⁷¹ Narodena 18. 8. 1912, od 1. 12. 1927 do 31. 3. 1942 členka baletního sboru Národního divadla

²⁷² Taneční revue, 1933, ročník IX, číslo 4-5, str. 29

²⁷³ Narodzen 29. 11. 1891, zemřel 16. 08. 1935, žák Tamary Karsaviny

vzpomínkách. „*Nikolská tančí „Gisellu“ s velkým půvabem, s bravurou a dodává výkonu mocné působnosti. Loys p. Drozdova jest jí rovnocenným partnerem a v adagiu cennou oporou*“²⁷⁴

Dále uvádím ilustrativní přehled představení škol rozdělený podle hlavních „druhů“ představení, které školy provozovaly

7.1 Školy se zaměřením na výuku klasického tance

7.1.1 Pohádková představení škol

Baletní školy Marie Klimešové-Máchové, Niny Gordon-Mládkové, Bohumily Müllnerové, Štěpánky Klimešové-Polákové a Bronislava Szynglarského, které měly velké množství menších dětí, zařazovaly na svůj repertoár pohádky.

Na programu jubilejního představení k deseti letům trvání školy Marie Klimešové-Máchové, které se konalo 6. 4. 1929²⁷⁵ v Městském divadle na Královských Vinohradech, byla pohádka *O smutné princezně, Karneval a Ve třpytu sněžných hvězdiček*. V některých číslech dostali příležitost vystoupit i ti nejmenší žáci „*roztomilá batolátka, která se již statečně staví na špičky*“.²⁷⁶ Představení trpělo rozvleklostí a bylo by neškodilo až celou jednu třetinu čísel vypustit a nejmladší žáčky zařadit pouze do sboru.²⁷⁷ Škola vystoupila v Městském divadle na Královských Vinohradech dne 9. 5. 1931²⁷⁸ a 16. 4. 1932²⁷⁹ baletní pohádkou *Sněhurka a sedm trpaslíků*.

Baletní pohádku *Popelka* vypravila 30. 5. 1928 ve Švandově divadle škola *baletního a rytmického umění Štěpánky Klimešové-Polákové*. Pohádkový příběh se na jevišti odvíjel skrze jednotlivá taneční čísla. „*Je to vlastně řada tanců, navlečených na šňůru známého pohádkového příběhu*.“ Na závěr je v kritice konstatováno, že „*Pí Klimešová-Poláková byla se svým vlastním uměním velmi skoupá, zatančila jedinou variací víly Dobromily a zavděčila se jí obecenstvu, jež jen litovalo, že netančila více*“.²⁸⁰ O rok později uvedla pohádku *Zázračné boty*

²⁷⁴ Národní Listy, 13. 6. 1935, str. 4

²⁷⁵ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 8, str. 72

²⁷⁶ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 8, str. 72

²⁷⁷ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 8, str. 72

²⁷⁸ Taneční revue, 1931, ročník VII, číslo 6

²⁷⁹ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 4, str. 30

²⁸⁰ Národní politika, 30. 5. 1928, str. 10-11

11. 5. 1929²⁸¹ v Městském divadle na Královských Vinohradech. Další pohádka *Cirkusáček* od Quida Maria Vyskočila následovala ve stejném divadle 13. 6. 1931²⁸² s reprízou 17. 10. 1931²⁸³.

Škola Bronislava Szynglarského patřila primárním zaměřením mezi školy společenského tance. Teprve až později přidala do svého rejstříku i výuku klasického tance. Během večera 19. 11. 1932 v Tylově divadle v Nuslích se děti předvedly v baletní pohádce *Dráteníček* o sedmi obrazech a *Tanečním Sketchi*.²⁸⁴

Bohumila Müllnerová nastudovala se svojí školou, jejíž jádro tvořily především předškolní děti, „pohádkovou baletní produkci“, která se konala 14. 5. 1933²⁸⁵ 286 a 25. 12. 1933²⁸⁷. v sokolovně v Dejvicích. Na programu byly pohádkové obrazy *V zahradě*, *Od svítání do klekání* a *O pouti*.

Pohádku *O ztracené koze* nastudovala s dětmi své školy Anna Gromwellová. Diváci mohli pohádku vidět 19. 11. 1933²⁸⁸ v Městském divadle na Královských Vinohradech a 25 a 26. 11. 1933²⁸⁹ v Malé operetě, o rok později 17. 1. 1934 v divadle Akropolis²⁹⁰

Škola Heleny Štěpánkové-Žižlavské zařadila na program IV. výroční představení, které se uskutečnilo 19. 5. 1933²⁹¹ v Osvobozeném divadle v Praze na program balet *Očarovaný les*²⁹² na hudbu Ricarda Eugenia Driga a *Halo rádio vysílá*. K vrcholu představení patřilo vystoupení Heleny Štěpánkové v roli královny lesa.

²⁸¹ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 8, str. 102

²⁸² Národní listy 13. 6. 1931 str. 4

²⁸³ Národní politika 17. 10. 1931 str. 9

²⁸⁴ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 8

²⁸⁵ Taneční revue, 1933, ročník IX, číslo 4-5, str. 30

²⁸⁶ Národní listy 19. 5. 1933 str. 5

²⁸⁷ Taneční revue, 1933, ročník IX, číslo 1

²⁸⁸ Národní politika 18. 11. 1933 str. 8

²⁸⁹ Národní listy 25. 11. 1933 str. 2,

Národní politika 26. 11. 1933 str. 11

²⁹⁰ Národní listy, 17. 1. 1934, str. 2

²⁹¹ Taneční revue, 1933, ročník IX, číslo 4-5, str. 31

²⁹² Balet *Očarovaný les* vyprávěl příběh o vesnické dívence, kterou překvapila v lese bouře a ona prožívá sen, v němž všechny bytosti – mušky, skřítkově, houby, muchomůrky, kvítí ožívají.

V Městském divadle na Královských Vinohradech vystoupila 20. 2. 1937 škola Jelizavety Nikolské s adaptací Puškinových pohádek *O rybáři a rybce* a *O popovi a jeho čeledínu Baldovi*, v režii Jana Porta.²⁹³

7.1.2 Matiné školy

Nedělní dopolední matiné se svojí školou pořádala Anna Gromwellová a Valy Katzová. Veškeré zmínky o nich pocházejí ze strohých oznámení ve společenské rubrice novin. Naše informace jsou tak o těchto dopoledních představeních velmi omezené.

O matiné školy Valy Katzové se objevila pouze krátká zmínka, že se konalo 23. 11. 1930 v divadle Alhambra.²⁹⁴

Baletní matiné uvedla Anna Gromwellová se svojí školou 9. 5. 1935²⁹⁵ ve Vinohradském divadle.²⁹⁶ Na tomto matiné zařadila kromě klasického baletní techniky i rytmiku a plastiku, ale ty se nesetkaly s dobrou odezvou, dle kritiky hraničily až s ostudou. Kritické hodnocení napsala Niké Honsová. Uznala kvality Gromwellové jakožto „dobré baletky se světovým rozhledem, schopné výrazu, mající smysl pro styl“ a konstatovala, že se lze v její škole dobře naučit baletu, drilu a excentrice. Zároveň jí vytýkala, že řeší již dávno vyřešené – pokusy s „taneční modernou“ a plastikou. „Nechápeme proč v technických záležitostech dobrá škola, která je vedle špiček schopna docílit u svých cvičenek čisté linky ruky, se vrhá do tzv. taneční moderny. Působí nesmírně trapně propustí-li učitelka pokoušejíc se o plastiku výstupy á la klasické Řecko a za doprovod si zvolí Beethovenovu sonátu.“ V Osvobozeném divadle škola pořádala 25. 4. 1937 „závěrečné“ matiné školy.^{297 298} „Podle spatřeného soudíce, vedou baletní cvičení k rozpoutání všech tanečních, rytmických, gymnastických a akrobatických -ismů, jež svou odvážnou všehochutí silně zmohou jak účinkující, tak přihlížející.“^{299 300}

²⁹³ Národní listy 20. 2. 1937 str. 4

²⁹⁴ Taneční revue, 1930, ročník VI, číslo 9

²⁹⁵ Národní listy 9. 5. 1935 str. 3

²⁹⁶ Národní politika 24. 5. 1930 str. 5

²⁹⁷ Národní listy 24. 4. 1937 str. 2

²⁹⁸ Národní listy 8. 5. 1937 str. 5

²⁹⁹ Národní listy 8. 5. 1937 str. 5

³⁰⁰ Národní politika 2. 6. 1937 str. 9

7.1.3 Představení školy s ukázkou výuky

Některé školy klasického tance se na svých školních představeních prezentovaly také ukázkou tréninkové hodiny, nebo jen samotného *exercice* u tyče.

Škola Marie Klimešové-Máchové zařadila do programu *Večera baletního umění*, který se konal 13. 11. 1924 v divadelním sále Národního domu na Královských Vinohradech, ukázkou „Z baletního sálu“³⁰¹.

Remislav Remislavský postavil na ukázkce hodiny klasického tance „*Veřejné cvičení klasického baletu*“, které proběhlo 17. 12. 1926 na Střeleckém ostrově v Praze.³⁰²

„*Zkouška v baletním sále před vystoupením*“ byla zařazena do programu 7. 5. 1932 v Burianově divadle³⁰³ školou Emy Geitlerové „*jako ukázka vyspělosti nejmladšího dorostu v klasickém baletu*“.³⁰⁴

7.1.4 Inscenace klasických baletů

Helena Štěpánková-Žižlavská uvedla na II. výročním představení školy, které se konalo 20. 5. 1931 v „Divadle komiků“ na Smíchově, balet o 4 dějstvích „*Slunce a země*“³⁰⁵, jež se skládal z obrazů *Jarní večer — Jarní noc — Jitro — Proměna — Léto — Podzim — Zima — Karneval*. Za nejlépe zatančené číslo programu - *Krasobruslaři* byl pochválen taneční pár Miluška Navrátilová a Zbyšek Olšovský. Věra Karhánková³⁰⁶ byla shledána na svůj věk vyspělou tanečnicí, ovládající techniku klasického tance, nicméně u jejího bratra Františka Karhánka^{307 308} bylo konstatováno, že není špatným partnerem, ale svoji dvojnásobnou výškou ubírá na výkonech své sestry. Za skvělé výkony v *Gondoliérech* jsou chváleni Jaroslav

³⁰¹ Taneční revue 1924, ročník I, str. 7

³⁰² Taneční revue, 1926, str. 40

³⁰³ Divadlo Vlasty Buriana, Lazarská 7, dnes zde sídlí divadlo Komédie

³⁰⁴ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 4, str. 29

³⁰⁵ Balet *Slunce a země*, hudební skladatel Josef Bayer (balet uveden v roce 1910 v Brně)

³⁰⁶ Věra Karhánková, pozdější členka baletu Národního divadla v Praze

³⁰⁷ V době představení 17 let (narozen 1914)

³⁰⁸ Karhánek František v USA psán Frank Pal – tanečník, choreograf, pedagog, režisér, žák Štěpánkové, později Nikolské (1935), od r 1951 žil trvale v USA. (HOLEŇOVÁ, Jana, ed. *Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima*. Praha: Divadelní ústav, 2001. ISBN 80-7008-112-0 str. 32)

Berger a Zbyšek Olšovský. Tanec *pas de trois*, který tančil Jaroslav Berger (*List*) s dvojčaty Fuchsovými (Konvalinky), byl kritizován, protože jej Jaroslav Berger disharmonizoval nepoměrnou výškou své postavy. Slabým tanečním partnerem se ukázal K. Mázl, kterému se nedostávalo v některých pasážích sil ke zvedání partnerky. Velký podíl na úspěchu večera měla Helena Štěpánková, která zatančila roli Měsíce v obraze *Jarní noc*. Škola měla nedostatek chlapců, aby vytvořila taneční páry, které by harmonizovaly po stránce estetické a zároveň technické.

Škola Štěpánky Klimešové-Polákové 18. 5. 1932³⁰⁹ inscenovala balet *Krištof Kolumbus* od Jana Orta Hradčanského, který byl reprízován 5. 2. 1933³¹⁰, 11. 3. 1933³¹¹ a 17. 5. 1933³¹².

Balet *Giselu (Giselle)* od Charlese Adolfa Adama nastudovala Jelizaveta Nikolská dvakrát, vždy s doprovodem orchestru České filharmonie. Poprvé se s baletem *Giselle* škola předvedla 5. 6. 1932³¹³ na svém představení ve Stavovském divadle³¹⁴. Podruhé *Giselle* škola uvedla 5. 6. 1935 na výročním představení opět ve Stavovském divadle, kdy předvedla „veškeré žactvo své hojně navštěvované školy“. *Giselle* zatančila sama Nikolská a Andrej Drozdov jí byl rovnocenným partnerem. Z tanečníků byli kladně hodnoceni pánové František Karhánek a Jaroslav Berger „...mnoho naučil Jaroslav Berger, jenž zdědil ohebnost a mrštnost po svém znamenitém dědečkovi. Úlohu Hilariona ovládl tanečně i mimicky v ďábelské masce.“ Zvláštní zmínka patřila taktovce dirigenta Ponce, „který z průměrné hudby Adamovy dovedl upravit a vynést vše zajímavé“.^{315 316}

^{317 318} Škola Jelizavety Nikolské uvedla v představení, které se konalo 14. 6. 1933 v Městském divadle na Královských Vinohradech druhé jednání

³⁰⁹ Národní listy, 18. 5. 1932, str. 4

³¹⁰ Národní listy, 5. 2. 1933, str. 5

³¹¹ Národní listy, 11. 3. 1933, str. 4

³¹² Národní politika, 17. 5. 1933, str. 8

³¹³ Národní listy, 5. 2. 1932, str. 2

³¹⁴ *Gisella (Baletní škola J. Nikolské)*. *Online archiv ND* [online]. [cit. 2017-02-02].

Dostupné z: <http://archiv.narodnidivadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=Inscenace.aspx&ic=6029&pn=256affcc-f002-2000-15af-c913k3315dpc>

³¹⁵ Národní listy, 7. 6. 1935, str. 3

³¹⁶ Národní politika, 31. 5. 1935, str. 9

³¹⁷ Národní listy, 4. 6. 1935, str. 3

³¹⁸ Národní listy, 7. 6. 1935, str. 3

baletu *Labutí jezero* a tři jednoaktové balety *Rytíř a víla*, *Taneční album* a *Námluvy*.^{319 320 321}

Pro závěrečnou produkci v roce 1937 pořádanou v Městském divadle na Královských Vinohradech se Ema Geitlerová balet *Louskáček*³²² Petra Iljiče Čajkovského. Celým večerem provázela hudba orchestru FOK pod vedením Otakara Paříka³²³. O představení referovala kritika z pera Niké Honcové. „*Horší to bylo s Čajkovského Louskáčkem, na nějž padl los, když tancechtiví baletní školy Emy Geitlerové volili svoji letošní oběť. Rozvláčný úvod, který uspal obecenstvo přešel v obludný sen, ve kterém se střídaly tančící myši, Španělky, odalisky, zmrzliny, sněhové vločky, Číňané atd. Zdá se, že vkus není již v tanečních školách v módě. Zmíněným k sobě přiřazeným sólovým výstupům se dohromady říkalo choreografie ubohého Louskáčka.*“³²⁴

Remislav Remislavský uvedl na VIII. výročním představení své školy 30. 5. 1931 v divadle Velká opereta balety *Začarovaný les* a *Karneval*.^{325 326 327} Kritika přijala představení rozporuplně. Od pochvalných recenzí Slávy Kamilova³²⁸ až po zcela negativní hodnocení Jana Raye.³²⁹

7.1.5 Komponované večery

Helena Štěpánková-Žižlavská Další baletní představení školy Heleny Štěpánkové se konalo 16. 4. 1932 v Mozarteu^{330 331}. Večer byl komponovaný jako volné řazení sólových baletních výstupů: například *Světluška* z baletu *Z pohádky do pohádky*, *Pas de deux* Porcelánové loutky, *Slovanský tanec*, *Po dešti* a *Na*

³¹⁹ Národní politika, 14. 6. 1933, str. 8

³²⁰ Národní listy, 16. 6. 1933, str. 6

³²¹ Národní politika, 24. 6. 1933, str. 8

³²² Ema Geitlerová podala známý balet ve své vlastní choreografii a spojila se při nastudování s dramatickým odborem Sokola Dejvice I., jehož členové v představení ztvárňovali netaneční role.

³²³ Národní listy, 17. 4. 1937, str. 3

³²⁴ Národní listy, 8. 5. 1937, str. 5

³²⁵ Taneční revue, 1931, ročník VII, číslo 8

³²⁶ Taneční revue, 1931, ročník VII, číslo 7

³²⁷ Národní listy, 30. 5. 1931, str. 4

³²⁸ Taneční revue r. 8, č. 7, červenec 1931

³²⁹ Časopis Divadlo, roč. 1930-31, červenec 1931, rubrika TANEC, s. 13

³³⁰ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 4, strana 30

³³¹ Národní politika, 11. 5. 1932, str. 4

křižovatce. Dále z charakterních tanců: *Ruský, Čardáš, Ukrajinský, Tarantela* a *Gavota*. Na pořadu se ale také objevila groteska a „excentrika“. U žáků se setkáváme převážně se stejnými jmény jako v představení z roku 1931 Jaroslav Berger, sourozenci Karhánkovi. Po stránce choreografické je vytýkáno, že ruský tanec „nemá býti tančen jako špičkový v baletních střevíčkách pro klasické tance, nýbrž jako tanec národní v ruských vysokých botách, ku kroji patřících“. Tento jev, kdy jsou lidové tance uváděny v baletní obuvi byl pravděpodobně ve své době celkem běžný, neboť se s ním při vystoupeních opakovaně setkáváme.

VIII. výroční představení proběhlo 11. 6. 1938³³² ve Velké operetě. Helena Štěpánková zařadila na program „starou slávu“ z repertoáru Národního divadla. *Telegraf z Excelsioru, Nedbalovu Šípkovou Růženku, Čajkovského divertissement, baletní scénu z Židovky* od Haleviho. Z obvyklé produkce školních představení se vymykal interpretační úrovní *Španělský a Cikánský tanec*, z jejichž interpretů vyzařovalo vyzrálé a cílevědomé umění.

7.2 Představení školy výrazového tance

7.2.1 Pohádková představení

V rámci vystoupení 23. 3. 1936 v divadle Akropolis sehrálo žactvo rytmické školy Niny Gordon-Mládkové pohádku *Malý král a mušketýr*.³³³

7.2.2 Matiné školy

Škola Jarmily Kröschlové³³⁴ pořádala 11. 12. 1932 matiné ve Stavovském divadle.³³⁵ Na programu bylo například *Pět preludií J. S. Bacha* a *Podvečer parného dne*. U Mileny Pilátové máme z Národních listů pouze krátkou zprávu o matiné školy, které se konalo v neděli 3. 4. 1938³³⁶

Po půlročním působení školy Elisabeth Duncanové v Praze se v neděli 14. 4. 1932 konalo matiné v Městském divadle na Královských Vinohradech. „Program nebyl

³³² Národní politika, 12. 6. 1938, str. 9

³³³ Národní listy, 21. 3. 1936, str. 2

³³⁴ Jarmila Kröschlová. [Http://tyrando.sweb.cz](http://tyrando.sweb.cz) [online]. [cit. 2017-04-28]. Dostupné z: <http://tyrando.sweb.cz/jarmilakroschlova.html>

³³⁵ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 8, str. 78

³³⁶ Národní listy, 30. 3. 1938, str. 4

sestaven za účelem divadelní podívané, nýbrž aby dokumentoval metodu školy vystoupením dětí, dávek a hochů, dospělých dívek a účastnic sokolského kurzu." Představení na klavír po celou dobu doprovázel skladatel Max Merz.³³⁷

7.2.3 Představení školy s ukázkou výuky

Jako ukázka cvičební hodiny byla postavena první část představení školy rytmické gymnastiky Ireny Lexové-Škodové 31. 5. 1933 v pražském Mozarteu, které se účastnily děti všech ročníků školy. V druhé části následovala rytmická taneční čísla v „kostýmní úpravě“.³³⁸

Taneční večer Míry Holzbachové 9. 5. 1932 v Mozarteu byl rozdělen na dvě části. První část byla ukázkou cvičební hodiny taneční gymnastiky a jejích základů – skoky, pohybové hry, improvizace. Druhou část vyplnila pantomima o pěti obrazech *Malá harlekynáda*. V sólech spolu s Mírou Holzbachovou *Harlekyn* vystoupily členky „studia“: Luxová *Colombína*, Zappová *Pierot*, Bebzová *Drak*, Kasalovská *Klaun*, elévky studia a frekventantky kurzů. „*Malou harlekyniádou ukázala Míra. Holzbachová opět jednu ze svých originálních myšlenek, v nichž uplatňuje svůj vlastní, na rozdíl od některých jiných rytmických tanečnic, nepřevzatý styl; jest zde zřejmá snaha propagace nového názoru na taneční umění.*“ Za rušivé bylo považováno zbytečně velké množství akrobatických výkonů v podání žáků kurzu.^{339 340}

7.2.4 Představení škol

7.2.4.1 Představení škol Jacques-dalcrozeovského směru

Večer školy dalcrozeovského směru Anny Dubské se konal 13. 6. 1930 v Městském komorním divadle. V rámci večera se děti předvedly výsledky své celoroční činnosti v číslech jako *Myšky*, *Opice*, *Žabky*, *Čápi*, *Broučci*, *Kocour Felix*, *Panáčci*, *Čarodějnice* nebo *Dědeček tančí s babičkou*. Emanuel Siblík pochvalně

³³⁷ Rozpravy Aventina, 1931/32, ročník VII, str. 261-262

³³⁸ Taneční revue, 1933, ročník IX, číslo 4-5, str. 32

³³⁹ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 4, str. 30

³⁴⁰ Rozpravy Aventina, 1932/33, str. 255

zdůraznil „úsilí dáti každému cvičení nějaký konkrétní smysl, který dětskou chápavost daleko více chytí, než abstraktní pohyby sebe krásněji učleněné“³⁴¹

Školní taneční večer se konal v Komorním divadle 29. 5. 1931. Jan Weinig v kritice pochvaluje, že Dalcrozovská rytmická gymnastika vychovává žáky po stránce hudební a ti tak mají dokonalý smysl pro rytmus, což se potvrdilo i u vystupujících dětí. V celém večeru se prolínaly dva výchovné proudy Anny Dubské a M. Lenzové.³⁴², „které názorně předvedly, jak důsledně aplikují učení v praxi na rozsáhlý dětský ensemble ve všech možných stupních dětského rozvoje.“ Anna Dubská se „blíží opatrně svou výchovnou metodou k vlastnímu projevu žákovi a snaží se co nejúzkostlivěji aby z něj nesetřela pel původnosti. V dílech nastudovaných Lenzovou je však až příliš znatelný rys její vlastní osobnosti.“³⁴³

7.2.4.2 Představení škol směru Rudolfa Labana

U zpráv o představeních školy Mayerové je problematické odlišit, zda se jednalo o představení její, její skupiny, nebo žáků.

Na programu představení pořádaných 20. 11. 1928³⁴⁴ a 28. 11. 1928 v Městském divadle na Královských Vinohradech se objevila čísla *Karneval zvířat*, *Obrazce*, Dvořákova *Legenda* a pantomima *Autobus*.

Představení skupiny žaček Milči Mayerové 6. 12. 1930³⁴⁵ v Městském divadle na Královských Vinohradech věnoval pozornost Emanuel Siblík: „Vrací se k Duncanové, což znamená, že žádá od svých žaček, tedy i těch nejmenších, aby rozvíjely své pohyby ze svého nitra, aby uplatnily svůj osobitý temperament. Odtud ta spontánnost, ta radost, které charakterizovala. Vezměme pohybové improvizace na vyprávěné téma „život v džungli“, prováděné nejmenšími dětmi. Tyto prostými pohyby napodobují pohyby zvířat i rostlin, radují se ze slunce, choulí se před deštěm. Učitelka patrně intervenovala, aby všechny pohyby byly tělocvičně vydatné, při čemž rudimentální jejich rytmus udávala ranami v bubínek. Řekl bych, že zde jsou naznačeny samy počátky tance, kdy primitivní

³⁴¹ Rozpravy Aventina, r. 5. , 1929-30, str. 503

³⁴² Rozpravy Aventina, 1930-31, str. 454

³⁴³ Rozpravy Aventina, 1930-31, str. 454

³⁴⁴ Taneční revue, 1928, prosinec, str. 149

³⁴⁵ Taneční revue, 1930, ročník VI, číslo 11, str. 125

člověk v pralese nechával se uchvacovat rytmickými projevy přírodních zjevů a je ke své snad i k cizí libosti zopakoval."³⁴⁶ Po tomto chórovém projevu došlo k sólovým výstupům dětí, jakých si roztomilých „tanečních žvatláních“. Zvláštní sóla byla vyhrazena „*primabaleríně tohoto dětského světa*“ – desetileté Bíbě Křepelkové^{347 348}, která při počínala velmi sebevědomě.

Kritika z pera Ivo Richarda Stuchlého pak rozhodně nešetřila představení její skupiny, které se konalo 9. 5. 1933 v Osvobozeném divadle. Autor Mayerovou označuje za lepší obchodnici než umělkyni³⁴⁹. Konstatuje, že pokud by se jednalo o jinou umělkyni, neznámého jména, bez konexí a známostí v uměleckých kruzích, bylo by hlediště prázdné. „*Podivno jen, že obecenstvo klidně a benevolentně strávilo předvedenou směs taneční nedokonalosti a taneční naivity. Znovu musím konstatovat taneční faux pas vzniklé z neoprávněné ambice rytmické gymnastiky, která – domnívajíc se býti umění, - uzurpuje pro sebe scénu.*“ Pozastavuje se také nad tím, že Mayerová uznává klasickou školu za nutný základ a východisko pro moderní taneční tvorbu, ale ve svých výkonech ji zcela opomíjí. Dokonce vyslovuje soud, že některé z jejích žaček například Lída Myšáková, Teddy Lingová, Zdena Langrová jsou výrazově talentovanější a vyspělejší než sama Mayerová.³⁴⁹

Na podium Městského divadla na Královských Vinohradech přinesl taneční večer skupiny Míry Holzbachové pantomimu *Maloměstská historie* a taneční báseň *Park*. Míra Holzbachová dominovala v tanci s maskou vytvořeném na javánské motivy, v němž ukázala skvělou hru rukou v rytmických pohybech. V ostatních číslech se projevila především jako choreografka a učitelka své skupiny^{350 351}.

Za zmínku stojí první představení z 20. 3. 1930, kdy Holzbachová v Divadle na Královských Vinohradech v tanečním cyklu *Den* uvedla čísla *Ráno*, *Dopoledne*, *Poledne*, *Odpoledne*. Zajímavé pak bylo rytmické číslo, kde hudbu nahrazovala píseň Panenky. „*V ruském tanci seznali jsme nedostatky, v Kozáčku, ježto jej interpreti neovládali, chtěli si pomoci tím, že tančili místo kozáčka groteskní*

³⁴⁶ Rozpravy Aventina, 1931, ročník VII, str. 310

³⁴⁷ Jedná se o Boženu Brodskou, rozenou Křepelkovou, tanečnici, kritičku, pedagožku.

³⁴⁸ HOLEŇOVÁ, Jana, ed. *Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima*. Praha: Divadelní ústav, 2001. ISBN 80-7008-112-0. Str. 22

³⁴⁹ Taneční revue, 1933, ročník IX, číslo 4-5, str. 34

³⁵⁰ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 5, str. 84

³⁵¹ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 6

*imitaci v sedě na zemi.*³⁵² Největší ohlas měla Holzbachová v sólech tančených se svými žačkami. Kamilov si však neodpustil poznámku, „že v *baletním základu* *potřebuje zdokonalení, soudě podle grand jeté*“. Klavírní doprovod byl málo barvitý a hudba se údajně ve velkých prostorech divadla ztrácela.³⁵³

18. 3. 1931 proběhl taneční večer školy v Komorním divadle v Praze II. Na programu byly taneční cykly *Život* a *Slovanské tance*.³⁵⁴

³⁵² Taneční revue, 1930, ročník VI, číslo 6, str. 68

³⁵³ Taneční revue, 1930, ročník VI, číslo 6, str. 68

³⁵⁴ Taneční revue, 1931, ročník VII, číslo 5

8 Další formy prezentace baletních škol na veřejnosti Společenské čaje

K oblíbené zábavě pražské společnosti patřily i nedělní odpolední čaje. Na nich se tančily společenské tance, ale pořadatelé zařazovaly i taneční vložky. Ze skladby tanečních čísel „Filmových čajů“ pořádaných od 1925 každou neděli od čtyř do sedmi hodin v Grand restaurantu „U Zlaté kapličky“³⁵⁵ na Národní třídě 4, Praha II víme, že ze začátku převažovaly moderní společenské tance typu Charleston, Boston excentrik. Vystupovali žáci škol tance a společenské výchovy a taneční mistři (Otakar Landa, Karel Šusser, Richard Kaska, Bohumil Holas) zde předváděli nejnovější taneční novinky, které k nám přicházely z ciziny a které bylo možno se v jejich kurzech naučit.

Na Filmových čajích začali později vystupovat nejen taneční mistři se společenskými tanci, ale objevil se i balet v podání žáků pražských baletních škol. Čaje díky tomu nalézaly u „*návštěvníků nejlepší pražské společnosti stále větší pochopení a oblibu a staly se tribunou umění, jak tanečního, tak baletního.*“³⁵⁶. Ukázky z oblasti baletního umění se objevily již v roce 1925 na IV. Čaji, kdy svá sóla předvedly J. a H. Volmanovy ze školy Marie Máchové. V pořadí V. Čaj proběhl 28. října za účasti členů Národního divadla Margaret Kalmanové a Františka Bubly spolu s nejlepšími žáky baletní školy Remislava Remislavského. Během VI. Čaje 1.11 upoutala pozornost nadaná žačka Remislava Remislavského Madla Maděrová *Orientálka* společně s J. Vodičkovou *Čajová panenka*. VII. Čaj 8.11 představil čtyřletou žačku baletní školy Marie Máchové Danušku Zadákovou a originální *Grotesku* slečny K. Vláškové. VIII. Čaj 15.11 vystoupila opět mladička tanečnice Madla Maděrová od Remislava Remislavského. IX. Čaj 22.11 představil publiku „*přímo zázračný talent Věrušky Hellerové, která ve svých tancích Muchomůrka a Kozáček osvědčila na její mládí vzácnou rutinu a jistotu vystoupení.*“ Akademii rytmického umění Štěpánky Klimešové reprezentovala Marta Dušková s tancem *Valse lento*.³⁵⁷ Další zprávu o účinkování máme z 19. 12. 1927, kdy na čaji zatančila pí. Trnková, žačka Marie Máchové, *Valčík s růžemi* a sklídila za něj zasloužený potlesk.³⁵⁸

³⁵⁵ Taneční revue, 1927, leden, ročník III, číslo I, str. 11

³⁵⁶ Taneční revue, 1925, prosinec, ročník II, číslo II, strana 20

³⁵⁷ Taneční revue, 1925, prosinec, ročník II, číslo II, strana 20

³⁵⁸ Taneční revue, 1927, leden, ročník III, číslo I, strana 4

Poměrně ucelenou představu si můžeme udělat od roku 1929, kdy přesídlily populární Filmové čaje ze „Zlaté kapličky“³⁵⁹ do nové kavárny - velkorestaurantu Praha na Příkopech 15³⁶⁰. Její otevření bylo inzerováno se značným předstihem. Důležité pro nás je, že právě zde začaly být zařazovány (postupem času pravidelně) jako taneční vložky nejen tance společenské, ale i balet. Aranžmá těchto čajů převzal Sláva Kamilov, tajemník organizace filmového herectva a šéfredaktor Taneční revue. Nelze se tedy divit, že v každém čísle Taneční Revue můžeme nalézt podrobný program čajů pro měsíc následující a hodnocení čajů, které již proběhly v měsíci minulém. Tyto programy jsou poměrně bohatým zdrojem informací o složení vystupujících tanečních škol, jejich žácích (i jmenovitě) a repertoáru.

V časopise Taneční revue je velkorestaurant Praha s pořádáním čajů uváděn jako *„jediný podnik, který seznamuje talentované adeptky i adepty tanečního umění s veřejností.“*³⁶¹ V tomto případě je míněno pravidelně, neboť máme záznamy z denního tisku³⁶² o příležitostném účinkování baletních škol na jiných čajích, plesech a dobročinných akcích pořádaných spolky před rokem 1929. Například se dozvídáme se, že *„20. listopadu 1924 byly do uměleckého pořadu společenských čajů zařazeny vedle tanců moderních i výkony baletní.“*³⁶³ „Vzorný“ čaj uspořádal ve velkém sále pražské Lucerny kroužek dam za předsednictví Naděždy Kramářové ve prospěch vybudování pravoslavného chrámu na Olšanech. Kromě Jelizavety Nikolské a Remislava Remislavského vystoupily i děti z baletní školy Národního divadla Růžena Gottlieblová (třináct let) a Marta Müllerová³⁶⁴.

Na společenských čajích vystupovaly zejména školy Remislava Remislavského, Marie Klimešové-Máchové, Bohumily Müllnerové a Františka Bubly. Již méně byli zastoupeni žáci Heleny Štěpánkové, Emy Geitlerové a Štěpánky Klimešové-Polákové. Podle dostupných zdrojů, nevystupovala škola Jelizavety Nikolské a až na jedinou výjimku nedostaly příležitost školy výrazového tance. 11. 12. 1932 vystoupily žačky rytmické školy Ireny Lexové-Škodové s tanci *Chodský* a *Slovácký*, které zatančili v národních krojích. Za originální bylo považováno

³⁵⁹ Restaurant

³⁶⁰ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 8, str. 102

³⁶¹ Taneční revue, 1931, ročník VII, číslo , str. 112

³⁶² Národní listy, Lidové noviny, Národní politika

³⁶³ Taneční revue, 1924, Listopad

³⁶⁴ Taneční revue, 1924, Listopad

i rytmické číslo Jiřiny Hnítkové *Pestrý týden*. Čaje se tak staly kromě škol společenského tance záležitostí úzkého okruhu baletních škol.

Často vystoupili v rámci jednoho společenského čaje žáci dvou i tří škol, naopak jiné byly v režii pouze jediné školy.

Dva z nejlepších žáků Remislava Remislavského vystoupili 29. 11. 1931 na společenských čajích v restaurantu Praha, a to Jarmila Nevadová, která uplatnila „skvělou techniku vlnovitých pohybů a port des bras v tanci *Na perském trhu, tak i taneční elastiky vrcholící v akrobacii*. Václav Merb se ukázal jako skvělý excentrický talent a byl náležitě oceněn i růst jeho taneční vybavenosti.“³⁶⁵

Se školou Remislava Remislavského, která vysílala na čaje nejvíce žactva, se setkáváme i 6. 12. 1931. Teprve po tříměsíčním školení u Remislava Remislavského dostala Francesca Stefani díky svému překvapivému talentu příležitost zde vystoupit. „*Její tanec Nymfy, tančený na Čajkovského Romanci, dal vyniknouti krásné její postavě, v kostýmu, řešeném s jemnou pikanterií a uplatnil graciéznost pohybů*.“ Talent pro grotesku osvědčila v tanci *Harlekýn zatančený na tehdy oblíbenou hudbu „Tří mládenci“*³⁶⁶

21. 2. 1932 se objevili v programu žáci „dosud neznámé školy Zdeňky Zabylové, sólové tanečnice Národního Divadla v Praze.“³⁶⁷ Pochlubila se žačkami Helenkou Fenclovou a Věruškou Petákovou, která zatančila s úspěchem *Sněhovou vločku* a *Čardáš*, v němž velmi překvapila mimořádným nadáním a to jak tanečním tak i mimickým“. Podruhé se pak škola objevila 6. 3. 1932.³⁶⁸

Téhož večera (6. 3. 1932) vystoupila i baletní škola Emy Geitlerové. Po druhé se pak tato škola objevila na čaji 27.3 s talentovanou žačkou Vlastičkou Foukalovou.

Na stránkách Taneční revue se objevuje i zajímavá výzva určená „*adeptkám baletního umění, které by měly zájem o účinkování na společenských večerech a čajích*.“ Podmínkou bylo zaslání fotografií a „*Vypsání nacvičených tanců*“.³⁶⁹ Na čajích se setkáváme nejen se stále stejnými školami, ale i opakujícími se jmény účinkujícími. Často vystupovaly opravdu malé děti, zdá se, že pořadatel i školy

³⁶⁵ Taneční revue, 1931, ročník VII, číslo 11

³⁶⁶ Taneční revue, 1931, ročník 7, str. 112

³⁶⁷ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 3, str. 21

³⁶⁸ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 3, str. 21

³⁶⁹ Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 11, str. 148

mnohdy sázely na dětskou roztomilost a nádech výjimečnosti, kterou tyto nadané děti měly v očích publika.³⁷⁰ Kromě charakterních tanců a sólových čísel z baletů školy zařazovaly i akrobatická, excentrická a jiná čísla.³⁷¹ 8. 3. 1931 například zatančil žák Bublovy školy: „maličký excentrik Pepíček Škoda ve svém výstředním tanci, ve kterém se jeho postavička ve fraku originálně vyjímal.“³⁷² 27. 12. 1931 se Nina Rychtaříková, žačka školy Szynglarského, představila jako dobrá akrobatka a herečka v tanci *Harod Loyd*, v němž se pochlubila „*pěknými figurami jak excentrickými, tak i akrobatickými*“.³⁷³

Je zajímavé, že na 100. společenském čaji v restaurantu Praha, který byl s rozšířeným programem, předvedl Szynglarski žačky své říčanské pobočky pražské školy – Ljubu a Květu Větrovcovy. Dívky předvedly v duetu *Tanec panenek*, ve kterém zdařile napodobovaly pohyby loutek. „*K překvapení tohoto večera pak patřilo vystoupení maličké dvojice Evičky Cabicárkové a Pepíčka Škody v roztomilém polském kostýmku.*“³⁷⁴ Jeho žačky se také předvedly čaji konaném 27. 12. 1932 ve Velkorestaurantu Praha, kde zatančila „*Lilinka Szynglarská, dceruška mistra Szynglarského a docílila velkého úspěchu ve špičkové Gavotě.*“³⁷⁵

8.1 Čaje národní jednoty pošumavské

Na Reprezentačním čaji Národní Jednoty Pošumavské pořádaném 20.???.1930³⁷⁶ (na Slovanském ostrově) hojně navštíveném obecenstvem vyšší společenské třídy představila několik nadějných talentů baletní škola Heleny Štěpánkové. Z baletních čísel zaujalo duo H. Goldsteinová – V. Klimešová *Holand'ani*, Věruška Hrubá *Ruský tanec* a duo M. Kettnerová – Jaroslav Berger³⁷⁸ *Na křižovatce*.

³⁷⁰ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 1, str. 7

³⁷¹ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 1, str. 7

³⁷² Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 1, str. 7

³⁷³ Taneční revue, 1931, ročník VII, číslo 5, str. 55

³⁷⁴ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 8

³⁷⁵ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 1, str. 7

³⁷⁶ Taneční revue, 1930, ročník VI, číslo 11, str. 125

³⁷⁷ Bohužel část data je nečitelná

³⁷⁸ Berger Jaroslav – vlastním jménem Jaroslav Zajíček, narozen 27. 2. 1916 Praha-11.9.1983. Egg Švýcarsko. Vnuk Guilietty Paltrinierové a Augustina Bergera. Žák Nikolské a Štěpánkové (HOLEŇOVÁ, Jana, ed. *Český taneční*

Jaroslav Berger je zde hodnocený jako talentovaný excentrický tanečník. V pas de deux na sebe upozornila dvojice sourozenců Karhánkových, zejména „maličká Věra Karhánková dobrou technikou a grácií“. Vrcholem večera pak bylo vystoupení Heleny Štěpánkové.

8.2 Čaje „Národních listů“

Další z charitativních akcí, na niž se můžeme setkat s tanečními školami, byly čaje Národních listů pořádané v Alhambře na Václavském náměstí čtyřikrát do roka (jarní, letní, podzimní a zimní). Čaje byly určeny primárně ženám z vyšší společnosti a jejich součástí byla i módní přehlídka, na niž se prezentovaly tehdejší přední pražské módní salony a domy se sezonními oděvy, obuví, kožešinami a klobouky. Podstatné je, že výnos byl vždy věnován potřebným, například na podporu nezaměstnané inteligence nebo nezaměstnaných herců.

*Čaj 23. 10. 1932 svým účinkováním zpestřily školy B. Müllnerové a Nadí Hajdašové, která je zde uváděna jako sólová tanečnice Královské opery v Káhiře a členka Velké Operety v Praze. Na klavír tento večer doprovázel kapelník Velké Operety O. Hausler. Pro zajímavost lze uvést i výši vstupného, které pro tento večer činilo pro přízemí a balkon 11 Kč, pro loži 16 Kč. Podávaly se káva, koláčky, čaj, čokoláda se zákuskem od Bergra a obložený chlebiček.*³⁷⁹

Po velkém úspěchu podzimního a zimního, byl jarní čaj 22. 3. 1933 věnován ve prospěch nezaměstnaných a přestárlých herců. (Výtěžek činil 2000 Kč³⁸¹). Vystoupila zde kromě jiných Helena Štěpánková se svými nadanými žačkami a sama předvedla tanec na špičkách. „Maličká panenka Maruška Ackermannová zatančila špičkový taneček od Čajkovského. Roztomilý drobek, kterého je sotva vidět u země, ale vznáší se na palečcích s jistotou velké tanečnice a s dokonalým smyslem pro takt a rytmus“ Z dalších žaček vystoupila pak Věruška Hrubá, Hanička Goldsteinová, Zdenička Počtová, Věruška Michlová, Milča Navrátilová, Evička Prchlíková (*Koketka, Upír*) a Hanička Ackermannová.³⁸⁰ Štěpánková společně s Karlem Pirníkem předvedla *Pas de deux* a *Čardáš*. Tuto akci chodila pravidelně podpořit celá řada pražských umělců z řad herců – František

slovník: tanec, balet, pantomima. Praha: Divadelní ústav, 2001. ISBN 80-7008-112-0. str. 20)

³⁷⁹ Národní listy, 23. 10. 1932, str. 13

³⁸⁰ Taneční revue, 1933, ročník IX, číslo 4-5, str. 31

Kreuzmann, Eman Fiala, Richard Kubla. Cena vstupenek byla osm Kč v přízemí a deset Kč za loži³⁸¹.

8.3 Týden českého tance

U příležitosti I. Mezinárodní filmové výstavy konané v Praze ve dnech 13. až 20. března 1932³⁸² se objevily snahy „vlasteneckých“ organizací propagovat české umění ve všech oborech. Na stránkách Taneční Revue bylo uveřejněno z iniciativy S. Kamilova a redakce tohoto časopisu provolání: „Uvědomělým českým divadlům, baletním školám, tanečním mistrům a tanečním podnikům“, jehož cílem byl „týden českého tance“. Bylo apelováno na všechny, kteří pracovali a pohybovali se v tanečním prostředí, aby v uvedeném týdnu zařadili české tance. Taneční Revue byla připravena přijímat přihlášky tanečních škol se jmény tanců a účinkujících a ty pak doporučit pořadatelům. Můžeme se jen podívat, že se tato akce nesešla s prakticky žádnou odezvou. I přesto, že dopis s výzvou byl zaslán do všech pražských baletních škol, přihlásila se pouze Škola baletního umění Marie Máchové, která dala k dispozici české tance, za což jí redakce vyjádřila svůj dík pro tuto pohotovost a porozumění.³⁸³ V rámci „*týdne českého tance*“ tak vystoupila jen škola Marie Máchové na společenských čajích ve velkorestaurantu Praha 13. 3. 1932. Škola zařadila Dvořákův *Slovanský tanec č.1* a *Humoresku* (Eva Prchlíková) a Smetanovu *Českou polku* (Lilli a Yvona Hahnovi), zážitek umocnily i české národní kroje. Na čaji 20. 3. 1932 vystoupily žačky Věra Mocová v Dvořákově *Slovanském tanci č.7* a *Teda* Petrášková s Karlou Vronskou v *Slováckém tanci*.³⁸⁴

V rámci Mezinárodního filmového festivalu po produkci v kinu *Bio Alfa* v rámci doprovodného programu vystoupily 19. 3. 1932 kromě filmových a divadelních herců i žačky školy Emy Geitlerové (Marta Netvalová) a Remislava Remislavského (Francesca Stefani). Domnívám se však, že se nejednalo o vystoupení na základě výzvy Taneční Revue pro týden českého tance.³⁸⁵

³⁸¹ Národní listy, 5. 3. 1933, str. 4

³⁸² Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 3

³⁸³ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 4, str. 22

³⁸⁴ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 4

³⁸⁵ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 3

9 Účinkování tanečních škol na akcích pražských spolků

Konec 19. století byl v českých zemích obdobím prudkého rozvoje spolkového života a spolků samých a byl spojen zejména s rostoucím počtem žen z měšťanských i maloměstských vrstev, které hledaly uplatnění i mimo domov, i v těchto organizacích. Byly zakládány spolky vzdělávací, osvětové, tělovýchovné, duchovní, zájmové, okrašlovací nebo také profesní. Spolky hrály také důležitou roli při prosazování zájmů jednotlivých skupin obyvatelstva. V období mezi světovými válkami žily spolky bohatým spolkovým a společenským životem a pořádaly pro své členy i veřejnost různé taneční čaje, bály maškarní, plesy, charitativní akce, mikulášské, dětské reje, atp. Na těchto společenských akcích z různých oblastí spolkového života dostávaly v doprovodném programu příležitost i taneční a baletní školy. Mohlo jít o příjemné finanční zpestření pro danou školu či přímo pro vystupující dívky, ale přikláním se k názoru, že vystupovaly bez nároku na honorář, neboť spolky často věnovaly výtěžek na charitativní a dobročinné účely. Účast na těchto akcích lze brát také jako určitou propagaci školy či výraz sociálního, vlasteneckého a morálního cítění.

9.1 Ženské spolky

Mezi pražskými ženskými spolky³⁸⁶ patřil k nejaktivnějším Ženský klub, který se věnoval široce pojaté vzdělávací činnosti, pořádal bohatou škálu přednášek a nabízel i kurzy cizích jazyků. Z další činnosti klubu můžeme zmínit čajové večírky s literárním, hudebním, tanečním nebo recitačním programem a občasné koncerty.

Škola Marie Máchové spoluúčinkovala na dětském tanečním reji, který pořádala 4. 1. 1925 ve velkém sále Měšťanské besedy Ženské komise v Praze II.^{387 388}

Žačky školy Máši Trnkové–Liewaldové vystupovaly na akcích Ženského klubu českého několikrát. U příležitosti 78. narozenin prezidenta Tomáše Garrigue

³⁸⁶ PEŠÁKOVÁ, Kristýna. *Ženské spolky jako cesta k ženskému vzdělávání*. Brno, 2006. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Alena Schauerová.

³⁸⁷ Národní listy, 3. 1. 1925, str. 3

³⁸⁸ Národní listy, 31. 12. 1924, str. 5

Masaryka uskutečnil klub 18. 3. 1928 ve svých klubových místnostech Na Poříčí 5 besídku s bohatým programem z oblasti hudebního a dramatického. Její součástí bylo i vystoupení Andy Gutové – žačky školy Máši Trnkové³⁸⁹. Na besídce 15. 4. 1928³⁹⁰ vystoupily sestry H. a V. Guthovy a 26. 4. 1931 sedmiletá M. Trnková³⁹¹ Také na dívčí besídce Ženského klubu 22. 1. 1933, jejíž součástí byl zpěv, iluzionista a salonní eskamotér, se setkáváme s žačkami Máši Trnkové Věruškou Beztahovskou a Blankou Pražákovou, které na klavír doprovodila M. Jelínková³⁹².

Baletní škola Anny Gromwellové-Muffové vystoupila na velké vlastenecké slavnosti na Slovanském ostrově s názvem „*Podzimní nádhera jiřin*“ pořádané komitétem Českých žen ve spolupráci se Sokolskou obcí dne 24. 9. 1933. Její součástí bylo provedení jednoaktové hry: „*Jiřinková slavnost ve Skaličce roku 1837*“. V programu vystoupila i baletní škola Anny Gromwellové-Muffové, která obohatila program „*řadou působivých čísel a uspořádala výjev Hold dětí staré chůvě*“. Polonézu, kterou předtančily „dámy a pánové“ přední pražské společnosti nastudoval baletní mistr Joe Jenčík. Slavnost se konala pod „protektorátem“ paní Renaty Tyršové³⁹³. Dále z textu vyplývá, že se v této politicky vypjaté době jednalo o velkou, celopražsky významnou akci vlasteneckého a národního charakteru. Účinkující doprovodila hudba vojenského pluku Tyrše a Fügnera. Některá čísla pak na klavír zahrála Berta Škroupová, vnučka Františka Škroupa.

Baletní škola Františka Bubly 19. 12. 1937 účinkovala na dětské vánoční besídce pořádané Národním hnutím Čsl. žen v paláci Unitária.³⁹⁴

³⁸⁹ Národní politika, 18. 3. 1928, str.

³⁹⁰ Národní politika, 15. 4. 1928, str.

³⁹¹ Národní politika, 26. 4. 1931, str.

³⁹² Národní politika, 22. 1. 1933, str.

³⁹³ Národní listy, 22. 9. 1933, str. 3

³⁹⁴ Národní politika, 17. 12. 1937, str. 7

9.2 Národně orientované spolky

Taneční školy spolupracovaly také s národně orientovanými spolky.³⁹⁵ Značnou pozornost věnoval plesový věstník Národní politiky plesovému soirée, pořádanému komitétem péče o strádající rodáky v česko-polské spolupráci pod záštitou polského velvyslance a ministra, za čestného předsednictví dr. Karla Baxy a PhDr. Milana Hodži dne 23. 2. 1927 v Obecním domě. Remislavského škola zde předvedla některé sólové tance³⁹⁶.

20. 6. 1935 vystoupila baletní škola gymnastiky a rytmiky Anity Denkové na studentském majálesu na „Na Mlýnku“ v Bráníku, kterou pořádal spolek Studentské Národní sjednocení^{397 398}

Jelizaveta Nikolská společně se svojí školou vystupovala 18. 6. 1936 na slovensko-české národní zahradní slavnosti ve Valdštejnském paláci na Malé Straně. Této velké reprezentativní akci pořádané Společností Slovenského domu v Praze propůjčila „svoji reprezentaci choť presidenta republiky paní Hana Benešová, jako Lady patroness“ a předseda vlády Dr. Milan Hodža, jako protektor. Na slavnosti zazněly skladby slovenských skladatelů a Dvořákovy Slovanské tance pod taktovkou dirigenta orchestru FOK Václava Smetáčka. Z dalších vystupujících bych pak zmínil Borise Kňazeva, baletního mistra opery v Paříži.³⁹⁹

S pražským publikem se Jelizaveta Nikolská rozloučila před svým odjezdem do Paříže na slavnostním večeru pořádaném Národním svazem Ruského studentstva v Měšťanské besedě. Večer se konal pod protektorátem doktora Karla Kramáře a „*četně byla zastoupena pražská vyslanectví cizích států, hojnost české a ruské intelligence, zvláště ruských literátů a profesorů,*“ na podporu chudých ruských studentů. Nikolská zatančila osm čísel ze svého připravovaného pařížského repertoáru a současně s ní vystoupili i žáci její baletní školy – Saša Machov,

³⁹⁵ Národní sjednocení. *Cs.wikipedia.org* [online]. [cit. 2017-04-30]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1rodn%C3%AD_sjednocen%C3%AD

³⁹⁶ Národní politika, 12. 2. 1927, str. 5

³⁹⁷ Národní listy, 18. 6. 1936, str. 1

³⁹⁸ Národní politika, 20. 6. 1936, str. 7

³⁹⁹ Lidové noviny, 14. 6. 1936, str. 3

Procházková, Ruďová, Naďa Hajdašová, Vojtová, Pastejříková. Na závěr večera jí deputace z řad ruských studentů předala oslavnou zdravici⁴⁰⁰:

„Vysoce ctěná a drahá Jelizaveto Nikolajevno. Loučíme se dnes s vámi u vědomí, že v brzku nastane Vámi i námi očekávaný zítřek, kdy nebude více vyhnanství a my všichni vrátíme se do své rodné země. Loučíme se s Vámi okouzlení vaším talentem, věrným tradicím ruského umění. Váš talent je veliký, vaše umění všestranné. Viděli jsme Vás nádhernou, azurnou, královou labutí, skutečnou musu Skryjabinovy Extase. Pamatujeme Vás co ohnivou Španělku a nezapomenutelný nám zůstanou postavy obratného plavčíka i křepkého a kogentního skotského chlapce. Vy jste pohádkově překrásná v Copelii, heroicky válečná v hudbě Borodina a konečně skutečnou a ušlechtilou a upřímnou severskou krasavicí – ruskou bojarkou. Všechny tyto obrazy tak umělecky Vámi vytvořené zůstanou tak v naší paměti. Však byla jste štědrá netoliko v umění. Váš účinný vztah k ruské mládeži vám nebude nikdy zapomenut. Neseme Vám naše opravdová vroucí díky. V čas dobrý, Jelizaveto Nikolajevno, věrná ruská bojárišňo.“⁴⁰¹

Ústřední matice školská⁴⁰² společně s Národní jednotou severočeskou⁴⁰³⁴⁰⁴ patřily mezi tak zvané obranné nacionální nebo též národní spolky⁴⁰⁵, které měly být protipólem německých nacionálních spolků a jejich účelem byla podpora českého národního školství a boji proti germanizaci v pohraničních oblastech. Spolky mimo jiného pořádaly osvětové přednášky, zakládaly knihovny, záložny, české školy.

⁴⁰⁰ Taneční revue, 1927, ročník III, číslo 4, str. 36

⁴⁰¹ Taneční revue, 1927, ročník III, číslo 4, str. 36

⁴⁰² Ústřední matice školská. *Cs.wikipedia.org* [online]. [cit. 2017-04-30].

Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%9Ast%C5%99edn%C3%AD_matice_%C5%A1kolsk%C3%A1

⁴⁰³ Národní jednota severočeská. *Cs.wikipedia.org* [online]. [cit. 2017-04-30].

Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1rodn%C3%AD_jednota_severo%C4%8Dsk%C3%A1

⁴⁰⁴ Organizace: Národní jednota pošumavská. *Amaterskedivadlo.cz/* [online]. [cit. 2017-04-30]. Dostupné z:

<http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=organizace&id=126>

⁴⁰⁵ Národní jednoty. *Cs.wikipedia.org* [online]. [cit. 2017-04-30]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1rodn%C3%AD_jednoty

Na dětské zábavě dámského odboru Ústřední matice školské ve Velkém sále Národního domu na Vinohradech 26. 3. 1927 předvedly žačky Máši Trnkové rytmické tance.⁴⁰⁶

V roce 1930 na maškarním plese Ústřední matice školské v Lucerně účinkovala škola Štěpánky Klimešové-Polákové v půlnoční scéně *Za časů krále Slunce*.⁴⁰⁷

V půlnoční scéně na maškarním plese dámského odboru Ústřední Matice školské v Národním domě na Vinohradech dne 28. 2. 1933 účinkovala škola Hany Václavíkové.⁴⁰⁸ V tomto případě se jednalo o vystoupení na jednom z nejprestižnějších plesů sezony⁴⁰⁹.

V březnu téhož roku vystoupila v pořadu Ústřední matice školské i žačka Heleny Štěpánkové Věruška Hrubá.⁴¹⁰

Dámský odbor Národní jednoty severočeské pořádal 3. 12. 1928 dětskou mikulášskou zábavu v dolním sále Slovanského ostrova. Po bohaté nadílce následoval pestrý program, v němž vystoupily žačky pražského Sokola a M. Jungová – žákyně školy Máši Trnkové⁴¹¹.

9.3 Spolek Komenský

Spolek Komenský byl zaměřen na kulturně osvětovou, podpůrnou a všennárodní činnost. Spolek pořádal všeobecně vzdělávací přednášky, akademie, koncerty a společenské večírky. Při různých akcích pořádal dobročinné sbírky na předem určené projekty pro hlavní podporu cílů společnosti.

Spolek známý svými společenskými a dobročinnými podniky zahájil podzimní sezonu 18. 10. 1935 v Lucerně. Společenská zábava pod záštitou primátora JUDr. Karla Baxy byla pořádána na podporu československých škol za hranicemi, „*které si udržujeme z národního nadšení a mravní národní povinnosti*“. Na programu bylo i vystoupení Remislava Remislavského a žáků jeho školy^{412 413}.

⁴⁰⁶ Národní politika, 26. 3. 1927, str. 3

⁴⁰⁷ Taneční revue, 1930, ročník VI, číslo 3, str. 29

⁴⁰⁸ Členka souboru Národního Divadla v Praze

⁴⁰⁹ Národní politika, 22. 2. 1933, str. 7

⁴¹⁰ Národní politika, 30. 3. 1933, str. 8

⁴¹¹ Národní politika, 3. 12. 1928, str. 8

⁴¹² Národní politika, 28. 9. 1935, str. 6

⁴¹³ Národní politika, 8. 10. 1935, str. 2

10. a 24. 11. 1939 pořádal společenský odbor spolku společenský čaj s tancem v Autoklubu Praha II, na kterém vystoupil Otakar Landa se svoji chotí (Landa Landová) a žáky své baletní školy⁴¹⁴.

9.4 Osvětový sbor

Osvět sbor pořádal vzdělávací přednášky, lidové kurzy a oslavné akce, zakládal knihovny. Škola Heleny Štěpánkové vystoupila na koncertu pořádaném Městským osvětovým sborem 30. 1. 1933 v přednáškové síni ve Vršovicích⁴¹⁵.

Středečních hudebních večerů Osvětového sboru v Masarykově síni na Žižkově se účastnily žáčky Máši Trnkové. Škola vystoupila jako součást doprovodného programu 14. 3. 1933⁴¹⁶ a 20. 11. 1935⁴¹⁷, ale 18. 12. 1935⁴¹⁸ byl celý večerní program věnován meloplastickým a baletním tancům její školy.

9.5 Čtecí a zábavní spolek Hálek

Škola Marie Klimešové-Máchové vystoupila na oslavách 50. výročí trvání čtecího a zábavního spolku Hálek pořádaného 2. 10. 1927 v Měšťanské besedě.⁴¹⁹

9.6 Spolek Prázdninová výprava dětí k moři

Zajímavou charitativní akci pořádal spolek s názvem *Prázdninová výprava dětí k moři* jako dobročinný čaj, kterého se zúčastnili představitelé vyšší pražské společnosti, aby podpořili humanitární cíle této iniciativy, jež se těšila již několikaletému renomé. Spolek umožňoval dětem, studentům i dospělým z nemajetných rodin strávit o prázdninách čtyři týdny ozdravného pobytu u moře. V rámci večera vystoupil taneční mistr Gustav Jiráček s chotí a předvedl novinky z oblasti moderních společenských tanců. Hlavní část programu pak vyplnily žáčky školy Štěpánky Klimešové-Polákové. Celkem zde vystoupilo osm

⁴¹⁴ Národní listy, 6. 11. 1939, str. 4

⁴¹⁵ Národní politika, 29. 1. 1933, str. 9

⁴¹⁶ Národní politika, 14. 3. 1933, str. 9

⁴¹⁷ Národní politika, 20. 11. 1935, str. 4

⁴¹⁸ Národní politika, 18. 12. 1935, str. 3

⁴¹⁹ Národní listy, 25. 10. 1927, str. 4

dívek a jeden chlapec, včetně sourozenecké dvojice Miloš Pilát a Milena Pilátová. Na program byla zařazena *Fantasie na Poem* (Milena Pilátová), *Ruský kozáček* (A. Klusáčková), *Růžový kavalír* (M. Kuncová) a Charlestonové fantasie *Excentrik* (Milena Pilátová) a po těchto sólových číslech následovalo i skupinové vystoupení pravděpodobně mladších dětí⁴²⁰.

9.7 Sokol

Kromě tělovýchovy a sportu vedla obec sokolská bohatý společenský a kulturní život, pořádala vzdělávací přednášky, zakládala hudební, divadelní, loutkové soubory, pořádala koncerty, plesy, zábavy a bály. K oblíbeným patřily již tradičně Šibřinky, maškarní plesy, v určitém rázu podle předem vyhlášeného tématu. Šibřinky pořádané v období masopustu bývaly vekou společenskou a vlasteneckou událostí a nedílnou součástí pražského společenského dění.

S tělovýchovnou jednotou Sokol I na Smíchově spolupracovala škola Marie Klimešové-Máchové. Její škola vystoupila v programu „Večer tance“ 18. 1. 1925 a „Taneční revue“ 20. 1. 1925. Obě akce „byly odměněny za svoji propagaci baletního umění tisícovou návštěvou vděčného obecenstva.“ Největšímu úspěchu se těšila jedna z nejmladších tanečnic Miluška Navrátilová *Pierot*, *Česká polka* a „čtyřletá *Emička Lusinová*“. Z dospělejších dívek vystoupila René Batte *Serenáda*, *Holubička*, *Kolombína* a Jitka Ašrová s čísly *Gabi* a *Groteskní panenka pro štěstí*. Obě dívky spolu zatančily duo *Děvče s panáčkem*. Zmíněna byla také studie *Bajadéry*, *Apačský* a *Závojevý tanec* Maji Stuchlíkové. Z dalších vyniklo duo Jiřiny a H. Volmanovy *Marionety* a Danuška Zadáková v tanečku s růžemi. Bouřlivý aplaus pak sklídila vedoucí baletní školy a její vystoupení se stalo vyvrcholením celého večera.⁴²¹ Ze Sokolského věstníku se dozvídáme, že baletní škola Marie Klimešové-Máchové vystoupila 25. 1. 1925⁴²², v sokolovně na Plzeňské ulici 30 v šibřinkové scéně. Na stejné akci se škola podílela i o rok později (17. 1. 1926^{423 424}), kdy nacvičila s žačkami své školy a členkami Sokola půlnoční scénu šibřinek na téma „*Na ostrovech vycházejícího slunce*“ a kde také

⁴²⁰ Národní listy, 11. 11. 1927, str. 2

⁴²¹ Taneční revue, 1925, únor, str. 65

⁴²² Národní politika, 23. 1. 1925, str. 4

⁴²³ Národní listy, 16. 1. 1926, str. 5

⁴²⁴ Taneční revue, 1926, ročník II, únor, číslo 5, str. 63

následně sama tančila (Opium). Dále pak vystoupila na šibřinkách i následujícího roku (27. 2. 1927⁴²⁵). Podobně škola Štěpánky Klimešové-Máchové, vystoupila 9. 1. 1927 na XXVII. šibřinkách Sokola Praha I na Slovanském ostrově s tematikou „*Když jaro se probouzí*“. Škola uvedla půlnoční scénu, kterou zatančila se svým šedesáti členným souborem v čele se Slávkou Stránskou⁴²⁶. Štěpánka Klimešová-Poláková zřídila pobočku své akademie rytmického a baletního umění v Roudnici, kde v roce 1927 škola zatančila v přírodě na letním stadionu na šibřinkách tamějšího Sokola.⁴²⁷

Také Bohumila Müllnerová často spolupracovala se sokolskou obcí v oblasti Dejvic a Bubenče, v jejichž sokolovnách také pořádala i představení své vlastní školy. Její žačky zatančily 28. 4. 1934 baletní vložky v pohádce *Čarovná píšťalka*, kterou nacvičil divadelní soubor Sokola Dejvice pod vedením bratra učitele V. Schmida. Celkem zde účinkovalo přes 100 dětí a jednalo se již v pořadí o třetí představení⁴²⁸. Dalším příkladem je účast baletní školy „*Geitlerové-Braunové*“ kdy žáci zatančili 26. 2. 1939 vložky v divadelním představení V. K. Klicpery Hadrián z Římsů pořádaného Sokolem v Dejvicích. Jako autor scény byl uváděn „*br. Braun*“.⁴²⁹ Můžeme se pouze dohadovat, zda byli v nějakém příbuzenském vztahu, či se jedná o náhodou shodu jmen. Mohlo by se jednat o manželskou dvojici, neboť bratr, sestra je oslovení mezi členy sokolské obce. V tomto případě lze předpokládat, že Geitlerová-Braunová byla členkou Sokolské obce. Jméno J. Brauna se ve spojitosti s produkcemi její školy zmiňováno na více místech.

9.7.1 Sokolské slety

Důležitá byla účast tanečních škol na velkých celostátních akcích Sokola, kterými byly slety a veletrhy. Těchto akcí se účastnilo více škol najednou.

V roce 1926 vystoupila škola Remislava Remislavského na sletovém veletrhu konaném při příležitosti VIII. všesokolského sletu v Praze⁴³⁰ na novém pražském Výstavišti s komickým baletem *Ukrajinská svatba*.⁴³¹

⁴²⁵ Národní politika, 22. 2. 1927, str. 3

⁴²⁶ Taneční revue, 1927, ročník III, únor, číslo 3, str. 24

⁴²⁷ Taneční revue, ročník III, září 1927, číslo 8, str. 65

⁴²⁸ Národní listy, 26. 4. 1934, str. 4

⁴²⁹ Národní politika, 25. 2. 1939, str. 10

⁴³⁰ Národní listy, 5. 7. 1926, str. 3

⁴³¹ Národní listy, 5. 7. 1926, str. 3

Součástí sokolského sletu v roce 1938 byla i celá řada kulturních doprovodných programů. Mimo jiné i večerní vystoupení žaček školy Heleny Štěpánkové na pražském Výstavišti, které se předvedly 28. 6. 1938 od 19 hodin ve čtyřech tanečních obrazech⁴³². Následující večer, zakončený slavnostním ohňostrojem, se s tanečním „pele mele“ předvedla škola F. Bubly⁴³³. „Dnes večer u sletové fontány. Velkolepé dílo české techniky – sletová fontána- bude dnes v neděli za soumraku v činnosti...“, „o 18. hod provede Bublova baletní škola s pozvanými hosty velikou taneční revui *Život a tanec*.“⁴³⁴

⁴³² Národní politika, 28. 6. 1938, str. 10

⁴³³ Národní listy, 19. 6. 1938, str. 3

⁴³⁴ Národní listy, 19. 6. 1938, str. 3

9.8 Československý červený kříž

Významným spolkem, se kterým školy spolupracovaly, byl Československý červený kříž. V oboře Hvězda se konala 11. 6. 1933 „*velká vlastenecká slavnost*“. Z Vinohrad vyšel velký alegorický průvod se třiceti vozy, který zamířil přes Prahu do Hvězdy, kde byl na velkém podiu u letohrádku připraven bohatý umělecký program, v rámci kterého se tančila česká, moravská, slezská a slovenská beseda a hrála zde třiceti sedmi členná dětská kapela. Ze škol výrazového tance a rytmiky nebyla zastoupena žádná z pražských soukromých tanečních škol, ale s meloplastikou se prezentovalo reálné gymnázium v Libni. Z baletních škol se účastnila Klimešová-Poláková společně s Růženou Gottliebovou z Národního divadla. Výtěžek z akce byl určen na prázdninové tábory Červeného kříže pro ohrožené děti⁴³⁵

V období první republiky vznikla na půdě Červeného kříže myšlenka tzv. Velikonočního míru Červeného kříže, která se postupně rozšířila po celém světě. Od roku 1920 byla tato slavnost organizována po celé republice a vrcholila vždy v parlamentu za účasti nejvyšších státních představitelů. Akce se každoročně nesla pod jiným ústředně vyhlášeným heslem. Například: Úcta ke stáří, Dobro dětí především, Zpěvem k srdci, srdcem k vlasti. Právě z této akce vznikly pozdější Světové dny Červeného kříže, které se od roku 1948 slaví 8. května v den výročí narození zakladatele organizace Henry Dunnanta.

Červený kříž pořádal 11. 4. 1936 až 14. 4. 1936 na pražském výstavišti akci v denním tisku avizovanou jako Veselé velikonoce, která se nesla pod ústředním heslem – „*Pohotovostí k míru*“. Dne 12. 4. 1926 předvedly ukázky své činnosti pluky ženijní, pěší a dělostřelecké techniky. V 16 hodin vystoupily v pestrém a různorodém varietním programu, který se konal u fontány, žáčky školy Štěpánky Klimešové-Polákové spolu se sborem artistů. V rámci oslav prošel Prahou 13. 4. 1926 na velikonoční pondělí velký průvod v krojích a na pražském výstavišti vystoupily opět u fontány děti Kamenářovy školy rytmické gymnastiky. Československá krojová družina zatančila českou a moravskou besedu a se skupinovými tanci vystoupili žáci baletní školy Františka Bubly⁴³⁶.

Závěr velikonočních slavností proběhl 14. 4. opět na podiu u fontány pražského Výstaviště, kde se konal *Den umělců*. Diváci měli možnost vidět nejoblíbenější herce a komiky: Vlastu Buriana, Jiřího Voskovce, Jana Wericha, Ference

⁴³⁵ Národní politika, 10. 6. 1933, str. 3

⁴³⁶ Národní politika, 31. 3. 1936, str. 3

Furistu, Hugo Haase, Zdeňka Štěpánka, Františka Smolíka, aj. Z baletních škol se se svým programem u fontány vystřídaly školy Štěpánky Klimešové–Polákové a Františka Bubly a Kamenářova škola rytmické gymnastiky.⁴³⁷

⁴³⁷ Národní politika, 25. 3. 1936, str. 3

10 Profesionální taneční dráha ženy z pohledu společnosti té doby

Ve školách se setkáváme s celou řadou dívek od těch nejmenších, až po ty označované jako „*routinované tanečnice s vyspělou technikou*“ a mnohým z nich byla předpovídána skvělá taneční kariéra. Několik z nich se sice později objevuje v souborech stálých divadel, ale většinou se jména časem z tanečního světa vytrácejí. Jejich talent nemusel být až tak pronikavý, některé braly tanec jako příjemné rozptýlení, ale roli hrál i dobový společenský názor na postavení a úlohu ženy.

Markétu Peštovou sice rodina podporovala, ale vystupovala pod uměleckým pseudonymem Rita Rita, který vymyslela maminka, neboť „*bylo nevhodné, aby děvče ze slušné rodiny vystupovalo pod vlastním jménem.*“⁴³⁸

Dalším příkladem může být Eugenie Heidlerová, žačka Remislava Remislavského. Tanci se věnovala od útlého dětství a při svém debutu ve dvanácti letech v Městském divadle v Olomouci dostala nabídku od choreografa vídeňské Dvorní opery na post elévky. „*Pro odpor rodičů, kteří pohlíželi na tuto dráhu se značným předsudkem na toto nedošlo.*“⁴³⁹ Později, v době kdy byla vdaná, příležitostně hostovala při výročních představeních Remislava Remislavského.⁴⁴⁰

Naopak z rodiny Karhánkových se tanci věnovaly všechny čtyři děti. Jmenovitě se v hodnocení škol setkáváme se jménem Věry a Františka Karhánkových. Věra byla v kritikách označována jako mnohem talentovanější než její bratr František. Následně se profesionální taneční dráze věnovali Věra, František⁴⁴¹ a Rudolf⁴⁴² Karhánkovi. Úspěšnost chlapců mohla, kromě talentu, souviset i s nedostatkem mužských tanečníků.

⁴³⁸ Zemřela Markéta Kyliánová. *Taneční Aktuality* [online]. 2016 [cit. 2017-03-24]. Dostupné z: <http://www.tanečniaktuality.cz/zemrela-marketa-kylianova/>

⁴³⁹ *Taneční revue*, 1927, ročník III, číslo 5, str. 37

⁴⁴⁰ *Taneční revue*, 1927, ročník III, číslo 5, str. 37

⁴⁴¹ HOLEŇOVÁ, Jana, ed. *Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima*. Praha: Divadelní ústav, 2001. ISBN 80-7008-112-0. Str. 132

⁴⁴² HOLEŇOVÁ, Jana, ed. *Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima*. Praha: Divadelní ústav, 2001. ISBN 80-7008-112-0. Str. 133

11 Účinkování tanečních škol v divadelních inscenacích

Žáci škol uměleckého tance vystupovali také v divadelních inscenacích, které byly součástí repertoáru Národního divadla, Divadla Komédie, Lidového divadla Uranie, Městského divadla na Královských Vinohradech a Nového německého divadla. Jedním z faktorů, které zde hrály roli, bylo profesní působení toho daného tanečníka, jeho angažmá, kdy často využíval svoji domovskou scénu také pro vystupování své školy, popřípadě konexích, které mohl uplatnit. Například Jelizaveta Nikolská vystoupila v roce 1926 se svým představením v Divadle Komédie, kde v té době také sídlila její škola.

Národní divadlo

Jedním z představení, ve kterých se uplatnili žáci školy Remislava Remislavského⁴⁴³, byl balet *Pan Twardovsky*, jehož premiéra na scéně Národního divadla se konala v roce 1925. V inscenaci se uplatnilo žactvo baletní školy v rejsov, netopýrů, kohoutů, slepic a koček. Balet byl hrán na scéně v letech 1925 až 1929⁴⁴⁴ a lze předpokládat, že žáci jeho školy v této inscenaci vystupovali minimálně do roku 1927, kdy Remislav Remislavský odešel z Národního divadla.

Milča Mayerová se v roce 1933 choreograficky podílela na činohře *Sen noci svatojánské* Williama Shakespeara, kde v tanečních vložkách na hudbu Felixe Mendessohna-Bartholdyho vystupovaly společně s baletním sborem Národního divadla žačky její školy.⁴⁴⁵ Podle online archivu Národního divadla se hra dočkala v sezoně třiceti repríz.⁴⁴⁶ V inscenaci *Isabella na Rozcestí* z roku 1934 je uvedeno, že role Lucie, Gizely, Dorky, Gilberta, Ireny, Mikulky, Marie-Luisy

⁴⁴³ Taneční revue 1925, prosinec, str. 20

⁴⁴⁴ Balet pan Twardovsky. *Online archiv ND* [online]. [cit. 2017-02-02]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=Titul.aspx&ti=2093&pn=256affcc-f002-2000-15af-c913k3315dpc>

⁴⁴⁵ Rozpravy Aventina, 14. 9. 1933, číslo 10

⁴⁴⁶ Jelizaveta Nikolská *Sen noci svatojánské*. *Archiv Národního divadla* [online]. [cit. 2017-04-27]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=Umelec.aspx&ju=5005&pn=256affcc-f002-2000-15af-c913k3315dpc>

a Violy ztvárnily žačky baletní školy.⁴⁴⁷ Vzhledem k tomu, že na této inscenaci se také Milča Mayerová podílela, lze předpokládat, že se jednalo o žačky její školy.

Městské Divadlo na Královských Vinohradech

Městské Divadlo na Královských Vinohradech hrálo i dětská odpolední představení, v nichž vystoupila například škola Marie Klimešové-Máchové. V baletní pohádce *Vánoční stromek* si dne 23. 12. 1923 žačky její školy kromě tance zahrály v představení i drobné role.⁴⁴⁸ V sobotu 15. 10. 1932 byla na programu pohádka o sedmi obrazech *O zlaté rybce* od Jana Orta Hradčanského na hudbu Jiřího Včeláka za režijního vedení Františka Kovaříka, který obsadil do některých čísel děti z její taneční školy.⁴⁴⁹

K 25. výročí Městského divadla na Vinohradech v roce 1932 nastudoval Remislav Remislavský operetu *Polská krev* od Oskara Nedbala, ve které účinkoval dvacetičlenný baletní sbor a žáci jeho školy.⁴⁵⁰

Palác Lucerna

V listopadu 1926 vystoupila Jelizaveta Nikolská v Divadle Komédie v Paláci Lucerna ve výpravné hře *Děti Paříže*. Toto představení také bylo jejím posledním vystoupením v Praze před nástupem do pařížského angažmá v Folies Bergère. Podle Národních listů vystoupilo „na 50 účinkujících, celý umělecký soubor Divadla komedie a žačky baletní školy Nikolské.“⁴⁵¹ V letech 1924-1925 vyučovala podle inzerátů přímo v sále tohoto divadla.⁴⁵² Nemáme doloženo, že tomu tak bylo také v roce 1926, ale toto angažmá její školy dokládá dobré vztahy s vedením divadla.

divadlo Uránie

V prosinci 1928 uvedlo divadlo Uránie na repertoár operetu Emericha Kalmána, *Vévodkyně z Chicaga* „s výborným hereckým obsazením, skvělou kostýmní

⁴⁴⁷ Milča Mayerová Isabella na rozcestí. *Archiv Národního divadla* [online]. [cit. 2017-04-27]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=Inscenace.aspx&sz=0&ic=1416&abc=0&pn=256affcc-f002-2000-15af-c913k3315dpc>

⁴⁴⁸ Národní listy, 23. 12. 1923, str. 4

⁴⁴⁹ Národní Listy, 12. 10. 1932, str. 4

⁴⁵⁰ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 5, str. 45

⁴⁵¹ Národní listy, 14. 11. 1926, str. 9

⁴⁵² Taneční Revue, 1924, ročník I, str. 12

výpravou i dobrým humorem" ⁴⁵³. Aranžmá tanečních a baletních čísel, „jež jsou v představení čteně zastoupená“, se ujala baletní mistryně Marta Aubrechtová, která byla ve 30. letech vyhledávanou choreografkou pražských operet a revuálních scén a nacvičila je s žáky své baletní školy. Z osmnácti baletních čísel, která škola předvedla, vynikala „evoluce malých princů s loutkami, andělské girls a čardáše.“⁴⁵⁴

Nové německé divadlo

V inscenacích Nového německého divadla vystupovaly převážně školy německých pedagožek, které byly členkami jeho baletního souboru, v divadle příležitostně vystupovaly nebo s ním nějak spolupracovaly.

Grett Eppingerová se v sezoně 1924/25 choreograficky podílela na inscenaci opery *Orfeus a Eurydika* Christopa Wilibalda Glucka, uvedené v pražském Novém německém divadle a pohybový chor tvořily žáčky její soukromé školy.⁴⁵⁵

Další pražská tanečnice a pedagožka Claire Königsfeldová Neumannová vytvořila v sezoně 1928/29 choreografii tanců do operety Emericha Kalmana *Vévodkyně z Chicaga*, kde kromě členek baletního souboru tančily i žáčky její školy.⁴⁵⁶

Mizzi Zamara vytvořila choreografii k vánoční pohádce *Max und Moritz*, ve které také 23. 12. 1928 vystoupily žáčky její školy.⁴⁵⁷

Další akcí, na níž se na scéně Nového německého divadla kromě souboru podíleli i žáci tanečních škol, bylo uvedení oratoria *Joshua* Georga Fridricha Händela 12.6., 19.6. a 23.6.1934 zde vystoupily žáčky školy tance a gymnastiky baletního mistra Petra Schorka⁴⁵⁸, školy Bertl Sommerové-Kalmanové (Pražská

⁴⁵³ Taneční revue 1928, ročník IV, číslo 12, prosinec, str. 148

⁴⁵⁴ Taneční revue 1928, ročník IV, číslo 12, prosinec, str. 148

⁴⁵⁵ GREMLICOVÁ, Dorota. *Taneční umění Nového německého divadla v Praze (1888-1938)*. Praha: Státní opera, 2002. ISBN 80-238-8488-3. str. 113

⁴⁵⁶ GREMLICOVÁ, Dorota. *Taneční umění Nového německého divadla v Praze (1888-1938)*. Praha: Státní opera, 2002. ISBN 80-238-8488-3. str. 118

⁴⁵⁷ GREMLICOVÁ, Dorota. *Taneční umění Nového německého divadla v Praze (1888-1938)*. Praha: Státní opera, 2002. ISBN 80-238-8488-3. str. 118

⁴⁵⁸ GREMLICOVÁ, Dorota. *Taneční umění Nového německého divadla v Praze (1888-1938)*. Praha: Státní opera, 2002. ISBN 80-238-8488-3. Str. 105

škola Hellerau-Laxenbourg), Milči Mayerové, Německé hudební akademie a Německého tělovýchovného spolku.⁴⁵⁹

Nové německé divadlo⁴⁶⁰ uvedlo 7. 6. 1935 baletní pohádkové představení *Pohádky 365 dnů Jaro, Léto, Podzim, Zima s prostnou, balety a tanci*. V představení s rytmičným aranžmá Niny Gordon Mládkové vystoupily i žáci její baletní školy.⁴⁶¹

Divadlo Akropolis

Žáci baletní školy Mary Carenové vystoupili 31. 3. 1928 v *Pohádce o krásné motýlince*⁴⁶² a 14. 12. 1928 v pohádce *Kouzlo vánočního stromku* divadle Akropolis.⁴⁶³

⁴⁵⁹ GREMLICOVÁ, Dorota. *Taneční umění Nového německého divadla v Praze (1888-1938)*. Praha: Státní opera, 2002. ISBN 80-238-8488-3. Str. 121

⁴⁶⁰ Václavské nám. Stýblova passage.

⁴⁶¹ Národní politika, 6. 6. 1935, str. 4

⁴⁶² Národní politika, 31. 3. 1928, str. 11

⁴⁶³ Národní politika, 14. 12. 1928, str. 10

12 Účinkování tanečních škol na Mikulášských akcích

Oblíbenou zábavou Pražanů v předvánoční době byly mikulášské akce pořádané nejrůznějšími organizacemi, profesními nebo jinými spolky. Tři příklady, které uvádím, mají společné mikulášské téma, ale různé pořadatele. František Bubla uspořádal společenskou akci s kulturním programem. Bohumila Müllnerová připravila odpolední dětské mikulášské představení, spojené s rozdáváním dárků a v případě Reprezentačního Mikuláše filmového herectva se jednalo o tradiční akci, na které dostaly možnost vystoupit tři pražské taneční školy.

Mikulášský večírek Bublovy baletní školy

František Bubla uspořádal 5. prosince 1932 baletní večírek, který se konal v prostorách Národní kavárny v Praze a byl inzerován již jako v pořadí čtvrtý. Kromě jeho žaček Ulily Gorské (*Čardáš*), M. Simanové (*Slovácký tanec*), B. Novákové (*Excentrické číslo a Akrobacie*) bylo do dalšího dílu programu zařazeno účinkování profesionálních umělců, M. Franková, členka Tylova divadla zazpívala píseň *Vlny Orinoka*, Max Bedřich Václav Stýblo⁴⁶⁴ recitoval básně. Dále byly součástí programu různé taneční hry, tombola, atd. Nejednalo se o vystoupení baletní školy jako takové, ale společenskou akci komerčního charakteru. Zařazena byla také baletní čísla a vložky i z oblastí hudebního a dramatického umění.⁴⁶⁵

Mikuláš školy Bohumily Müllnerové

Mikulášské představení uspořádala 3. 12. 1933 Bohumila Müllnerová v paláci Bajkal v Dejvicích. V první části představení byly zařazeny ukázky školního sborového cvičení nejmenších dětí a pokročilejší se předvedly na špičkách. Druhá a třetí část patřila sólovým tancům žáků a žaček různých oddělení. Dospělé tanečnice dostaly příležitost v charakterních tancích a na závěr vyvrcholilo velké finále všech žáků, po němž Mikuláš, kterého zahrála Bohumila Müllerová, společně s andělem a čertem rozdávali dětem dárky⁴⁶⁶.

⁴⁶⁴ Max Bedřich Stýblo. *Badatelna.eu* [online]. [cit. 2017-04-24]. Dostupné z: <http://www.badatelna.eu/fond/5235>

⁴⁶⁵ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 8

⁴⁶⁶ Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 8

Reprezentační Mikuláš filmového herectva

Jednou ze společenských akcí, na kterých vystupovalo současně několik pražských baletních škol, byl „*Reprezentační Mikuláš filmového herectva*“ pořádaný organizací Československého filmového herectva dne 1. 11. 1926 na Slovanském ostrově. V programu vystoupily „*nejlepší baletní školy*“ mistra Remislava Remislavského, Akademie rytmického a baletního umění Štěpánky Klimešové a baletní škola Marie Máchové. Školy „*byly zastoupeny svým nejlepším žactvem*“ a program obohatilo i vystoupení bývalé primabaleríny Slovenského národního divadla Tamar Corpony.⁴⁶⁷

⁴⁶⁷ Taneční revue, 1926, str. 40

13 Představení komerčního charakteru – pohádky

Baletní a taneční školy občas vystupovaly i v ryze komerčních akcích bez ohledu na jejich uměleckou úroveň. Jedná se například o dětská představení v Osvobozeném divadle s Kašpárkem – Vojtou Mertenem^{468 469}. Taneční revue věnovala na svých stránkách značný prostor vystoupením tanečních a baletních škol, ale o jejich účinkování v představeních tohoto typu neinformovala. O jejich existenci se dozvídáme z Národních listů a Národní politiky. Postava Kašpárka se těšila ve své době u dětského diváka nebývalé popularitě, ale Mertenovy výstupy se vyznačovaly „značnou podbízivostí, útokem na city, trivialitami, primitivními efekty, laciností, dvojsmysly, obhroublostí a vulgarismy.“⁴⁷⁰ Divadlo cílilo především na jednoduššího diváka a v žádném případě si nedělalo ambice na pozvednutí úrovně dětské divadelní scény. Merten na svých představeních rozdával dárky⁴⁷¹, které mu dodávaly z reklamních důvodů různé firmy. Reklamu dovedl umně vpašovat i do svých skečů. Jedna z pamětnic na internetovém blogu vzpomíná, že „Kašpárek byl věčně ožralý.“⁴⁷² Tato „dětská“ představení Merten hrál vždy ve středu a v sobotu odpoledne a v neděli dopoledne. Můžeme tedy předpokládat, že děti baletních škol vystupovaly pravidelně 3x v týdnu v příslušném titulu.

Škola Štěpánky Klimešové-Polákové vystoupila 25. 10. 1928 v dětském pohádkovém představení na oslavu 10. výročí Československé republiky. V pohádce o třech jednáních od Františka Laška⁴⁷³ *Jak Kašpárek zachránil vlast* žačky předvedly apoteosu *Hold dětí presidentu republiky*.⁴⁷⁴ *Dětská beseda* se konala 9. 2. 1929 ve Velkém sále paláce Lucerna, kde vystoupil Kašpárek Merten s celou svojí družinou a rytmické tance předvedla škola Štěpánky Klimešové-

⁴⁶⁸ PAVIS, Patrice. *Divadelní slovník: [slovník divadelních pojmů]*. Praha: Divadelní ústav, 2003. ISBN 80-7008-157-0. STR 261

⁴⁶⁹ *Vojta Merten: biografie* [online]. [cit. 2017-01-22]. Dostupné z: <http://www.csfd.cz/tvurce/28382-vojta-merten/?biography=17669>

⁴⁷⁰ PAVIS, Patrice. *Divadelní slovník: [slovník divadelních pojmů]*. Praha: Divadelní ústav, 2003. ISBN 80-7008-157-0. STR 261

⁴⁷¹ Na jednom ze svých představení rozdál 1000 zmrzlin a 500 balonků, tombola pro matky o cestovní kufr (4. 6. 1929 Národní politika)

⁴⁷² *Kašpárek Vojta Merten* [online]. [cit. 2017-01-22]. Dostupné z: <http://alenaludvikova.blog.cz/1001/kasperek-vojta-merten>

⁴⁷³ František Lašek. <https://cs.wikipedia.org> [online]. [cit. 2017-04-24]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ek_La%C5%A1ek

⁴⁷⁴ Národní politika 25. 10. 1928 str. 5?

Polákové. Dále zahrála hudba 28. pěšího vojenského pluku a jazz orchestr divadla Rokoko.⁴⁷⁵ Její škola vystoupila 14. 4. 1929 v Paláci Radio a Kašpárek Merten sliboval, že po konci představení „rozdá 1000 buřtů a 1000 housek.“⁴⁷⁶ V Paláci Rádio vystupovala škola také v druhém jednání pohádky *Kašpárek v čertově hradě* 22. 9. 1929.⁴⁷⁷ Na pořadu slavnostního dětského představení v Osvobozeném divadle 5. 3. 1930 byla pohádka *Kašpárek chce příklad dát, jak máš vlast svou milovat* a žačky na závěr zatančily číslo pojmenované *Hold prezidentovi republiky*.⁴⁷⁸

Žákyně baletní školy Marie Máchové zatančily 15. 11. 1930 baletní vložky v pohádce *Jak Kašpárek chytil strašidlo v Braníku*.⁴⁷⁹ Podílely se také na představeních 28. 11. 1930 a 29. 11. 1930 v pohádce *Jak Kašpárek světem chodil, hrad od duchů osvobodil*.⁴⁸⁰

Pravidelné zahájení dětských představení v divadelní sezoně 1935/36 s Kašpárkem Vojtou Mertenem inzerovalo 15. 9. 1935 divadlo Malá opereta. Představení se konala vždy ve středu a v neděli od 4 hodin odpoledne za spoluúčasti žaček baletní školy Marty Aubrechtové a celého souboru a orchestru divadla.⁴⁸¹

Vzhledem k velké oblibě „kašpárkiád“ začali Mertenova vystoupení napodobovat i další interpreti jako Karel Smažík nebo Rudolf Nížkovský, který odehrál poslední pohádkové představení *To neznáte Kašpárka* v Malé operetě 26. 3. 1933 v rámci kterého předvedlo nové baletní vložky žactvo baletní školy Niny Gordon-Mládkové.

⁴⁷⁵ Národní politika, 9. 2. 1929, str.

⁴⁷⁶ Národní listy, 7. 4. 1929

⁴⁷⁷ Národní politika, 18. 9. 1929, str. 8

⁴⁷⁸ Národní politika, 3. 3. 1930, str. 3

⁴⁷⁹ Národní politika, 15. 11. 1930, str. 3

⁴⁸⁰ Národní politika, 28. 11. 1930, str. 4

⁴⁸¹ Národní listy, 15. 9. 1935, str. 4

14 Informační taneční večery v rámci Výstavy tanec v československém umění a fotografii v Mánesu

V roce 1934 vznikl Svaz Tanec-Rytmika-Gymnastika, (dále TRG), jehož členy byli pedagogové a majitelé tanečních škol různého zaměření a který pracoval na obdobné bázi jako velká Organizace koncesovaných tanečních mistrů (založena r. 1925) v oblasti společenského tance a výchovy nebo Svaz tanečních a baletních mistrů (zal. 1925). Také svaz TRG si kladl za cíle nejen hájit zájmy svých členů, ale i působit v oblasti zvyšování odborné a pedagogické úrovně. Někteří pedagogové⁴⁸³ tanečních a baletních škol byly členy svazu Tanečních a baletních mistrů, přesto, že ne zcela vyhovoval specifické této oblasti tanečního školství.

V roce 1936 na sebe Svaz upozornil chystanou výstavou Tanec v československém umění a fotografii, která se uskutečnila ve dnech 10. 1. až 2. 2. ve výstavní síni Mánes a jejíž součástí byly i čtyři informační taneční večery. Dalo by se říci, že se jednalo o dvě na sebe navazující a vzájemně se doplňující akce.

Podařilo se mi dohledat asi jediný existující výtisk sborníku vydaného při příležitosti výstavy⁴⁸⁴. Dalším z pramenů o exponátech výstavy tak je kromě článku Niké Joe Honsové (viz. níže) krátký popis v knize Emanuela Siblíka, ve kterém vyjmenovává autory děl na výstavě. Ze sochařů uvádí Jana Štursu, Josefa Mařatku, Jakuba Obrovského, Ladislava Beneše, Josefa Jiříkovského, Otakara Španiela, Bedřicha Štefana. Některé kresby pak také pocházely od Jana Štursy, Josefa Mařatky, Ladislava Beneše, Antonína Procházky, Josefa Haška a Hugo Bottingera. Antonín Landa vystavoval črty tužkou, Vítězslav Mašek perokresby a Karel Svolinský skici a kompozice. Z malířů se zúčastnil i Viktor Stretti, Věra Jičínská Běla Kašparová a s humornými kresbami Zdenka Mašková. Za vrchol výstavy Emanuel Siblík označuje „Stojící baletku“ od Rudolfa

⁴⁸² Národní listy, 30. 1. 1936, str. 5

⁴⁸³ Členy byli například Štěpánka Klimešová-Poláková, Marie Máchová, Valy Katzová, J. Hladík, R. Semanová.

⁴⁸⁴ *Informační systém abART - full verze: Tanec v čl. umění výtvarném a ve fotografii* [online]. [cit. 2017-03-25]. Dostupné z: <http://abart-full.artarchiv.cz/dokumenty.php?Fvazba=umisteni&IDdokumentu=137971>

Kremličky. Dále se presentovali architekti Antonín Heythum, Bedřich Feuerstein, Konrad Wachsmann, František Zelenka a Josef Hofmann se svými kostýmními návrhy a plakáty. Návštěvník mohl vidět také kresby zobrazující tanečnice Milču Mayerovou, Ervíru Kupferové, Jarmilu Kröschlovou. Hojně zastoupení fotografie zachycovaly „baleríny Královského českého zemského divadla v Praze a následovaly Zemské divadlo v Brně, Národní divadlo v Bratislavě a některé naše baleríny na vídeňských scénách“.⁴⁸⁵ Další oddělení bylo věnováno fotografiím význačných tanečních škol a jejich sólistů od Václava Jírů, Jana Lukase a Karla Hájka. Jako zajímavost lze zmínit, že některé fotografie byly uváděny jako značně zvětšené nebo dokonce v životní velikosti.⁴⁸⁶

Rovněž je zajímavé, že součástí byly i dětské kresby a lze tedy předpokládat, že autory byly děti, které se aktivně tanci věnovaly v některé z pražských tanečních škol⁴⁸⁶.)

Jiný pohled nabízí Niké Joe Honsová, jež si také ve třech z večerů sama zatančila, což jí však nikterak nebránilo, aby na tolik vychvalovaném projektu „nenechala nit suchou“. Přiznávala sice akci dokumentační a informační hodnotu a význam, ale zároveň kritiky dodávala:

„Výstava, kterou jsme se v Mánesu pracně prokousali, se podobá spíše chlubné kořisti samouka cestovatele, který vykládá náhodně získané trofeje. Těžko tu najít klíč a řád, podle kterého se postupovalo, neobjevíte. Zjevně se lepilo, rámovalo a věšelo bez výběru a hodnocení. Vše možné vedle všeho možného. Na kousek baletu a duncanismu navazuje chaoticky bez ladu a skladu to, co vytvořilo tak zvané moderní pohybové umění posledních let. Jsou tu také krasobruslařské evoluce, snímky z přístavišť blízkých moří, dívky v národním kroji na polní cestě a vy se marně snažíte pochopit, jak to souvisí s tancem. Ve vitrínách je namátkou několik knih naší literatury o tanci. Několik kostýmů a plakátů, figurky z tažného skla a porcelánu, něco plastik, návrhy na kostýmy a dekorace.“⁴⁸⁷

⁴⁸⁵ SIBLÍK, Emanuel. *Tanec mimo nás i v nás: historické poznatky a estetické soudy*. Praha: Václav Petr, 1937, str. 160

⁴⁸⁶ SIBLÍK, Emanuel. *Tanec mimo nás i v nás: historické poznatky a estetické soudy*. Praha: Václav Petr, 1937, str. 158-162

⁴⁸⁷ Národní listy, 26. 1. 1926, str. 10

O programu I. a IV. večera se Emanuel Siblík ve své knize *Tanec mimo nás i v nás* rozepisuje celkem podrobně, ale II. a III. večera věnovaného tanci sólovému a tanci skupinovému a pantomimě se dotýká pouze velmi letmo, aniž by uvedl zastoupené školy, co tančily a na jakou hudbu. Kritiky II. a III. představení uveřejnily na svých stránkách noviny *Národní listy* a *Národní politika*.

Protože se jednalo o čtyři taneční večery, z nichž každý byl věnován jinému zaměření (I. večer cílil na pedagogiku známých směrů, II. byl zaměřen k sólovému tanci, III. skupinovému tanci a pantomimám a IV. večer společenskému tanci a humoru), očekával bych, že jeden z večerů bude věnován baletnímu umění. Takto byly všechny taneční večery, na rozdíl od výstavy samé, věnovány pouze moderním směrům. Pokud bylo vystoupení Jelizavety Nikolské, jakožto představitelky ruské baletní školy, koncipováno jako určitá protiváha v konfrontaci různých směrů v tanci, můžeme si klást otázku, proč nedostala prostor i některá z bývalých primabalerín nebo baletních mistrů Národního divadla se svými žáky. Možná pořadatelé vsadili na renomé a popularitu Jelizavety Nikolské.

„*I. informační taneční večer*“, se uskutečnil již 9. ledna od 20 hodin, tedy v předvečer zahájení výstavy. Helena Vojáčková prezentovala na večeru metodu Bess Mensendieckové, Anna Dubská zastupovala směr jacques-dalcrozeovský. Dále se předvedl sokolský rytmický tělocvik s doplňujícím slovem B. Holečkové, která tu též prezentovala výsledky své školy. Školu Elisabeth Duncanové zastoupila Jarmila Jeřábková, a v přímém protikladu k ní bylo vystoupení Jelizavety Nikolské a jejich žáků. Labanovu školu prezentovala Milča Mayerová. Žačky A. Stránské nepodaly v porovnání s ostatními srovnatelný výkon a celkově působily nedostatečně vyškoleně. Jarmila Kröschlová předvedla divákům tanec vycházející z vlastní metody kombinující jednotlivé prvky melodramu.⁴⁸⁸⁴⁸⁹

Oficiálně výstavu zahájil 10. ledna svým projevem předseda Svazu výtvarných umělců architekt Josef Gočár a předseda svazu TRG. Dr. Emanuel Siblík. Denní tisk informoval o konání výstavy se čtrnácti denním předstihem, vstupenky bylo

⁴⁸⁸ SIBLÍK, Emanuel. *Tanec mimo nás i v nás : historické poznatky a estetické soudy*. Praha: Václav Petr, 1937. 361 s · foto. Str. 160

⁴⁸⁹ *Národní listy*, 5. 1. 1936, str. 11

možno koupit přímo v pokladně Mánesu. Předplatné na čtyři večery činilo za sedadlo 28 Kč, místo k stání bylo možné pořídít za 10 Kč.⁴⁹⁰

O úspěch „II. Informačního večera“ 16. ledna se zasloužily sólistky i žačky pražských škol v pohybových studiích podle různých tanečních směrů. Opět se setkáváme se stejnými jmény jako ve večeru předchozím: jmenovitě tanečnice, Míra Holzbachová, Niké Honsová, Irena Lexová, Jožka Šaršeová, Jarmila Jeřábková, Jarka Gogelová, Jelizaveta Nikolská a Milča Mayerová (směr labanovský) se svými žačkami Lídou Myšákovou, L. Maškovou, Ernstovou a Zdenou Langrovou.⁴⁹¹ Milča Mayerová v efektním Wachsmannově kostýmu zatančila Debussyho *Náladu*, která byla jedním z nejlepších tanců večera, její žačka Lída Myšáková surrealistickou studii foxtrotu *Caselly*. L. Mašková⁴⁹² předvedla labanovsky laděný tanec od Paula Hindemitha a Zdena Langrová temperamentní *Capriccio* Daria Milhauda. Ernstová se představila s taneční studií na hudbu Isaaca Albenize.

Míra Holzbachová podala působivý výkon ve studii Dvořákova *Slovanského tance* č. 8. Niké Honsová nabídla publiku dvě studie, *La Siesti* od Gromla a *Elegie* od Vasilije Sergejoviče Kalinikova.

Podání Ireny Lexové v *Náladách* Fritachových bylo výrazově výstižné, ale Dvořákův *Slovanský tanec* prý spíše připomínal projev atletický.

Jožka Šaršeová se pokusila „o nejvyšší umění v tanci – o tanec bez hudby V samotě. Výrazově nesporný velký talent herecký pomáhá k zdařilé studii.“⁴⁹³

Jarmila Jeřábková zatančila Dvořákův valčík, Luixová *Romanci* od Petra Ilijiče Čajkovského a Jarka Gogelová *Fantasii d moll*.

I závěr druhého večera patřil klasickému baletnímu umění Jelizavety Nikolské, jejíž tanec se vymykal koncepci večera. Přesto, že „jeviště nemohlo být vhodně upraveno pro špičkový tanec“, předvedla bravurní *Pizzicato* a dvě variace na Chopinovu *Mazurku*.

„III. Informačnímu večeru“ 23. ledna předcházela přednáška dr. Emanuela Siblíka „Tanec skupinový a pantomimy“. Na večeru samém se předvedly dámy Vlasta Slavjanská, Niké Honsová, Jarmila Jeřábková, Jarka Gogelová, Míra

⁴⁹⁰ Národní listy, 5. 1. 1936, str. 11

⁴⁹¹ Národní listy, 21. 1. 1936, str. 5

⁴⁹² Bohužel se o ní nepodařilo zjistit nic dalšího

⁴⁹³ Národní listy, 21. 1. 1936, str. 5

Holzbachová, Irena Lexová, Jarmila Kröschlová, Jelizaveta Nikolská, Milča Mayerová.⁴⁹⁴ Opět stejné školy jako během prvního a druhého večera, ke kterým se připojila Jarmila Kröschlová. Milča Mayerová tentokrát vsadila na hudbu českých skladatelů a její skupina zatančila s nádechem expresionismu tři Smetanovy české polky a Dvořákova *Furianta*. Efektní rámeček vystoupení podtrhly opět kostýmy od A. Wachsmanna, stejně jako během druhého večera. Dále „Skupina Slavjanské zaujala rovněž své stanovisko k lidovému tanci, které podala jako tvarosloví národního tance a skupina Jeřábkové zůstala věrna impresionismu. Skupina Lexové podala tentokrát Dvořákův *Slovanský tanec* č. 7 v poměru k jeho zpěvnosti daleko lépe, nezůstávajíc jen na výrazu lyricko-dynamických pasáží.“⁴⁹⁵

Jelizaveta Nikolská, v roli „charakterově-výrazového Řeka“, spolu se svými žačkami potěšila diváky čtyřmi temperamentními lidovými tanci. Rozmarným příběhem z *Karnevalové noci* se prezentovala „taneční čtyřka pražského Nového německého divadla“. Skupina Míry Holzbachové zatančila expresionisticky laděnou filosofickou maškarádu na hudbu Josefa Stanislava a libreto F. Němce a F. Spitzera *Hlasy tajgy*. Nejvíce pozornosti věnovala kritika vystoupení Jarmily Kröschlové: „Nový směr, jehož prvá výtečná interpretka je pí Jarmila Kröschlová. Zde postoupil vývoj, možno říci, vyrostl. Práce pí Jarmily Kröschlové je přísná a doslovně vzato, probírána do nejpodrobnějších detailů. V posledním případě uvádím uskutečnění její ideje, spojit kulturu slova s kulturou pohybu.“

Pochvalu za rostoucí úroveň své práce si vysloužila i Niké Honsová. „Za prostého doprovodu bicích nástrojů, které čistě vyzněly, ukázaly tři žačky pokus o prostý názor, že rytmus pohybů těla slučuje i zvuk zcela primitivních nástrojů v harmonický celek.“

Poslední „IV. informační večer“ byl zaměřen na humor a poskytl především ukázky „taneční grotesky“. Z hostů na večeru vystoupila Jednota slovanských žen., Lidový kolektiv pod vedením Míry Holzbachové. Se společenskými tanci se předvedli František Novotný a Anuše Romlerová se Slow foxem a Quick steppem.⁴⁸⁶

Další podobná výstava pořádaná Svazem Tanec-Rytmika-Gymnastika ve spolupráci se Svazem československého díla, proběhla v březnu 1938 pod

⁴⁹⁴ Národní politika, 22. 1. 1936, str. 6

⁴⁹⁵ Národní listy, 30. 1. 1936, str. 5

názvem „Výstava tanečního umění“ a to v domě Uměleckého průmyslu na Národní třídě č. 36. Otevřena byla denně od 10 do 20 hodin. Dne 18. 3. 1938 proběhla přednáška dirigenta Šímy s ukázkami školy Milči Mayerové a Lídy Myšákové, 19.3 se předvedla škola Jelizavety Nikolské s pásmem „*Lidové motivy taneční v jevištní úpravě*“. Výstava byla ukončena 20.3.⁴⁹⁶

⁴⁹⁶ Národní listy, 18. 3. 1938, str. 2

15 Závěr

Téma této práce - Spektrum a síť uměleckých tanečních škol v Praze mezi válkami - nebylo zatím souhrnně zpracovááno. Jako podklady mi sloužila dobová periodika, archivní materiály z Archivu hlavního města Prahy, odborné publikace i kvalifikační práce věnující se osobnostem, jichž se mnou zpracovávaná problematika dotýká. V práci jsem se snažil, zejména zařazením mnoha konkrétních příkladů a citací dobových materiálů, ukázat vznik a působení těchto škol, to, jak se presentovaly na veřejnosti. Kapitulu o metodice jsem rozdělil podle zaměření na školy klasického, společenského a výrazového tance. Kapitola pokračuje ukázkou specifik, jimiž se jednotlivé školy presentovaly. Kapitola o geografické lokaci sídel škol vychází především z nalezené inzerce v denním tisku. Zde je nutno zmínit, že množství získaných informací o jednotlivých školách je poněkud nevyvážené a jsou i školy, o jejichž lokalizaci nevíme téměř nic. Přesto můžeme říci, že největší množství škol se koncentrovalo v centru Prahy na Starém Městě a zejména na Novém Městě, kde v té době probíhala rozsáhlá výstavba. Dokumentuji ale i školy působící spíše v okrajových částech Prahy, kde se napojovaly na činnost dalších místních sportovních a společenských organizací. Podobná situace s informacemi je i v další kapitole, která se věnuje termínům výuky. Některé školy rozsáhle inzerovaly, jiné se nepodařilo dohledat vůbec. Inzeráty nám ukazují, ve kterých dnech byly podávány informace. Z těchto časových údajů lze usuzovat i na čas kdy probíhala výuka. Kapitola o školním a kurzovním je co do množství nalezených materiálů ještě chudší, neboť jen menší část škol tyto údaje uváděla v inzerátech a mnohdy odkazovala na ústní informace podávané většinou v místě školy. Přesto se jakýsi základní obraz o této problematice podařilo vytvořit. Zařadil jsem i kapitolu, která poukazuje na společenské aspekty výkonu taneční profese u žen. Kapitola věnovaná věkovému rozpětí dětí ve školách a zastoupení chlapců čerpá jednak z inzerce a jednak z kritik jednotlivých vystoupení. Kapitola věnovaná představením škol vychází převážně z recenzí v dobovém tisku. U škol zaměřených spíše na klasický tanec dělím vystoupení podle obsahu na pohádky, v nichž často našly uplatnění i nejmenší žáci, matiné, vystoupení se zaměřením na klasický balet či komponované večery. Další skupina vystoupení zahrnuje školy věnující se moderním formám tance.

Další část práce je věnována presentaci škol vystoupeními na společenských čajích, které sloužily současně jako výborná propagace škol. Následující kapitola se věnuje účinkování tanečních škol na akcích pražských spolků, z nichž nejaktivnější byly ženské spolky. Nejužší spolupráce byla patrně mezi školami a místními organizacemi Sokola. Zde školy vystupovaly i na velkých celostátních akcích, jakými byly sokolské slety v Praze. Žáci škol účinkovali i v divadelních inscenacích kamenných divadel. Toto účinkování bylo často spojeno s profesním působením vedoucího školy v daném divadle. Žáci škol však účinkovali i na velmi populárních Mikulášských akcích. V další kapitole se věnuji doloženým pohádkovým představením komerčního charakteru. Závěrečná kapitola se věnuje účasti škol na tanečních večerech v rámci Výstavy tanec v československém umění a fotografii v Mánesu. Jde o v literatuře často zmiňovanou akci, ke které se podařilo dohledat dosud nepublikované materiály. Některé školy působily patrně jen krátce, nepřitahovaly pozornost tištěných medií, a proto jsou stopy jejich činnosti jen velmi kusé. Přestože bylo při přípravě práce zpracováno velké množství dobových pramenů, práce nemohla, a ani si nekladla za cíl, zpracovat veškeré dostupné materiály.

V další práci by bylo možné zpracovat další periodika, pokusit se získat i obrazové materiály například z obrázkových časopisů, rozšířit pátrání i do archivů státních institucí, které prováděly povolování a schvalování činnosti těchto škol, upřesnit údaje z policejních přihlášek. Časově by bylo možné rozšířit pátrání i na dobu před vznikem samostatného Československa, kde již výzkum nekomplikují pravidla autorského zákona a zákona na ochranu osobních údajů. Další možnosti pro výzkum vidím v Archivu Národního muzea a Státního oblastního archivu v Praze. Bližší informace do spolupráce škol se sokolskou obcí by bylo možné dohledat ve fondech Sokola Dejvice a Sokola Smíchov. Rád bych také práci doplnil o aspekt orální historie a vyzpovídal žijící pamětníky.

16 Prameny a literatura

16.1 Archivní fondy

Fond archiv Svaz učitelů tance v Praze, NAD 697, Archiv hlavního města Prahy

Fond archiv svaz tanec rytmika gymnastika, SK XI/1036 , Archiv hlavního města Prahy

Fond archiv školy Elizabeth Duncanové, NAD 1078, Archiv hlavního města Prahy

16.2 Knihy

BLÁHOVÁ, Eliška. *Pohyb, rytmus, výraz.: příručka pro učitele rytmiky*. V Brně: Vesna, [1928. 168 s., obr. příl. ISBN (Váz · il.)

CVEKLOVÁ, Bohumíra. *Vzpomínky na Jarmilu Kröschlovou: jedenáct dopisů Libuše*. Praha: NIPOS-ARTAMA Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2008. Pohyb. ISBN 978-80-7068-218-0.

KLOUBKOVÁ, Ivana. *Výrazový tanec v ČSR: Praha , Brno (1918-1945)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989.

GREMLICOVÁ, Dorota. *Taneční umění Nového německého divadla v Praze (1888-1938)*. Praha: Státní opera, 2002. ISBN 80-238-8488-3.

Nosková, Jana: „Proč to vyprávíme.“ První polovina 20. století v písemných vzpomínkách německých obyvatel Brna. Brno: Etnologický ústav AV ČR – Pracoviště Brno; Statutární město Brno – Archiv města Brna 2016, s. 525.

PAVIS, Patrice. *Divadelní slovník: [slovník divadelních pojmů]*. Praha: Divadelní ústav, 2003. ISBN 80-7008-157-0.

SIBLÍK, Emanuel. *Tanec mimo nás i v nás : historické poznatky a estetické soudy*. Praha: Václav Petr, 1937. 361 s · foto.

SOBOTKOVÁ, Naděžda a Alena ŠLOUFOVÁ. *Národní divadlo? Alfa i omega mého života!*. V Praze: Sabongui Production, 2013. ISBN 9788026043713.

HOLEŇOVÁ, Jana, ed. *Český taneční slovník: tanec, balet, pantomima*. Praha: Divadelní ústav, 2001. ISBN 80-7008-112-0.

VAŠUT, Vladimír. *Saša Machov*. 1986. Praha: Panorama, 1986. Str. 13

16.3 Vysokoškolské kvalifikační práce

BARTOŠ, Josef. *Konference čs. tanečních umělců 1950 v kontextu dobové kultury a politiky*. Praha, 2015. Bakalářská práce. HAMU. Vedoucí práce Dorota Gremlicová

BEKOVÁ, Dorota. *Německá taneční kultura v Praze 1918-1939*. Praha, 1989. Diplomová práce. HAMU. Vedoucí práce Božena Brodská.

BEKOVÁ, Dorota. *Tanec v Novém německém divadle 1918-1944*. Praha, 1989. Seminární práce. HAMU.

BENEŠ, Ladislav. *Soukromé taneční školy v Praze v letech 1918-1945*. Praha, 2015. Seminární práce. HAMU. Vedoucí práce Dorota Gremlicová.

DURCZAKOVÁ, Kristina. *TANEČNÍ PUBLICISTIKA V ČECHÁCH 1925-1939*. Praha, 1989. Bakalářská práce. HAMU. Vedoucí práce Dorota Gremlicová

FRITSCHEROVÁ, Zuzana. *Základní umělecké školy v systému vzdělávání v ČR – taneční obor*. Brno, 2013. Diplomová práce. HAMU. Vedoucí práce Jana Leopoldová.

HANNICHOVÁ, Ivana. *Profesní sdružení tanečníků*. Praha, 2011. Bakalářská práce. HAMU. Vedoucí práce. Dorota Gremlicová

KABELOVÁ, Naděžda. *Významné české pedagogické osobnosti klasického tance*. Praha, 2013. Diplomová práce. HAMU. Vedoucí práce Dorota Gremlicová

KAZÁROVÁ, Helena. *Jaroslav Hladík*. Praha. Seminární práce. HAMU.

KACIÁNOVÁ, Veronika. *Taneční dění na scéně Městského divadla na Královských Vinohradech v letech 1919 až 1937*. Praha, 2005. Seminární práce. HAMU. Vedoucí práce Dorota Gremlicová.

KOCOURKOVÁ, Lucie. *Kritik Emanuel Siblík, osobnost a dílo*. Praha, 2013.

Bakalářská práce. HAMU. Vedoucí práce Dorota Gremlicová

LIŠKA, Karel. *Baletní školy při divadlech*. Praha, 1977. Diplomová práce. HAMU.

Vedoucí práce Olga Pásková.

NEČASOVÁ, Natálie. *Helena Vojáčková, pedagožka zdravotní gymnastiky*. Praha,

2015. Bakalářská práce. HAMU. Vedoucí práce Dorota Gremlicová

PEŠÁKOVÁ, Kristýna. *Ženské spolky jako cesta k ženskému vzdělávání*. Brno,

2006. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Alena Schauerová.

POLERTO VÁ, Adéla. *Jelizaveta Nikolská*. Praha, 2012. Magisterská práce. HAMU.

Vedoucí práce Helena Kazárová

SVATOŠOVÁ, Martina. *Kultura Neslyšících*. Praha, 2009. Bakalářská práce.

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE Husitská teologická fakulta. Vedoucí práce Marie Dvorná

ŠMÍDOVÁ, Denisa. Interakce výtvarného a tanečního umění v meziválečném

Československu [online]. Brno, 2010 [cit. 2017-04-16]. Dostupné z:

<http://is.muni.cz/th/134747/ff_m/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Alena Pomajzlová.

ŠRINDLOVÁ, Eliška. *65 let katedry tance HAMU*. Praha, 2011. Bakalářská práce.

HAMU.

ZILVAROVÁ, Daniela. *PROFESE TANEČNÍHO MISTRA V ČECHÁCH VE 20.*

STOLETÍ. Praha, 2012. Magisterská práce. HAMU. Vedoucí práce Dorota Gremlicová

16.4 Periodika, sborníky

Časopis Divadlo 1926-27, Národní knihovna České republiky

Časopis Divadlo 1930-31, Národní knihovna České republiky

Časopis Divadlo 1932-33, Národní knihovna České republiky

Časopis Divadlo 1937-38, Národní knihovna České republiky

Český filmový zpravodaj 1938, Národní knihovna České republiky

Časopis Taneční Revue 1924-1933, 1935 HAMU

Lidové Noviny 1935-1940 , Národní knihovna České republiky

Národní Politika 1918,1924-1940, Národní knihovna České republiky

Národní listy 1922-1939, Národní knihovna České republiky

Pressa 1938,1944, Národní knihovna České republiky

Rozvoj 1931,1935 Národní knihovna České republiky

Rozpravy Aventina, 1926-1933, Národní knihovna České republiky

Svět ve filmu a obrazech 1933, Národní knihovna České republiky

16.5 Elektronické dostupné zdroje

Amaterskedivadlo.cz

Organizace: Národní jednota pošumavská. *Amaterskedivadlo.cz/* [online]. [cit. 2017-04-30]. Dostupné z:

<http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=organizace&id=126>

Badatelna.eu

Max Bedřich Stýblo. *Badatelna.eu* [online]. [cit. 2017-04-24]. Dostupné z:

<http://www.badatelna.eu/fond/5235>

Česko-Slovenská filmová databáze

Vojta Merten: biografie [online]. [cit. 2017-01-22]. Dostupné z:

<http://www.csfd.cz/tvurce/28382-vojta-merten/?biography=17669>

Divadelní noviny

Sbližování těla s duší Eva Kröschlová. In: *Divadelni-noviny.cz: Kulturní čtrnáctideník pro divadelníky a jejich diváky*. [online]. [cit. 2017-04-28]. Dostupné z: <http://www.divadelni-noviny.cz/sblizovani-tela-s-dusi-eva-kroschlova>)

E-archiv Národního divadla

Představení školy Jelizavety Nikolské: Naše srdce. *Online archiv ND* [online]. [cit. 2017-02-02]. Dostupné z: <http://archiv.narodnidivadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=Inscenace.aspx&ic=6079&pn=256affcc-f002-2000-15af-c913k3315dpc>

Gisella (Baletní škola J. Nikolské). *Online archiv ND* [online]. [cit. 2017-02-02]. Dostupné z: <http://archiv.narodnidivadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=Inscenace.aspx&ic=6029&pn=256affcc-f002-2000-15af-c913k3315dpc>

Jelizaveta Nikolská Sen noci svatojanské. *Archiv Národního divadla* [online]. [cit. 2017-04-27]. Dostupné z: <http://archiv.narodnidivadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=Umelec.aspx&ju=5005&pn=256affcc-f002-2000-15af-c913k3315dpc>

Škola klasického baletního umění Remislava Remislavského: Příhoda Harlekýnova. *Online archiv ND* [online]. [cit. 2017-02-02]. Dostupné z: <http://archiv.narodnidivadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=Inscenace.aspx&ic=5604&pn=256affcc-f002-2000-15af-c913k3315dpc>

Škola klasického baletního umění Remislava Remislavského: Poesie večera. *Online archiv ND* [online]. [cit. 2017-02-02]. Dostupné z: <http://archiv.narodnidivadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=Inscenace.aspx&ic=5605&pn=256affcc-f002-2000-15af-c913k3315dpc>

Balet pan Twardovsky. *Online archiv ND* [online]. [cit. 2017-02-02]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=Titul.aspx&ti=2093&pn=256affcc-f002-2000-15af-c913k3315dpc>

Miloslav Šťastný archiv ND. *Národní divadlo* [online]. [cit. 2017-03-13]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=Umelec.aspx&ju=5185&pn=256affcc-f002-2000-15af-c913k3315dpc>

Milča Mayerová Isabella na rozcestí. *Archiv Národního divadla* [online]. [cit. 2017-04-27]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=Inscenace.aspx&sz=0&ic=1416&abc=0&pn=256affcc-f002-2000-15af-c913k3315dpc>

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

Přednáška na FFUK „Výuka na Pražském ústavu pro hluchoněmé“ přilákala spoustu lidí. *Tiche zprávy* [online]. [cit. 2017-02-18]. Dostupné z: <http://www.tichezpravy.cz/prednaska-na-ffuk-vyuka-na-prazskem-ustavu-pro-hluchoneme-prilakala-spoustu-lidi/>

Informační systém abART

Informační systém abART - full verze: Tanec v čsl. umění výtvarném a ve fotografii [online]. [cit. 2017-03-25]. Dostupné z: <http://abart-full.artarchiv.cz/dokumenty.php?Fvazba=umisteni&IDdokumentu=137971>

Janáčkova akademie múzických umění v Brně

Divadelní fakulta Janáčkovy akademie múzických umění v Brně: Ateliér výchovné dramatiky Neslyšících. *JAMU* [online]. [cit. 2017-03-24]. Dostupné z: <http://difa.jamu.cz/obory-a-ateliery/atelier-vychovne-dramatiky-neslysicich.html>

Různé

Jarmila Kröschlová. *Http://tyrando.sweb.cz* [online]. [cit. 2017-04-28]. Dostupné z: <http://tyrando.sweb.cz/jarmilakroschlova.html>

Kašpárek Vojta Merten [online]. [cit. 2017-01-22]. Dostupné z: <http://alenaludvikova.blog.cz/1001/kasparek-vojta-merten>

Marta Aubrechtová. *Tomashradecky.cz* [online]. [cit. 2017-04-27]. Dostupné z: <http://www.tomashradecky.cz/Marta-Aubrechtova-.html>

Historie a budoucnost OD Kotva. *Fyi.cz* [online]. [cit. 2017-04-27]. Dostupné z: <http://www.fyi.cz/historie-a-budoucnost-od-kotva/>

Sokol

Sokol Dejvice - Fotogalerie. *Http://www.sokoldejvice.cz* [online]. [cit. 2017-04-28]. Dostupné z: <http://www.sokoldejvice.cz/o-nas/historie/fotografie>

Taneční aktuality

Zemřela Markéta Kyliánová. *Taneční aktuality* [online]. Praha, 2016 [cit. 2017-02-19]. Dostupné z: <http://www.tanecniaktuality.cz/zemrela-marketa-kylianova/>

Wikipedie

(Coventgarten. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2017-04-28]. Dostupné z: <https://de.wikipedia.org/wiki/Conventgarten>

František Lašek. *Https://cs.wikipedia.org* [online]. [cit. 2017-04-24]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ek_La%C5%A1ek

Hugo Boettinger. *Wikipedia.org* [online]. [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Hugo_Boettinger

Národní sjednocení. *Cs.wikipedia.org* [online]. [cit. 2017-04-30]. Dostupné z:
https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1rodn%C3%AD_sjednocen%C3%AD

Národní jednota severočeská. *Cs.wikipedia.org* [online]. [cit. 2017-04-30].
Dostupné z:
https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1rodn%C3%AD_jednota_severo%C4%8Desk%C3%A1

Národní jednoty. *Cs.wikipedia.org* [online]. [cit. 2017-04-30]. Dostupné z:
https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1rodn%C3%AD_jednoty

Ústřední matice školská. *Cs.wikipedia.org* [online]. [cit. 2017-04-30]. Dostupné z:
https://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%9Ast%C5%99edn%C3%AD_matice_%C5%A1kolsk%C3%A1

17 Přílohy

17.1 Tabulka metodika škol

pedagog	KT	M. Wiggmann	Jarmily Kreschlové	Dalroz	Vojáková	mensendiková	Laban	G. Palucy	Duncanová	moderní	step	akrobacie	krasobratři	sportovní TG	tělovýchovná G	TG	gymnastika	rytmická gymnastika	rytmika	umělecký tanec	charakterní tanec	meziplastika	excentrický tanec	LT	labanová notace	historické/ historické dobové	Skupinový tanec	retorika	voljbal	Ostatní
Auhreichtová Mlaza Bergmanová Sania	*																													
Bila Medí	*									společenské																				
Borovanský Etlard	*																													
Braun Robert	*																													
Březnová Ela	*																													
Bubla (Šerafín) František	*																													
Cerenová Máry	*																													
Čekánová Anna	*																													
Denková Anež	*																													
Dobromilová Marie (v. j. Machčiová, provdána 1. Celišová, 2. Zemanová)	* (TR+RU)																													
Dubská Anna	*																													
Duncanová Elisabeth	*																													
Friedländerová Běla	*																													
Fuchsova Lehnáská Ella	*																													
Fuchsova Milena Milka	*																													
Fuka Josef (Pl. Kaskovět. T. škole)	* PR +IT										podle F. Grippa, Potem a A. Graha ms																			
Gisarova Mirandla	*																													
Gentlerova Ena	Ruská škola																													
Gordon Mladkova Nina	*																													
Gartelová Marie Růžena	*																													
Greta Eppingerova	*																													
Gromelilova Anna-Milfya	* * na špičcech																													
Handlová Věra	*																													
Holubchová Miroslava	*																													
Hřánková Laurete	*																													
Chalupa	*																													
Jaroslav Hladík	*																													
Jeřábková Jarmila Judl J	*																													
Kalman-Palaff	*																													
Kamenář	*																													
Katzoval Václav	*																													

17.2 Tabulka geografické lokace škol

kdo	kdy	kde	zdroj	kde dnes
Marta Aubrechtová	30 léta	Palác U Nováků , Vodičkova 32, II. Schodiště, 5. poschodí		Vodičkova 30
	Od r. února 1935	U Myšáků, Vodičkova 31	Národní politika 3.2.1935 str. 10	Vodičkova 31
Senta Bergmanová	počátek 20. let	v Klimentská 20		Klimentská 20
	13.11.1931	PRAHA II., Klimentská 9. Telefon 658-10	rozvoj 13.11.1931 str 3	Klimentská 11 a 12/1235
		Praha I., Revoluční tř. Palác Kotva.	Rozvoj 6.9.1935 str 4	Revoluční 1
Eduard Borovanský	Otevřela se veřejnosti v září 1931	tělovýchovného ústavu Marathon, černá 7. Kolem	Národní politika 12.9.1931 str 6	Černá 9
	10 února 1932	škola zaniká		
Modí Bílá				
Robert Braun	Od r. 1935	koncesi pro soukromou baletní školu a vedl baletní školy při divadlech		
Ela Březinová				
Bubla Serafín František	15.10.1939	. Praha II Václavské nám. 4n	Národní listy 15.10.1939 str 12Bubla	Vác.n. 38 – viz inzerát Kabaret Rokoko Nár. Politika 27.2.1916 str 7
doložena	1926-1939 (1942)			
Mary Carenová	25.12..1925		Národní listy, 29.12.1925	
	14.9.1926	Jáma 5 - Budova Ženského spolku	Národní politika, 14.9.1926, str. 11	
	10.1928-12.1928			
Anna Dubská	1912-1918			
	29.9.1922	kurzy Spolku Dalcroz v Lobkovickém paláci na Hradčanech.	Nár listy 29.9.1922 str 1	
	1930		Rozpravy Aventina 1930-31, str 454	
Elisabeth Duncanová	22.6.1929		Pestý týden 22.6.1929 str 11	
	1931-1933	v ženské domě v ulici Ve smečkách x blažičková nejprve ve velkém sále YWCy – Žitná ul. 12. Později škola působila v Unitárii – palác Unitářů, Karlova 8.		Ve Smečkách 26 Žitná 12, pak Karlova 8
	1937		Lidové noviny 27.6.1937 str 3	
	15.10.1939	Praha Národní třída, Palác Metro.	Nár listy 15.10.1939 str 12	Národní třída 25
Greta Eppingerová	30 léta 1933	školu v revoluční ulici		
Běla Frielandrová		Holel AXA, YWCA		Na Poříčí 105
	1929	Praha II, Vodičkova ulice „U Nováků“ (vchod z Jámy) telefon 392-16“ (97/159	Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 10, strana 132	Vodičkova 30
		Masarykův studentský dům, Denisovo nábřeží	český deník 9.9.1934 str 4	Denisovo nábřeží 5, Plzeň
Lída Fridrichová				
Josef Fuchsa	1932	nová škola - PRAHA II., MĚŠTANSKA BESEDA"vladislava 20 (Kaskova taneční škola)	Taneční revue,1932,ročník VIII,číslo 5	Vladislava 20
Ella Fuchsová-Lehotská				
Milada Gavarová	9.5.1936		Český deník 9.5.1936 str 2	
Eva Geitlerová-Braunová	30 léta	Palác Roxy, Dlouhá třída č. 41		Dlouhá 33
	1930	zahájeno vyučování ve vzdušném divadelním sále JKT v Praze I,Anenské náměstí 4	Taneční revue,1930,ročník VI, číslo 12,	Anenské náměstí 5 /Divadlo Na zábradlí/
	1931	Plaác Roxy, praha I, dlouhá třída 41, II scvhodiště	(Taneční revue,1931,ročník VII,číslo 8,strana	Dlouhá 33
	15.10.1939	vyučování v Praze XIX v paláci Bajkal.	Národní listy 15.10.1939 str 12	Vítězné náměstí 4
Marie Růžena Gotliebová	od 30. let	vlastní školu		
		Pedagogicky působila 1946-1952 v dramatickém odd. Pražské konzervatoře		
Nina Gordon Mládková	1933		Národní politika 25.3.1933 str 4	
	1936	Římská 45, Praha XII	Národní politika 14.9.1936, str. 4	

kdo	kdy	kde	zdroj	kde dnes
Anna Gromwelová Mufová	6.6.1935		Národní politika 6.6.1935 str 4	
	5.2.1925			
	29.12.1926	Uranii v Praze VII.	Národní politika 29.12.1926 str8	* poblíž U uranie 16
	9 . 19 29	v paláci „Česká koruna“, Královské Vinohrady, koruní 32	Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 9, strana	Koruní 30 /dnes v budově Divadlo v Korunní/
	1931	přemyslovská 25.	Taneční revue,1931,ročník VII,číslo 8,strana	přemyslovská 25.
	9.6.1939	poslední zmínka	Národní listy 9.6.1939 str 4	
Věra Hahndlová	28.11.1934		Národní politika 28.11.1934 str4	
	8.5.1937		Národní listy 8.5.1937 str 5	
		Koruní třída)		
Jaroslav Hladík	1 19 29		Taneční revue, Leden 1929, ročník V, číslo 1, strana 9	
	15.9.1932	/ Perštýn , Oborový dům	Národní politika 15.9.1932 str 8	Na Perštýně 11
Míra Holzbachová		Praha II, Vodičkova 38		Vodičkova 34
			Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 6, 20.3(středa)	
	6.9.1929	počínaje dnem 6. Zář v Praze I,Karlova ulice 147, Mansfeldský palác	Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 9, strana N(A)	Coloredo-Mansfeld palác Karlova 2
	1930	vodičkova 38 vedle lucerny	Nár listy 20.9.1930 str 4 – 2x	Vodičkova 34
	1930	Vladislava ul. 38, Zápis	Taneční revue,1930,ročník VI,číslo 10,	???????????????
	1932	Vodičkova 38"	NL27.9.1932 str 4 – 3 školy	Vodičkova 34
	1930	A zároveň vodičkova 38??? Zmínka 2x		Vodičkova 34
	1933	Vodičkova 38"	Nár listy 19.9.1933 str 4	Vodičkova 34
	1939	A společně na adrese s Jarmilou Kroischlovou v roce 1939		
Laurete Hrdinová	15.10.1939	L. Hrdinová škola gymnastiky a uměleckého tance praha 1 melantrychova 5.	Nár listy 15.10.1939 str 12	Melantrichova 5
Jarmila Jeřábková	15.10.1939	Národní tř, Palác Metro	Národní listy 15.10.1939 str 12	Národní třída 25
F. Kamenář			Národní listy 8.5.1936 str 2 a13.6.1939	
		praha VII, Veletržní třída 6, telefon 73393	Nár listy 15.10.1939 str 12	Veletržní 6
Valy Katzová		Praha 2 Václavské nám. 44 – Rokoko, později v Lazarské ulici		Václavské náměstí 38
	1929	Praha II Václavské náměstí 44, I. Poschodí	Taneční revue,1929,ročník V,číslo 10,strana 138	Václavské náměstí 38
	1930	Praha II., Václavské nám. 44	Taneční revue,1930,ročník VI,číslo 9	Václavské náměstí 38
	12.9.1934	V Jámě 1, tel 30766	Nár politika 12.9.1934 str 5	V Jámě 1
Marie Klimešová-Máchová	1924	Smíchov, švédská 993-14	Taneční revue 1924, ročník I, strana 7+13	* dnes novostavba Švédská 15
	únor 1925		Taneční revue 1925, únor, strana 65	
	zari 1925	na Smíchově Švédská ul 14, I poschodí	Taneční revue 1925, září, strana 150	* dnes novostavba Švédská 15
	1929	konalo se na počet 10ti letého trvání školy	Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 8, strana 72	
		Záznam 27.5.1933		
Štěpánka Klimešová-Poláková	1924	Smíchov, Švédská 14	taneční revue, 1924,ročník I, strana 14	* dnes novostavba Švédská 15
	1925	získala v roce 1922 od Zemské politické správy koncesi s právem veřejnosti...	Taneční revue 1925, únor, strana 66	
		od 22 koncese adresa smíchov švédská ulice č 14	Práce pedagogové str 18	* dnes novostavba Švédská 15
	1925	Tzn 1925 smíchov,1926 postravena škola – viz nápis na budově na fotografii	Taneční revue 1925 č4-5	

kdo	kdy	kde	zdroj	kde dnes
	1926	Adresa školy: Šultysova 613 Břevnov		Šultysova 613
Anna Korecká	zari 1925	Praha I, Revoluční tř. č. 3, I. Patro ve dvoře	Národní politika 2.9.1925 str 8	Revoluční 5
Claire Königsfeldová-Neumannová		Praha I, Dlouhá 17 – Palác Sušický		Dlouhá 39
Jarmila Kröschlová	1931	Od r. 1931 v paláci Fénix – I. Patro	Národní listy 15.10.1939 str 12	Václavské náměstí 56
	1937	OD r. 1937 působí v Melantrichově ul,	Národní listy 15.10.1939 str 12	Melantrichova 5
	1933-36	1933-6 režie vystoupení dětí z pohybových kurzů	Národní listy 15.10.1939 str 12	
	15.10.1939	Praha 1 Melantrichova 5, 1.poschodí	Nár listy 15.10.1939 str 12	Melantrichova 5
	50 léta	v 50. letech spolupracovala se soubory lidové tvořivosti	Nár listy 15.10.1939 str 12	
	1957	/ v r. 1957 studio Štupartská ul.	Národní listy 15.10.1939 str 12	
		Praha I, Malentrichova ul. č. 5, I. Poschodí zadní trakt		Melantrichova 5
Getruda Lanzbruck-Wiechowski	po celé meziválečné období	v rámci spolku Frauenfortschritt / Ženský pokrok/ v jeho sídle Krakovská 21		Krakovská 21
Oily Ledererová	1929	Praha I, Revoluční třída 1, palác Kotva.	Taneční revue,1929, ,ročník V,číslo 10,strana 143	Revoluční 1
Irena Lexová-Škodová	1932	v dívčí koleji v „Budči“, Praha XII., Wenzigova 20.	Taneční revue,1932,ročník VIII,číslo 5	Wnzigova 20
Alexandra ljubecká		praha II, U Nováků, naroží vodičkovy, vchod "z Jámy"	NL 30.9.1933 str 4	Vodičkova 28 / V jámě 1
Joe Malec	Od r. 1938	vlastní škola		
Milča Mayerová	1928		Taneční revue 1928, Prosinec ,strana 148	
	1929	v Praze II., Štěpánská ul. Č. 59 (vedle Lucerny) 5. posch	Taneční revue 1929, číslo 10 ,strana 134	Štěpánská 63
	1930	štěpánská 59 vedle Lucerny.	Nár listy 20.9.1930 str 4 - 2x	Štěpánská 63
	1933	štěpánská 59"	Nár listy 19.9.1933 str 4	Štěpánská 63
	15.10.1939	Bubeneč, Na zátorce 4	Národní listy 15.10.1939 str 12	Na zátorce 4
Bohumila Mullnerová		Palác Bajkal, Praha Bubeneč, nám. Vítězství		Vítězné náměstí 4
	1931	otevřela svoji novou školu klasického tance v praze Bubenči (palác Bajkal)...	Taneční revue,1931,ročník VII,číslo 8	Vítězné náměstí 4
	10.5.1932	zmínka	Národní listy 10.5.1932 str 4	
	1933	zmínka	Taneční revue,1933,ročník IX,číslo 4-5,strana 30	
Jelizaveta Nikolská		1922 Nastupuje do ND + sňatek + zakládá vlastní školu Z počátku škola sídlila v prostorách pražské Lucerny, později se přestěhovala na Smíchov(Národního dům na Smíchově35.)		Vodičkova 36, možná sál kabaretu, pak14. Října 82/16
	1924	divadla Komedia, Palác Lucerna	Taneční Revue, 1924, ročník I, strana 12	Vodičkova 36, sál kabaretu
	26.8.1925	divadla Komedia, Palác Lucerna,	Národní listy 26.8.1925 str 5	Vodičkova 36, sál kabaretu
	11.9.1933	září v Národním domě na Smíchově	Národní listy 11.9.1933 str 3	14. října 82/16
	2.6.1937		Národní politika 2.6.1937 str 9	
Karel Pirník	1.5.1929		Český deník 1.5.1929	
	1.10.1940	Měšťanská beseda, Kaskův sál.	Národní politika 1.10.1940 str 6	Vladislavova 20
Milena Pilátová		Dejvice Badenih 208, telefon 545-39	Nár listy 15.10.1939 str 12	Badenih 5
		Dr. Wintra č 8	Nár listy 6.9.1936, str. 4	

kdo	kdy	kde	zdroj	kde dnes
Pirnikov Vladimír / Pirnikoff Volodja, Ladislav Häusler, Vladimír Häusler, vl. jménem Ladislav Häusler /	26.11.1926	otevřel vl školu Praha Karlín, divadlo Varieté	Národní listy 26.11.1926 str 7	Křížkova 10
	1933	pravděpodobně jen do r 1933 kdy přesídluje do plzně		
Zdena Podhajská				
Remislav Remislavský	1924	Praha Střelecký ostrov	Taneční revue, Leden 1924, ročník I, číslo 1, strana 1	Střelecký ostrov
	1929	po návratu z ameriky přijal engagement u divadla „Velká opereta“ v Praze, zahájil opět vyučování baletu ve své škole v Akademickém domě v Praze II, v modrém salonku (142/159)	Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 12	Nábřeží Edvarda Beneše 4 – Strakova akademie
	21.12.1925	se stěhuje ze Smíchova na Národní třídu do paláce Metro	Venkov, 21. 12. 1925 (podepsáno 19. 12.) a Taneční revue, roč. II, č. 3 – 4	Národní třída 25
	30.8.1932	paláce Sušického v Dlouhé třídě 47.	Národní listy 30.8.1932 str 4	Dlouhá 9
	30.8.1932	10. ročník baletní školy	Národní listy 30.8.1932 str 4	
	1922	Střeleckém ostrově, Praha II, most Legii,		Střelecký ostrov
		později ve Strakově akademii		Nábřeží E. Beneše 128/4
		palác Kleinhampl „Metro“, Národní třída 25		Národní třída 25
	1931	r. 1931. Palác Umělecká beseda, Praha 3, Besední 5 1932-33.		Besední 3
	od 1.9.1934 do 14.8.1964	Vlastní vila – Studio Žižkov Maldoňovicova 1074 – od 1.9.1934 do 14.8.1964		Na parukářce 1776/16 / U Zásobní zahrady 15
	15.8.1964 do 31.4.1969	. Od 15.8.1964 do 31.4.1969 TJ Spojie Praha, Na Balkáně 812, Praha 3		Na Balkáně 812
Jindřich Seidl		otevřel svoji taneční školu v saloně v Letenských sadech (Býv. Červinkův salon)	Taneční revue, 10-11/1926, ročník II, číslo 10-11, strana 111	Ovenecká 46
	16.12.1918	Mikulášská třída 9	Národní politika 16.12.1918, str. 3	
R. Semanová	1924	„Heinovce“ Královské Vinohrady, Fochova 25	Taneční revue, 1924, ročník I, strana 32	Vinohradská 25
	1929	Heinovce, Vinohrady, Fochova 25	Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 6	Vinohradská 25
	1929	Dříve Vinohrady, Fochova 25, přesídlila do přepychových sálů. PALAIS PASSAGE, Václavské náměstí č 11 (Malá Alhambra)	Taneční revue, 1929, ročník V, číslo 9	Václavské náměstí 5
P. Schork				
Skřivanová	12.4.1932		Nová doba 12.4.1932 str5	
	8.10.1933		Český deník 8.10.1933 str5	
	17.12.1933		Český deník 17.12.1933 str4	
Sommerová + Kalmanová + Bartl		, která sídlila v YWce v Žitné ulici		Žitná 12
		Smečky 30.	Národní listy 30.9.1933 str. 4	VE Smečkách 30
		smečky 30"	nár politika 30.9.1933 str 7	VE Smečkách 30
V. Staňková	7.12.1940		Národní listy 7.12.1940 str 2	
	27.2.1943		Národní politika 27.2.1943 str 5	
Camila Steinhartová	Od r. 1934	v dnešní Opetalově ulici		
Stuchlý Ivo Richard, vl jménem Anton František Stuchlý		Po r. 1945 v menších souborech a učí na LŠU.		
Bronislav Szynglarský	1931	zahájení činnosti v paláci Soukromých úřed, na Vinohradech	Taneční revue, 1931, ročník VII, číslo 8	Francouzská 4 ,Spolkový dům Jednoty soukromých úředníků
	1931	Vinohrady Palác Úředníků, Francouzská 4"	Taneční revue, 1931, ročník VII, číslo 9	Francouzská 4 ,Spolkový dům Jednoty soukromých úředníků

kdo	kdy	kde	zdroj	kde dnes
Mme Szynglarskich	1924	ve velkém sále paláce Radio, Vinohrady, Fochova tř.	Taneční listy, 1924, ročník I, strana 32	Vinohradská 40
Jožka Šaršeová	1931	1931 založila skupinu		
	1932	Dokl 1932		
	15.10.1939	Praha II, Václavské náměstí 23, Pasáž Praha, 1sch v pravo, 3 poschodí	Nár listy 15.10.1939 str 12	* Václavské náměstí 17, dnes po přestavbě
Helena Štěpánková-Žižlavská	1927-33	1927-33 vedla baletní školu Národního divadla Praha		Národní 2
	od 1929	, od r. 1929- citací doloženo od r. 1931(zelena kniha myně uvádí 33) vedla vlastní baletní školu – budova pražského Hlaholu (potvrzeno po celou dobu)		Masarykovo nábřeží 16
		v sále Hlaholu, Praha II, Riegrovo nábřeží 18	NL27.9.1932 str 4 – 3 školy	Masarykovo nábřeží 16
		od 3. října Zelenkúv sál Praha XII, Francouská 4,	NL27.9.1932 str 4 – 3 školy	
		Dittrichova 9, Praha II (Proti státní konzervatoři	Národní listy 14.9.1936, str. 4	
Máša Trnková-Liewaldová		Působí od r. 1922 ve své škole rytmiky v Praze.		
	26.3.1927		Národní politika 26.3.1927 str 3	
	1932		Doklady (Taneční revue, 1932, ročník VIII, číslo 4, strana 28)(58/171):	
	18.12.1935		Národní politika 18.12.1935 str 3	
H. Václavíková	22.2.1933		Národní politika 22.2.1933 str 7	
Achille Viscusi				
Helena Vojáčková				
Zdeňka Zabylová	15.9.1932	Olympic, Spálená 26. Inf Vojtěšská 6	Národní politika 15.9.1932 str 8	Spálená 16. info Vojtěšská 8
	14.9.1936	Hlahol, Rieg. Nábř. 18	Národní listy 14.9.1936, str. 4	
	21.9.1939	Hlahol, Rieg. Nábř. 18	Národní politika 21.9.1939 str	Masarykovo nábřeží 16